

Regeringens proposition

1978/79:147

om informations- och kulturutbytet med utlandet;

beslutad den 1 mars 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

HANS BLIX

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås förstärkta insatser för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Förslagen bygger i huvudsak på det betänkande (SOU 1978: 56) som i septemer 1978 har avgivits av utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet.

Ökade insatser för ett utvidgat erfarenhetsutbyte med andra länder och för information om Sverige i utlandet föreslås främst i form av väsentligt förstärkta resurser för Svenska institutets verksamhet. Den resursförstärkning som föreslås syftar även till att förbättra Svenska institutets möjligheter att ge service till olika organ i Sverige och till utlandsmyndigheterna.

För internationellt utbyte på kulturområdet förordas förstärkta statliga insatser i form av ökad medelstildelning till Svenska institutet, statens kulturråd och vissa centrala kulturinstitutioner.

Principiella överväganden görs rörande ansvars- och resursfördelningen mellan de myndigheter och institutioner som förfogar över medel för internationellt kulturutbyte. Svenska institutet och statens kulturråd föreslås få ett gemensamt huvudansvar för den allmänna bidragsgivningen till kulturutbytesändamål. Riktlinjer dras upp för ansvarsfördelning och samråd dem emellan.

I propositionen redovisas överväganden rörande informations- och kulturutbytets geografiska inriktning. Speciella satsningar föreslås beträffande Norden, invandrarnas hemländer och u-länderna. Svenska institutet ges i uppdrag att innefatta även de nordiska länderna i sin informationsverksamhet. Medel beräknas även för en tjänst för kulturattaché i Helsingfors. För att öka kunskaperna om invandrarnas bakgrund och förbättra informationen om Sverige i invandrarnas hemländer föreslås en stipendiefond på massmedieområdet. Beträffande u-länderna föreslås samverkan

mellan berörda organ för ett ökat kulturutbyte och ett system med korttidsstipendier för ett utvidgat personutbyte med dessa länder.

I propositionen redovisas även överväganden i frågan om bilaterala kulturavtal.

Sveriges Radios utlandsprogram föreslås fortsätta sin verksamhet på i huvudsak nuvarande nivå. Enligt förslaget skall enheten för utlandsprogrammen organisatoriskt föras till Sveriges Riksradio aktiebolag och även fortsättningsvis finansieras med anslag över utrikesdepartementets huvudtitel.

I propositionen föreslås att ett informellt samråd av mer regelbunden karaktär i fortsättningen etableras mellan de olika centrala organen för den statsfinansierade utlandsinformationen.

Inom området studier och forskning föreslås en uppräknig av Svenska institutets medel för personutbyte bl. a. för att komplettera de resurser som universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) disponerar för internationaliseringsåtgärder. Vidare föreslås en förstärkning av institutets resurser för stöd och service till undervisningen i svenska utomlands.

För olika ändamål inom informations- och kulturutbytet föreslås från tredje huvudtiteln anslagsökningar om 5 500 000 kr. De medel som ställs till förfogande från nionde huvudtiteln uppgår till 4 020 000 kr.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsråden Blix och Wikström

Proposition om informations- och kulturutbytet med utlandet

Statsrådet Blix anför.

Sverige är en del av det internationella samfundet. För ett högindustrialiserat samhälle som vårt är kontakterna över gränserna av avgörande betydelse för den ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen. Att tillföras impulser utifrån är ett livsvillkor för det svenska samhället. Ett fritt informationsflöde och ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte är en förutsättning för våra möjligheter till egen utveckling och till samverkan med andra folk. Ett levande kulturutbyte ingår som en omistlig del i våra kontakter med omvärlden.

Under senare år har intresset för internationella frågor och för kontakter över gränserna väsentligt breddats. Inte minst hos ungdomen finns en öppenhet för andra kulturer och livsmönster. Utvecklingen på kommunikations- och massmedieområdet har öppnat nya möjligheter att tillgodose det växande intresset för kontakter och samarbete mellan länder och folk.

Kommunikationernas utveckling har emellertid inneburit att stora länder med stora språkområden – och stora ekonomiska resurser – har kommit att dominera det växande flödet av information och kultur över gränserna. Sverige som tillhör ett litet språkområde har särskilda problem. Svenska tidningar, tidskrifter, böcker, lagtexter och författningar kan inte förstås utanför Norden. Vi möter i detta hänseende större barriärer än många andra mindre länder såsom Belgien, Irland, Schweiz och Österrike, vilka tillhör ett vidare språkområde. För att Sverige aktivt och på bred bas skall kunna delta i det internationella informations- och kulturutbytet fordras därför en proportionellt större insats än vad som krävs av många andra länder.

Kunskap om andra samhällen och kulturer måste betraktas som värdefull i sig. Den utgör en nödvändig grund för ett utbyte av idéer och kontakter och därmed för det internationella samarbetet. Därför är ett aktivt erfarenhetsutbyte mellan Sverige och andra länder också ett led i den svenska utrikespolitiken.

Det är ur detta allmänna perspektiv som man bör se behovet av statligt stöd till det svenska informations- och kulturutbytet med utlandet.

Information och kultur behandlas ofta i ett sammanhang. Delvis är det fråga om områden med skilda intressenter och skilda syften. Samtidigt är det uppenbart att gränserna mellan informations- och kulturutbyte är flytande. Insatser för att främja ett utbyte av information och av kultur har det gemensamma syftet att öka erfarenhetsutbytet med andra länder och andra kulturer.

Sveriges informationsverksamhet i utlandet syftar till att genom ett aktivt deltagande i det internationella erfarenhetsutbytet sprida kännedom om det svenska samhället och på samma gång ta emot impulser från andra länder. Den statligt finansierade informationsverksamheten är dock endast en del av det täta kontaktnät med utlandet som utgår från organisationer, politiska partier, folkrörelser, företag och enskilda i Sverige. Massmediernas roll i förmedlingen av impulser över gränserna är givetvis mycket betydelsefull.

De organ som svarar för att med statligt stöd sprida information om Sverige utomlands har mot denna bakgrund främst kompletterande uppgifter. För svensk del fylls denna funktion av självständigt verkande organ, främst stiftelsen Svenska institutet. Svenska institutet har en central ställning inom den allmänna Sverige-informationen för utlandet. För kontakterna med mottagarna av informationen utomlands spelar de svenska utlandsmyndigheterna en motsvarande central roll.

Att främja ett utbyte av erfarenheter och idéer över språk- och nationsgränserna är ett av de grundläggande mål som statsmakterna har lagt fast för den statliga kulturpolitiken. Genom impulser från nya kulturmönster stimuleras det svenska kulturlivet. Kulturutbytet är också nödvändigt för vår förståelse av omvärlden och för andras förståelse av svenskt kultur- och samhällsliv. Innehåll och inriktning i utbytet inom kultur, utbildning och forskning bestäms av de organ och de enskilda som verkar inom dessa områden. Principen om kulturlivets och forskningens frihet måste vara vägledande vid utformningen av det statliga stödet. Statens roll bör vara att underlätta och stimulera kontakterna.

Våra kontakter med utlandet har i stor utsträckning koncentrerats till länderna i Norden, Europa och Nordamerika. Med dessa länder är det naturligt för organisationer, kulturliv och forskning att direkt etablera förbindelser. Det är emellertid i alla parters intresse att vårt utbyte utsträcks till nya regioner och kulturkretsar. Det gäller inte minst nya grupper av länder, såsom de svenska invandrarnas hemländer och länderna i tredje värl-

den. Sverige bör också ha bidrag att ge till dialogen mellan nord och syd och mellan öst och väst. Statligt stöd i olika former kan innebära en stimulans att knyta nya kontakter.

Detta är bakgrunden till förslagen om ökade anslag för det svenska informations- och kulturutbytet med utlandet. De föreslagna resursförstärkningarna är avsedda att möta de ökande behov som växer fram på detta betydelsefulla område.

Statsråden Blix och Wikström föredrar förslag till riksdagen om informations- och kulturutbytet med utlandet. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Blix hemställer att regeringen i en gemensam proposition föreslår riksdagen att antaga de förslag som han och statsrådet Wikström har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1 och 2*.

Bilaga I

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Föredragande: statsrådet Blix

Anmälan till proposition om informations- och kulturutbytet med utlandet

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 17 februari 1977 tillkallades en utredare¹ för att utreda frågan om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet. Utredaren, som antog benämningen utredningen (UD 1977: 01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen), avlämnade i september 1978 betänkandet (SOU 1978: 56) Kultur och information över gränserna.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av svenska ambassaderna i Addis Abeba, Athen, Beirut, Belgrad, Berlin, Bonn, Buenos Aires, Bukarest, Dar es Salaam, Guatemala, Helsingfors, Jakarta, Kairo, Köpenhamn, Lagos, London, Luanda, Moskva, Nairobi, New Delhi, Oslo, Prag, Reykjavik, Teheran, Tokio, Tripoli, Warszawa och Washington, svenska generalkonsulaten i Frankfurt am Main, Hamburg, Leningrad och Rotterdam, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), stiftelsen Svenska institutet, socialstyrelsen, postverket, televerket, statens järnvägar (SJ), statens vägverk, statistiska centralbyrån (SCB), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens kulturråd, konstnärsnämnden, styrelsen för Sveriges författarfond, Kungl. teatern AB (Operan), Kungl. dramatiska teatern AB (Dramaten), Svenska riksteatern, stiftelsen Institutet för rikskonserter (Rikskonserter), regionmusiken, stiftelsen Riksutställningar, stiftelsen Svenska filminstitutet, riksantikvarieämbetet, statens konstmuseer, nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU), stiftelsen Nordiska museet, statens ungdomsråd, barnfilmrådet, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Akademien för de fria konsterna (Konstakademien), Musikaliska akademien, svenska unescorådet, skolöverstyrelsen (SÖ), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) – efter hörande av

¹ Programchefen vid Sveriges Radio, Ingrid Arvidsson.

universitet och högskolor efter ämbetets bedömande –, centrala studie-stödsnämnden, statens naturvårdsverk, konsumentverket, Sveriges turistråd, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddsstyrelsen, statens invandrarverk, Ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Radio AB, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Folkparkernas centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges industriförbund, Teatrarnas riksförbund, Svensk-internationella pressbyrå, Folkbildningsförbundet, Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Studieförbundet Vuxenskolan, Svenska ungdomsringen för bygdekultur, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Emigrantinstitutet, Sweden Now, Stockholms stadsteater AB, Stockholms konserthusstiftelse, Göteborgs teater- och konsertaktiebolag, stiftelsen Malmö konserthus, Göteborgs museinämnd, Malmö museinämnd, Amatörteatrarnas riksförbund, Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar, Svenska jazzriksförbundet, Föreningen Svensk form, Grafiska sällskapet, stiftelsen Svenska barnboksinstitutet, Svensk teaterunion/Svenska ITI-rådet, Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Svenska kommittén av internationella musikerådet, Svenska nationella ICOM-kommittén, Författarcentrum, Teatercentrum, Musikcentrum, Danscentrum, Illustratörscentrum, Filmcentrum, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Sveriges författarförbund, Konstnärernas riksorganisation (KRO), Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet samt Svenska sektionen av internationella konstnärsorganisationen.

Härutöver har skrivelser kommit in från beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare (KIF), Föreningen Svenska populärauktorer (SKAP), Föreningen lärare i svenska vid högskolor i utlandet, Konstfrämjandets riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Riksförbundet DX-alliansen, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Sveriges kristna ungdomsråd, Teatercentrum-syd, Svenska journalistförbundet, Sveriges konstföreningars riksförbund, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Centerns ungdomsförbund, Svenska kyrkans mission, Svenska ekumeniska nämnden samt Svenska missionsrådet.

Avsnittet Sammanfattning i betänkandet och en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet bör fogas till protokollet som bilagor (*bilagorna 2.1 och 2.2*).

Beträffande nuvarande förhållanden samt utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

I prop. 1978/79:100 (bil. 6 s. 122) har jag anmält att jag avsåg att i samarbete med chefen för utbildningsdepartementet utarbeta en särskild propo-

sition om informations- och kulturutbytet med utlandet, som bygger på de förslag som har presenterats i betänkandet Kultur och information över gränserna.

Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänt om informations- och erfarenhetsutbytet med utlandet

Motivet för informationsverksamhet i utlandet har traditionellt varit behovet att för opinionen i andra länder förklara det egna landets samhällsskick och politik och då särskilt dess utrikespolitiska ställningstaganden.

Den svenska informationsverksamheten i utlandet syftar emellertid inte endast till att sprida kunskap om vårt land och dess strävanden och att därigenom skapa förtroende för Sverige som part i det internationella umgänget. Den är i hög grad inriktad på ett aktivt svenskt deltagande i det internationella erfarenhetsutbytet, där Sverige även är mottagande part. Vårt beroende av utlandet och vår språkliga isolering gör dessa internationella kontakter än mer angelägna.

Erfarenhetsutbytet över gränserna har blivit en allt viktigare del av de internationella förbindelserna. Detta gäller såväl i relationerna mellan enskilda länder som i arbetet inom en rad internationella organisationer. Genom undertecknandet år 1975 av slutdokumentet från den europeiska säkerhetskonferensen har Sverige åtagit sig att verka för ett vidgat kultur- och informationsutbyte. I våra kontakter med invandrarfrågor och tredje världens problem påminns vi ständigt om behovet av ett intensivare informations- och erfarenhetsutbyte över gränserna.

Effekterna av informationsinsatser i utlandet är som utredningen betonar svåra att mäta. Icke desto mindre råder allmän enighet om att en sådan verksamhet, inriktad på att belysa samhällslivet över ett brett fält, är oundgänglig i umgänget mellan länderna. Kunskap om andra länder bör betraktas som värdefull i sig. Den är en grundläggande faktor för synen på andra länder och därmed för det internationella samarbetet.

Den övervägande delen av informationen över gränserna förmedlas genom massmedier samt vid direkta kontakter mellan myndigheter, organisationer, politiska partier, folkrörelser, företag och enskilda. Detta fria och direkta utbyte är av avgörande betydelse för vårt deltagande i den internationella dialogen och därmed för kunskaperna om och intresset för Sverige i utlandet. Det innebär också att bilden av Sverige utomlands i sina väsentliga drag formas av oss själva, av det samhälle vi skapar.

Den statligt finansierade informationsverksamheten har därför främst en kompletterande uppgift. Den syftar i första hand till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige, inte minst som

den kommer till uttryck gentemot våra utlandsmyndigheter. Detta har varit en av utgångspunkterna för den nu avslutade utredningen.

De flesta staters organ för utlandsinformation är direkt knutna till regeringar eller statliga myndigheter. För svensk del förmedlas den statligt finansierade allmänna Sverige-informationen huvudsakligen genom självständigt verkande informationsorgan, främst stiftelsen Svenska institutet. Även enheten för Sveriges Radios utlandsprogram bedriver en i förhållande till staten självständigt utformad informationsverksamhet. De svenska utlandsmyndigheterna, som har en central roll i informationsarbetet utomlands, är också i hög grad beroende av service och material från organ i Sverige, i första hand Svenska institutet.

Det är angeläget att det finns ett rikt och varierat faktamaterial om det svenska samhället tillgängligt för att möta utlandets efterfrågan. Utredningen har här konstaterat en rad brister och behov. Jag delar – i likhet med majoriteten av remissinstanserna – utredningens uppfattning att resursförstärkningar gör större nytta centralt än om de sprids över ett större antal mottagare. För den allmänna informationsverksamheten är enligt min mening Svenska institutet det organ som bör spela denna centrala roll.

Jag vill erinra om att Sveriges exportråd och Sveriges turistråd har viktiga uppgifter på det exportfrämjande respektive turismfrämjande området. Jag instämmer i utredningens bedömning att det finns ett påtagligt samband mellan den allmänna Sverige-informationen och den export- eller turismfrämjande verksamheten. Att man i utlandet får allsidiga kunskaper om Sverige är viktigt också för våra ekonomiska förbindelser med omvärlden. Samtidigt finner jag det ändamålsenligt och lämpligt att verksamheter med olika syften även fortsättningsvis har olika huvudmän.

Genom att huvuddelen av de resursförstärkningar jag föreslår på informationsområdet avses ställas till Svenska institutets förfogande bör institutet ännu effektivare kunna fullgöra en servicefunktion för våra utlandsmyndigheter samt för departement, myndigheter, organisationer och folkrörelser i Sverige. Jag vill i detta sammanhang också hänvisa till den referensgrupp för folkrörelsefrågor inom kommundepartementet som behandlar frågor rörande förhållandet mellan stat och kommun å ena sidan och folkrörelser å den andra. Inom ramen för detta arbete behandlas bl. a. folkrörelsernas internationella kontakter och deras behov av stöd från myndigheter för sitt samarbete över gränserna.

Erfarenhetsutbytet med utlandet på områden såsom arbetsmarknad och arbetsliv, utbildning och forskning, energiförsörjning och miljö förutsätter nära kontakter mellan Svenska institutet och fackmyndigheter och organisationer i Sverige. Institutets styrelse jämte representativa, aktiva referensgrupper för olika sakområden har visat sig väl lämpade för att i det svenska samhället förankra informationsutbytet. Även utlandsmyndigheterna bör kunna delta i planeringen av seminarier, personutbyte och andra informationsaktiviteter som berör dem.

Intresset från utlandet för svenska förhållanden och erfarenheter är betydande i relation till vårt lands storlek. Detta intresse från såväl i-lands- som u-landshåll avser inte endast problemlösningar utan även den svenska debatten kring aktuella samhällsfrågor inom de sociala, ekonomiska och teknologiska områdena. I motsvarande mån ökar intresset på svensk sida att erfara vilka lösningar andra länder väljer för sina samhällsproblem. Därigenom skapas förutsättningar för en dialog över gränserna och en innehållsmässig förnyelse av informationsverksamheten.

Utredningen framhåller att synen på Sverige i utländska massmedier ofta framtonar slumpmässigt och ensidigt. Det är därför angeläget att också på andra vägar söka ge opinionsbildande grupper i utlandet möjligheter till fortlöpande kontakter med utvecklingen i Sverige. Med hänsyn till att de ekonomiska resurserna för den statligt finansierade informationsverksamheten är begränsade är det väsentligt att prioriteringar görs mellan ämnen, former och mottagare av informationen. Av såväl resurs- som effektivitetsskäl torde det vara lämpligt att koncentrera insatserna till grupper i utlandet som kan föra information vidare eller har särskilt intresse av svenska erfarenheter inom sina specialområden.

Även formerna för informationsverksamheten bör i så hög grad som möjligt vara inriktade på ett utbyte av erfarenheter. Jag är medveten om att informationsbehoven utomlands till stor del avser grundläggande fakta om Sverige. Dessa behov måste i första hand tillgodoses. Men genom att öka resurser avsätts för personutbyte och seminarieverksamhet bör inslaget av ömsesidighet förstärkas. Allmänt kan sägas att insatser som leder till direkta förbindelser med enskilda, organisationer och myndigheter i utlandet synes ha särskilt stort värde.

I fråga om en geografisk breddning av vårt erfarenhetsutbyte med utlandet vill jag, i enlighet med utredningens förslag, särskilt peka på behovet av att öka vårt utbyte med Norden, invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa samt u-länderna. En sådan vidgning av kultur- och informationsutbytet får dock inte medföra att utbytet med länderna i Västeuropa och Nordamerika eftersätts. Vårt geografiska läge, våra allmänna och kulturella förbindelser samt orienteringen av vår utrikeshandel understryker den centrala betydelsen av erfarenhetsutbytet med dessa länder.

2.2 Kultur- och informationsutbytet geografiska inriktning

2.2.1 Norden

Utredningen betonar vikten av ett fortsatt intensivt nordiskt kultur- och informationsutbyte. Enligt utredningen fungerar det nordiska utbytet väl inom kulturområdet. Det kultursamarbete, som bedrivs mellan de fem nordiska länderna inom ramen för 1971 års nordiska kulturavtal, tillförs år-

ligen betydande resurser över nordiska ministerrådets kulturbudget. Även för det bilaterala kultursamarbetet mellan länderna utgår ett väsentligt stöd från regeringarna och från olika samarbetsfonder. Att det nordiska kultur- och erfarenhetsutbytet är förhållandevis välutvecklat vitsordas även av många remissinsatser. Däremot kan brister konstateras vad gäller information om Sverige i de nordiska grannländerna. Svenska institutet har endast bedrivit marginell informationsverksamhet i Norden. Detta har bl. a. lett till en brist på informationsmaterial om Sverige på nordiska språk, vilket inte minst av våra utlandsmyndigheter i Norden uppfattats som ett betydande hinder i det löpande informationsarbetet.

Ett omfattande erfarenhetsutbyte inom Norden är givetvis av central betydelse. Mot bakgrund av de brister vad gäller den allmänna informationen om Sverige i våra grannländer som utredningen konstaterat finner jag det angeläget att Svenska institutet även innefattar de nordiska länderna i sitt verksamhetsområde. Den anslagsförstärkning jag föreslår för institutets informationsverksamhet bör kunna medge att särskilda resurser avsätts för att framställa informationsmaterial för de nordiska länderna, främst på svenska och finska men även på danska, norska och isländska.

Finland är det enda land utanför Sverige där svenska är officiellt språk. Vidare har den finländska invandringen till Sverige under lång tid varit mer omfattande än från något annat land. Detta medför att våra förbindelser med Finland får en speciell karaktär. Utöver de ökade informationsinsatser i de nordiska länderna som jag redan har nämnt beräknar jag därför medel för en tjänst för kulturattaché vid ambassaden i Helsingfors. Behovet av en sådan personalförstärkning gäller såväl de svenskspråkiga som finskspråkiga kontakterna.

Inom ramen för sitt program för stöd till svenskundervisning i utlandet lämnar Svenska institutet värdefullt stöd, i form av materialservice och ekonomiska bidrag för kursverksamhet m. m., i de nordiska länderna. Det är angeläget att institutet inom ramen för den resursförstärkning jag kommer att förorda för stöd till svenskundervisningen utomlands prövar möjligheterna till en ökad insats även i Norden.

Det är viktigt att eventuella nya initiativ på detta och andra områden av institutets verksamhet tas i nära samråd med de bilaterala samrådsorgan och kulturinstitutioner som upprättats mellan Sverige och grannländerna. Jag avser då närmast organ som finsk-svenska utbildningsrådet, de bilaterala kultur- och samarbetsfonderna och institutioner som Svenskhemmet Voksenåsen i Norge, Hanaholmens kulturcentrum i Finland, Nordens Hus i Reykjavik och Nordens folkliga akademi i Kungälv.

Det är också viktigt att Svenska institutet håller sig underrättat om de samnordiska initiativ till förbättrad språkförståelse i Norden som tas inom ramen för det nordiska kulturavtalet. Jag tänker här på förslaget att inrätta ett nordiskt språk- och informationscentrum i Helsingfors, som i första hand skall vara ett serviceorgan för lärare, skolor och offentlig förvaltning i Finland.

2.2.2 Invandrarnas hemländer

Utredningen anser det önskvärt att ett ökat informationsutbyte med invandrarnas hemländer kommer till stånd och föreslår därför att 200 000 kronor anslås för stipendier på massmedieområdet. Stipendierna skall enligt utredningen kunna tilldelas invandrare och svenskar för projekt i Sverige eller i invandrarnas hemländer.

Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om särskilda insatser för informationsutbyte med invandrarnas hemländer. Förslaget att inrätta stipendier på massmedieområdet välkomnas av flera instanser, däribland statens invandrarverk.

Närmare tio procent av Sveriges befolkning är invandrare eller barn till invandrare. Det innebär att en betydande befolkningsgrupp har en annan kulturbakgrund än den svenska. Invandrarna måste ges möjligheter att behålla kontakten med hemlandets kultur och att utveckla sin egen kultur i Sverige. Invandrarnas kulturella verksamhet är en viktig tillgång i det svenska kulturlivet och berikar vår egen utveckling. Den bidrar också till att öka kunskaperna i vårt land om invandrarnas hemländer.

De attityder som växer fram i förhållandet mellan invandrare och svenskar bestäms ofta av vilken kunskap vi har om den andra gruppens kulturella och sociala bakgrund. Jag anser det därför vara av största vikt att vi lär oss att förstå och respektera varandras samhällen och kulturer. Detta är en förutsättning för att förhindra motsättningar och fördomar mellan majoritets- och minoritetsgrupper i Sverige. Det är därmed också en avgörande faktor för invandrarnas möjligheter att finna sig till rätta i vårt land. Relationerna mellan olika befolkningsgrupper i Sverige kan också indirekt påverka intresset och stödet inom Sverige för olika former av internationellt samarbete.

Jag anser det därför vara angeläget att i Sverige öka kunskaperna om invandrarnas bakgrund i kulturellt och andra avseenden genom ett ökat kultur- och informationsutbyte med invandrarnas hemländer. Samtidigt är det viktigt, att vi i invandrarnas hemländer på ett sakligt och mångsidigt sätt informerar om svenska förhållanden i vid bemärkelse. I båda dessa avseenden spelar massmedierna en väsentlig roll.

Jag ansluter mig därför till utredningens förslag att inrätta särskilda stipendier på massmedieområdet för projekt i Sverige eller i invandrarnas hemländer. Jag vill understryka att stipendierna bör kunna tilldelas inte bara svenskar och invandrare i Sverige utan även personer som är verksamma inom massmedierna i invandrarnas hemländer. Jag beräknar en medelsförstärkning för detta ändamål under Svenska institutets anslag med 250 000 kr. nästkommande budgetår. Medlen bör disponeras av institutet och fördelas efter förslag av en av institutets styrelse tillsatt rådgivande nämnd. I denna bör ingå företrädare för myndigheter och organisationer inom området. Utrikesdepartementets press- och informationsenhet orga-

niserar ett omfattande journalistutbyte och jag förutsätter att institutet etablerar erforderligt samarbete med denna.

Beträffande den allmänna informationsverksamheten i invandrarnas hemländer bör Svenska institutet, inom ramen för den förstärkning av institutets resurser som jag senare föreslår, i större utsträckning än tidigare kunna framställa informationsmaterial som är anpassat till dessa länders behov. Den planerade förstärkningen av institutets film- och utställningsverksamhet samt av dess resurser för kulturutbyte, personutbyte och seminarieverksamhet bör också komma utbytet med dessa länder till del.

2.2.3 Östeuropa

Utredningen finner att särskild stimulans till kultur- och informationsutbyte med länderna i Östeuropa är motiverad. Denna uppfattning delas av en bred remissopinion. Behovet av ett ökat kultur- och informationsutbyte med Östeuropa har framför allt aktualiserats genom Sveriges undertecknande år 1975 av slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa.

Som utredningen påpekar är det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet huvudsakligen inriktat på Västeuropa och Nordamerika. Vi har dock vid sidan härav ett relativt omfattande och ökande utbyte på kultur- och informationsområdet med länderna i Östeuropa. De kulturprogram som Svenska institutet har tecknat med en rad länder i Östeuropa har bidragit till att underlätta det svenska samhällslivets kontakter med dessa länder. Även om en allt större del av utbytet med Östeuropa bedrivs vid sidan av kulturprogrammen kan dessa dock även i framtiden komma att spela en betydelsefull roll för utbytet.

Frågan om Sveriges kulturutbyte med utlandet skall bedrivas inom ramen för bilaterala kulturavtal på regeringsnivå har diskuterats i skilda sammanhang. Jag delar utredningens uppfattning att det svenska kulturutbytet med utlandet även i fortsättningen bör löpa fritt från avtal på regeringsnivå. Jag hänvisar till vad chefen för utbildningsdepartementet vidare kommer att anföra i denna fråga.

De teknisk-vetenskapliga kontakterna med Östeuropa samordnas till en väsentlig del av Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien. Från utrikesdepartementets huvudtitel utgår ett årligt bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien för forskarutbyte med främst Östeuropa. Medel för Vetenskapsakademiens internationella kontakter beräknas inom ramen för det allmänna bidrag till akademiens centrala verksamhet, som anvisas över nionde huvudtiteln.

Under budgetåren 1977/78 och 1978/79 har riksdagen anvisat särskilda medel för att stimulera ett ökat kultur- och informationsutbyte med Östeuropa i anslutning till rekommendationerna i slutdokumentet från den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen.

Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att särskild stimulans av utbytet med Östeuropa är motiverad. Mot denna bakgrund avser jag ägna ökad uppmärksamhet åt erfarenhetsutbytet med länderna i Östeuropa. Jag förutsätter vidare att den planerade förstärkningen av Svenska institutets resurser för film-, utställnings- och seminarieverksamhet samt för kulturutbyte och personutbyte också kommer utbytet med länderna i Östeuropa till del.

2.2.4 U-länderna

Utredningen föreslår en femårig försöksverksamhet för att pröva förutsättningarna för ett förstärkt kulturutbyte med u-länderna. Avsikten är att man då i första hand bör stimulera presentation av u-ländernas kultur i Sverige. Utredningen föreslår att försöksverksamheten skall ledas av en u-landsgrupp för kulturutbyte. Svenska institutet föreslås få särskilda medel för att stimulera detta utbyte. Ökade medel föreslås också utgå härifrån från den del av tredje huvudtitelns anslag C 3. Information, som administreras av SIDA.

I ett bredare samarbete med u-länderna bör enligt utredningen korttidsstipendier för vistelse i Sverige kunna ingå liksom ett vidgat samarbete mellan institutioner i u-länderna och i Sverige. För detta ändamål bör enligt utredningen särskilda medel ur anslaget för internationellt utvecklings-samarbete kunna ställas till förfogande.

Utredningen föreslår även att Svenska institutet får ökade resurser för informationsverksamhet i u-länderna.

I Sverige har intresset för länderna i tredje världen ökat kraftigt. Genom vårt utvecklingssamarbete har vi kommit i nära kontakt med vissa u-länder. Problem i u-länder ges stort utrymme i svenska massmedier. Folkrörelserna har spelat en viktig roll för detta intresse. Genom SIDA får studieförbund, löntagarorganisationer, folkrörelser och andra enskilda organisationer betydande bidrag för att sprida information om u-länderna.

Det är angeläget att ömsesidigheten och mångfalden i umgänget med u-länderna stimuleras. Det gäller inte minst kulturutbytet, som hittills spelat en mindre roll i kontakterna mellan Sverige och dessa länder. Språklig isolering och bristande resurser utgör återhållande faktorer på svensk sida. Det finns därför särskilda skäl att främja det svensk kulturlivets kontakter med u-länderna. Jag delar biståndspolitiska utredningens uppfattning att "kultursamarbete mellan ett rikt och fattigt land bör kunna ske på en mer jämbördig nivå än på många andra områden, där det rika landets ekonomiska överlägsenhet spelar en viktig roll" (SOU 1977:13, s. 199).

Remissinstanserna delar utredningens syn på betydelsen av ett ökat kultur- och informationsutbyte med u-länderna. Flera remissinstanser framhåller också att det är viktigt att folkrörelsernas erfarenheter och synpunkter här tas till vara.

Svenska institutet har bedrivit en försöksverksamhet med kultur- och informationsutbyte med vissa länder i Afrika. För att uppnå ett ömsesidigt kulturutbyte har Svenska institutet och SIDA samarbetat om vissa utbytesprojekt, där institutet främst har finansierat det svenska projektet utomlands och SIDA svarat för kostnaderna för u-landsmanifestationen i Sverige såsom ett led i en strävan att presentera u-ländernas kultur i Sverige.

I likhet med utredningen finner jag det angeläget att stärka kulturutbytet mellan Sverige och u-länderna. Kulturlivets egna önskemål är givetvis grundläggande för utbytets inriktning. Kulturutbytet med u-länderna bör i princip bekostas på samma sätt som utbytet med andra länder. När det gäller att göra särskilda insatser på detta område delar jag utredningens uppfattning att man i första hand bör stimulera presentation av u-länders kultur i Sverige. De kontakter som då uppstår bör i sin tur kunna leda till ett ökat intresse för svenska kulturyttringar i olika u-länder.

Strävan att få till stånd ett livligare kulturutbyte mellan Sverige och u-länderna bör bygga vidare på det samarbete som har vuxit fram mellan Svenska institutet och SIDA. Det får ankomma på institutet och SIDA att finna lämpliga former för ett samarbete i dessa frågor, t. ex. genom att bilda en särskild samrådsgrupp. Eftersom statens kulturråd också har viktiga uppgifter när det gäller att stödja det svenska kulturlivets kontakter med utlandet synes det lämpligt att kulturrådet ingår i en sådan samrådsgrupp.

I vissa fall kan man räkna med att ett fördjupat samarbete kommer till stånd mellan kulturinstitutioner i u-länderna och Sverige. Jag räknar då med att vissa projekt skall kunna finansieras med de särskilda medel som är avsatta för s. k. bredare samarbete med u-länderna. Det kan därför komma att visa sig ändamålsenligt att även beredningen för internationellt utbildningssamarbete deltar i detta samråd.

Samrådet bör vara informellt och göra det möjligt för SIDA, Svenska institutet och kulturrådet att ha löpande kontakter med berörda folkrörelser. Inom ramen för detta samråd bör information också kunna lämnas om de projekt på kulturområdet som SIDA bereder inom ramen för kulturstöd till vissa u-länder eller i samarbete med internationella organisationer.

Under senare år har, som utredningen påpekar, önskemål i ökad omfattning framkommit om ett vidgat samarbete med u-länderna i form av person- och erfarenhetsutbyte. Regeringen har genom beslut den 28 december 1978 givit Svenska institutet i uppdrag att administrera en särskild försöksverksamhet för personutbyte med u-länderna avseende främst korta, kvalificerade studiebesök. Försöksverksamheten avser en period av tre år och omfattar i princip alla u-länder. För budgetåret 1978/79 har för ändamålet 1,5 milj. kr. ställts till institutets förfogande ur anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Posten Bredare samarbete. Utbildningsberedningen skall fungera som Svenska institutets referensgrupp för verksamheten.

Opinionsbildningen i Sverige kring u-landsproblem är livlig. Information om u-länderna har också givits särskilt stöd. Däremot har hittills förhållan-

devis små resurser avsatts för att i u-länderna informera om Sverige och det svenska samhället eller för att delta i ett mer aktivt erfarenhetsutbyte med dessa länder. Det är angeläget att denna verksamhet får ökad omfattning.

Jag räknar med att den försöksverksamhet med personutbyte som regeringen beslutat skall kunna leda till värdefulla kontakter mellan Sverige och u-länderna. Jag anser det också viktigt att främst Svenska institutet får ökade resurser för informationsverksamhet i u-länderna. Som åtskilliga svenska utlandsmyndigheter i u-länder framhållit kräver detta att institutet framställer informationsmaterial, som är särskilt anpassat till språk och andra förhållanden i dessa länder. Det är angeläget att i detta informationsarbete knyta an till gemensamma problem och intressen. Liksom person- och kulturutbytet bör informationsverksamheten syfta till att på sikt bygga upp ett varierat kontaktnät mellan enskilda grupper, organisationer och myndigheter i Sverige och u-länderna.

2.3 Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet svarar för ledning och samordning av den med statsmedel finansierade allmänna information om Sverige i utlandet som inte ankommer på annat departement. Inom utrikesförvaltningen leds informationsverksamheten av press- och informationsenheten.

Verksamheten vid Svenska institutet och Sveriges Radios utlandsprogram finansieras till övervägande del över tredje huvudtiteln. Som jag närmare redovisar i andra sammanhang utgår från denna huvudtitel även olika former av bidrag till Svensk-internationella pressbyrå, Ingenjörsvetenskapsakademien samt tidskrifterna Sweden Now och Ambio. En väsentlig del av resurserna avser utrikesförvaltningens egen informationsverksamhet. Denna omfattar huvudsakligen utlandsmyndigheternas lokala informationsåtgärder samt journalist- och andra personinbjudningar till Sverige.

Under senare tid har en allt större del av de verkställande uppgifter som är förbundna med informationsverksamheten överförts från utrikesdepartementet till Svenska institutet. Utrikesdepartementet har sålunda givit institutet i uppdrag att genomföra vissa informationsprojekt av särskilt intresse för utrikesförvaltningen. Särskilda medel härför har ställts till institutets förfogande. Det är min avsikt att även i fortsättningen ta institutet i anspråk för denna typ av tjänster.

Utredningen har i vad avser utrikesdepartementets egen informationsverksamhet föreslagit ökade medel för journalistinbjudningar och särskilda manifestationer, informationsutbyte med invandrarnas hemländer och särskild kontaktverksamhet för att främja erfarenhetsutbytet med vissa länder.

Jag föreslår i andra sammanhang särskilda medel för ett ökat informationsutbyte med invandrarnas hemländer samt för särskild kontaktverksamhet. Beträffande journalistinbjudningar och särskilda manifestationer förutsätter jag att denna typ av insatser skall kunna inrymmas inom det reguljära anslaget för utrikesförvaltningens informationsverksamhet.

2.3.1 Lednings- och samordningsfrågor

Vissa av utredningens förslag aktualiserar frågan om informationsverksamhetens ledning och samordning. Jag vill därför här något orientera om organisationen av utrikesdepartementets press- och informationsenhet, som efter upplösningen av kollegiet för Sverigeinformation år 1972 har ansvaret för ledning och samordning av den statsfinansierade allmänna informationsverksamheten. Utöver departementalt budgetansvar leder enheten utlandsmyndigheternas informationsverksamhet.

Enligt instruktion för utlandsmyndigheterna skall dessa sprida information om Sverige och svenska förhållanden samt främja Sveriges vetenskapliga och kulturella förbindelser med verksamhetslandet. Främst vid de större utlandsmyndigheterna finns särskilda press- och kulturattachéer samt informationstjänstemän, vilka rapporterar till press- och informationsenheten.

Press- och informationsenheten tillkom år 1976 genom en sammanslagning av de tidigare press- och informationsbyråerna. I samband med utrikesutskottets prövning av regeringens proposition 1975/76: 96 om viss ändrad organisation för utrikesdepartementet m. m. förutsattes (UU 1975/76: 12) att en åtskillnad mellan presstalesmannafunktionen och den allmänna Sverigeinformationen skulle kunna upprätthållas även efter en sammanslagning. En tjänsteman i kansliråds ställning skulle handha den direkta ledningen av departementets verksamhet i fråga om Sverigeinformationen i utlandet. Vidare förutsattes att enhetens chef i huvudsak borde koncentrera sig på uppgiften att vara utrikesdepartementets talesman gentemot pressen. I annat fall borde sammanslagningen omprövas.

Sammanslagningen av press- och informationsbyråerna till en enhet har i allt väsentligt haft positiva effekter för samordningen av dessa närbesläktade sakområden. Samtidigt har olikheterna i fråga om verksamhetens målgrupper och allmänna inriktning medfört att uppdelningen på massmedieservice respektive allmän information i praktiken bestått.

Enhetschefens verksamhet har i enlighet med fastlagda principer i övervägande grad varit inriktad på funktionen som presstalesman. Ökade anspråk har emellertid efterhand kommit att ställas på tjänsten vad gäller samordningsuppgifter. Ansvaret för enhetens service till massmedier har härvid i ökande grad kommit att falla på pressombudsmannen, som har givits kansliråds ställning.

Jag återkommer senare till utredningens förslag om bättre samråd med

2 Riksdagen 1978/79. 1 saml. Nr 147

lan olika informationsorgan främst inom områdena allmän, exportfrämjande och turismfrämjande information. Uppgiften att koordinera ett sådant utvidgat samråd torde främst komma att falla på utrikesdepartementets press- och informationsenhet.

Press- och informationsverksamheten i utrikesdepartementet och vid utlandsmyndigheterna spelar en viktig roll för att sprida kunskaper i utlandet om våra samhällsförhållanden och vår utrikespolitik. Denna verksamhet har under senare år kommit att få ökad tyngd inom utrikesförvaltningens totala verksamhet. Beräkningar har visat att utlandsmyndigheterna ägnar i stort sett lika mycket tid åt press- och informationsfrågor som åt politiska ärenden. Informationssektorns budgetansvar – utöver utrikesförvaltningens personalkostnader – kommer efter här föreslagna ökningar att uppgå till ca 56 milj. kr.

2.3.2 Personalfrågor

Utredningen föreslår att två nya rörliga tjänster för kulturattachéer inrättas i Östeuropa och Medelhavsområdet. Vidare föreslås att ambassaden i Helsingfors förstärks med en ny tjänst med särskilda uppgifter inom kulturområdet.

Som jag tidigare har anfört är behovet av en personell förstärkning för kulturkontakterna med Finland enligt min bedömning så angeläget att en ny tjänst för kulturattaché vid ambassaden i Helsingfors bör inrättas. Detta är en förutsättning för att genomföra den ökade satsning på kultur- och informationsutbyte med Finland som jag föreslår inom ramen för ett ökat utbyte inom Norden.

F. n. är våra kultur- och pressattachéer samt informationstjänstemän till helt övervägande del placerade i Västeuropa och Nordamerika. Det finns dock anledning överväga en viss omfördelning av befintliga tjänster inom press-, kultur- och informationssektorn i syfte att möjliggöra ökade insatser i förbindelserna med länderna i Östeuropa och Medelhavsområdet samt med u-länderna. Möjligheten att i vissa fall låta verksamhetsområdet för press- och kulturattachéer omfatta flera länder bör studeras.

Många av våra utlandsmyndigheter saknar resurser för att möta tillfälliga behov av en förstärkt bevakning av informations- och kulturfrågorna. Utredningen har uppmärksammat detta behov och föreslagit att särskilda medel bör avsättas härför. Enligt utredningen skulle dessa medel användas för tillfälliga insatser av utomstående för en vitalisering av utbytet eller för rapportering av företeelser inom kulturområdet som ambassaderna inte har resurser att bevaka. Jag tillstyrker utredningens förslag och anser att anslaget D3. Övrig information om Sverige i utlandet, bör höjas med 200 000 kr. för detta ändamål. Min avsikt är att dessa medel även skall kunna användas för tidsbegränsad uppdragsverksamhet eller anlåtande av kon-

sulttjänster för planering eller genomförande av större projekt inom kultur- och informationsområdet.

Jag vill här också understryka vikten av personalutbildning i kultur- och informationsfrågor. Informationsfrågor handläggs vid flertalet av våra svenska utlandsmyndigheter av utrikesförvaltningens ordinarie personal. Under senare år har ökade resurser avsatts för utbildning av personalen i dessa frågor. Utbildningen har kommit att omfatta ett brett spektrum av frågor rörande det svenska samhället. Inom departementet anordnas löpande kurser i handläggning av informationsfrågor för nyanställd personal. Kurser med inriktning på dessa frågor anordnas årligen för lokalanställda tjänstemän vid våra utlandsmyndigheter. Vidareutbildning inom denna verksamhetsgren av utrikesförvaltningen ägnas allt större uppmärksamhet.

Jag instämmer i utredningens bedömning att möjligheterna bör tillvaratas för utrikesförvaltningens personal att på utbytesbasis tjänstgöra vid de olika departement, myndigheter och institutioner som arbetar med kultur- och informationsfrågor. Frågan om växeltjänstgöring med personal utanför utrikesförvaltningen är föremål för diskussioner med departementets personalorganisationer. Viss växeltjänstgöring har i praktiken redan inletts med Svenska institutet.

Jag vill beträffande organisations- och personalfrågor allmänt hänvisa till den i juli 1978 tillsatta utredningen (1978:02) om utrikesrepresentationen. Kultur- och informationsfrågorna behandlas där i ett vidare organisatoriskt och personalpolitiskt sammanhang.

2.4 Svenska institutet

2.4.1 Organisation

Svenska institutet är en stiftelse som har bildats av staten med uppgift att främja kultur- och erfarenhetsutbytet över gränserna och att sprida kännedom om svenskt samhällsliv i utlandet. Institutet leds av en styrelse, som utses av regeringen. För kontakt med olika grenar av det svenska samhällslivet finns referensgrupper som tillsätts av styrelsen. Institutet leder verksamheten vid det svenska kulturhuset i Paris.

Svenska institutet finansieras med anslag från utrikesdepartementets huvudtitel. En av institutets uppgifter är att tillhandahålla material och tjänster för den efterfrågan på Sverige-information som kanaliseras genom de svenska utlandsmyndigheterna. Delar av institutets verksamhet berör även utbildningsdepartementet. Detta gäller kulturutbytet och stödet till internationella kontakter inom studier och forskning. Inom dessa områden bör de kultur- och utbildningspolitiska riktlinjer gälla som statsmakterna har fastställt, framhåller utredningen.

Mot denna bakgrund diskuterar utredningen frågan om ett för de båda departementen gemensamt budgetansvar för Svenska institutet. Utredningens slutsats är att ett delat budgetansvar för Svenska institutet knappast skulle innebära några avgörande fördelar. Utredningen anför härvid bl. a. att Svenska institutet är en relativt liten institution, att institutet alltid kommer att vara en viktig kontaktpunkt för de svenska utlandsmyndigheterna samt att den övervägande delen av utbytet på kultur-, studie- och forskningsområdena sker genom andra institutioner under utbildningsdepartementets ansvarsområde. Statens kulturråd delar utredningens uppfattning att en uppdelning av institutets anslag på olika huvudtitlar inte skulle innebära några fördelar.

Jag instämmer i utredningens uppfattning att institutet även i framtiden kommer att vara ett viktigt kontaktorgan för utlandsmyndigheterna. Svenska institutet bör därför kvarstå under utrikesdepartementets huvudtitel. Samtidigt noterar jag att institutet även svarar för väsentliga uppgifter när det gäller de internationella kontakterna inom kulturens och utbildningens områden. Ett ökat engagemang från utbildningsdepartementets sida i institutets verksamhet är därför motiverat. Chefen för utbildningsdepartementet kommer också att föreslå en förstärkning av institutets medel för kulturutbyte att utgå från utbildningsdepartementets huvudtitel.

Utredningen bedömer det naturligt och praktiskt att det med statliga medel finansierade kultur- och informationsutbytet bedrivs av organ, som har en gentemot regeringen fristående ställning.

Stiftelseformen innebär en större självständighet än myndighetsformen. Utredningen anser det inte motiverat eller lämpligt att omvandla Svenska institutet till ett ämbetsverk. Vid omorganisationen av institutet år 1970 bedömde RRV att den föreslagna stiftelseformen var att föredra framför alternativt ämbetsverk. I sin analys av Svenska institutet år 1975 och i sitt remissyttrande med anledning av utredningen diskuterar RRV stiftelseformen och finner att frågan om stiftelse- eller myndighetsform inte är av avgörande betydelse för institutets verksamhet. Även Svenska institutet menar att organisationsformen inte har någon avgörande betydelse men att de administrativa svårigheter som hör samman med stiftelseformen i möjligaste mån bör undanröjas.

Mot bakgrund av de synpunkter jag har redovisat, bl. a. från utredningen, RRV och Svenska institutet, finner jag inte anledning föreslå någon förändring av Svenska institutets ställning som stiftelse. De administrativa och budgetmässiga frågor som hänger samman med stiftelseformen får bli föremål för särskilda överväganden.

Från ett stort antal remissinstanser, bl. a. LO, statens kulturråd och flera utlandsmyndigheter, understryks vikten av att Svenska institutet etablerar ett nära samarbete med organisationer och folkrörelser i Sverige. Främst efterlyses en aktivering av institutets referensgrupper och förbättrat samråd.

Institutet skall enligt sin stadga samarbeta med de olika samhällsorgan som har beröring med institutets verksamhet. Detta bör, såsom utredningen framhåller, främst ske genom att de till institutet knutna rådgivande referensgrupperna aktivt deltar i institutets verksamhet. Grupperna bör medverka i prioriteringen av institutets insatser inom olika områden. Genom förslagen i denna proposition får institutet arbetsuppgifter inom delvis nya områden. Detta bör reflekteras i sammansättningen av institutets styrelse och referensgrupper. Jag vill vidare i likhet med utredningen peka på behovet av ett nära samarbete mellan Svenska institutet och statens kulturråd. Chefen för utbildningsdepartementet återkommer i det följande till denna fråga.

Utredningen har även tagit upp frågan om utnyttjandet av Sverigehuset, där Svenska institutet har sina lokaler. Jag har i denna fråga samrått med chefen för handelsdepartementet som har ansvaret för Sverigehusets användning. Han kommer att tillsätta en utredare med uppgift att se över utnyttjandet av byggnaden.

2.4.2 Verksamhet

Utredningen har gjort en omfattande kartläggning av Svenska institutets verksamhet och föreslår en förstärkning av institutets resurser. Utredningen har funnit att institutets finansiella och personella resurser inte har varit tillräckliga för att kunna uppfylla de ökade krav som ställs på information om det svenska samhället, allmänt kulturutbyte och utbyte inom studier och forskning.

Flertalet av de remissinstanser som har uttalat sig om Svenska institutet ansluter sig till utredningens förslag om en förstärkning av resurserna för institutets verksamhet. Flera remissinstanser anser i likhet med utredningen att de föreslagna resursökningarna är otillräckliga och att de bör ses som ett första steg i en successiv utbyggnad av Sveriges kultur- och informationsutbyte med utlandet.

Jag delar utredningens uppfattning att Svenska institutet bör ges ökade resurser för att bättre kunna utföra de uppgifter som ålagts institutet. I allt väsentligt kan jag ansluta mig till den föreslagna fördelningen av denna förstärkning av institutets resurser.

2.4.2.1 Information

Svenska institutets informationsverksamhet omfattar produktion och distribution av trycksaker, filmer och utställningar. Till denna verksamhet kan även räknas dokumentations- och besöksservice. Huvuddelen av de resursförstärkingar som utredningen föreslagit för Svenska institutet faller inom detta verksamhetsområde.

En samlad remissopinion stöder utredningens förslag om väsentligt förstärkta resurser till institutets informationsverksamhet. Flertalet instan-

ser ansluter sig till att institutet bör vara det centrala organet för spridande av allmän information om Sverige utomlands. Jag instämmer i utredningens och remissinstansernas bedömning av resursbehovet för institutets program för informationsverksamhet och förordar en förstärkning för denna del av institutets verksamhet.

Att producera och distribuera trycksaker om Sverige och svenskt samhällsliv är en väsentlig del av institutets informationsverksamhet. Utredningen har framhållit vikten av att denna del av institutets verksamhet förstärks och ytterligare utvecklas. Jag instämmer i utredningens bedömning.

Utredningen har särskilt uppmärksammat att Svenska institutets resurser inte har medgivit annat än marginella informationsinsatser i de nordiska länderna. Jag har i annat sammanhang pekat på vikten av att Svenska institutet förstärker sina allmänna informationsinsatser i Norden. I den föreslagna anslagsförstärkningen för institutets informationsverksamhet har jag beräknat särskilda resurser för att framställa informationsmaterial för de nordiska länderna. Jag vill här också betona vikten av att institutets faktablad i ökad omfattning översätts till de större u-landsspråken samt till andra europeiska språk än engelska.

I detta sammanhang kan jag erinra om att statliga myndigheter enligt förordning (cirkulär SFS 1954: 820 till samtliga civila statliga myndigheter och institutioner och centralarkiv för upplysningsmaterial vid Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet) skall tillställa Svenska institutet exemplar av informationsmaterial på utländska språk. Härigenom ökas institutets möjligheter att vara en central för dokumentation om Sverige avsedd för utlandet.

Utrikesdepartementet har nyligen med Svenska institutet tagit upp frågan om en översyn av distributionen av institutets trycksaker. Jag har beräknat att en del av den föreslagna resursförstärkningen för institutets informationsverksamhet kommer att användas för en förbättring av nuvarande distributionsrutiner. Jag vill här framhålla att institutet för uppgifter av detta och liknande slag med fördel kan ta konsulttjänster i anspråk.

Ärligen arrangerar Svenska institutet ett stort antal icke-kommersiella visningar av svensk spelfilm i utlandet. Dessutom anordnas ett stort antal visningar av svenska informations- och dokumentärfilmer. Utredningen har funnit att detta är en del av Svenska institutets verksamhet som erfarenhetsmässigt väcker stort intresse utomlands.

Svensk spelfilm är ett efterfrågat inslag i Sverigeinformationen och presentationen av svensk kultur utomlands. Utredningen har funnit att det finns ett behov av att förstärka denna del av institutets verksamhet, bl. a. genom att institutet får ökade medel för inköp av rättigheter till svenska spelfilmer och framställning av fler kopior av redan tillgängliga spelfilmer. Jag vill här erinra om att Svenska filminstitutet i sitt remissvar har välkomnat utredningens förslag om ökade resurser till Svenska institutets film-

verksamhet och särskilt framhållit att institutets planering på filmområdet bör ske i samarbete med filminstitutet.

Utredningen framhåller särskilt att det finns ett starkt behov av att öka antalet språkversioner och successivt förnya förrådet av institutets dokumentärfilmer. Den av utredningen föreslagna anslagsförstärkningen torde möjliggöra anskaffning av nya titlar i fler språkversioner och kopior samt flera nya språkversioner av äldre titlar.

Jag delar utredningens uppfattning om behovet att förstärka institutets resurser för filmverksamhet och har beräknat att en del av den föreslagna anslagsförstärkningen skall användas i enlighet med utredningens förslag. Institutet bör även beakta den allmänna utvecklingen på videogramområdet och de krav som denna kan komma att ställa på institutets filmverksamhet. Ett samarbete med den filmverksamhet som bedrivs av Sveriges Radios enhet för utlandsprogram kan på detta och andra områden ge ömsesidigt utbyte.

Institutet färdigställer och distribuerar årligen utställningar av informationskaraktär för visning utanför Sveriges gränser. Utredningen har särskilt påtalat behovet av s. k. skärmutställningar. Jag återkommer senare till frågan om utställningar av museikaraktär.

Den av mig förordade anslagsförstärkningen för institutets informationsverksamhet bör möjliggöra produktion och distribution av bl. a. fler mindre utställningar av allmän Sverige-karaktär för spridning inte minst till Norden, länderna i Östeuropa, Sydeuropa och u-länder.

Seminarier och personutbyte har visat sig vara en effektiv form för erfarenhetsutbyte. Institutet har tidigare inte avsatt särskilda resurser för denna typ av informationsverksamhet. Jag ansluter mig till utredningens förslag att tillföra institutet särskilda medel för personutbyte och seminarier. Institutets resurser på detta område bör även kunna användas som direkta bidrag till organisationer, folkrörelser, myndigheter m. fl. som önskar medverka i eller anordna seminarier och symposier med deltagande av utländska och svenska experter.

Svenska institutets dokumentationsenhet har på senare år inte kunnat helt möta den växande efterfrågan på service. Dokumentationsenheten fyller en viktig uppgift, inte minst för utlandsmyndigheterna. Enheten förväntas snabbt kunna svara på förfrågningar samt även tillhandahålla utländska massmedier en tillfredsställande bildservice. Svenska institutets besöksenhet organiserar årligen omkring 1 000 studieprogram för ca 10 000 utländska besökare. Dessa besök spelar en viktig roll för bilden av det svenska samhället bland opinionsbildare i utlandet.

Utredningen föreslår resursförstärkningar för institutets dokumentations- och besökservice. Jag ställer mig bakom detta förslag och förutsätter att en del av den föreslagna anslagsförstärkningen för institutets informationsverksamhet kommer att användas i enlighet med utredningens förslag. Institutet bör därmed i större utsträckning också kunna möta de öka-

de krav som har kommit att ställas på tolk- och guideservice, inte minst från organisationernas och folkrörelsernas sida.

Jag har beräknat en anslagsförstärkning för institutets informationsverksamhet med 2 050 000 kr. Härtill kommer kostnader för nya tjänster på detta område, till vilka jag återkommer senare.

2.4.2.2 Kulturutbyte

På kulturområdet har Svenska institutet huvudsakligen rådgivande och förmedlande uppgifter i samverkan med andra institutioner. Dessa insatser kombineras ofta med visst ekonomiskt stöd från institutets sida. Av institutets medel för allmän kulturutbytesverksamhet används en mindre del för enbart bidragsgivning till kontaktförmedlande ändamål av olika slag, t. ex. inbjudan av specialister, kontaktresor utomlands, filmvisningar, konferenser och mindre gästspel.

Utredningens förslag till fördelning av medel för bidrag till kulturutbyte innebär att anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och särskilda initiativ läggs på Svenska institutet, medan anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag förs till statens kulturråd. Utredningen hänvisar till att institutet traditionellt har uppgifter inom vissa kulturområden och nämner främst utställningar, filmvisningar och översättningsstöd. Särskilt framhåller utredningen att institutets erfarenhet och kompetens bör utnyttjas för projekt i samverkan med de större statliga museerna. Ett särskilt anslag bör tillföras institutet för detta ändamål. föreslår utredningen.

Ansvar för vägledning inom kulturutbytet bör, enligt utredningen, åvila ett kultursekretariat inom institutet. Utredningen föreslår personalförstärkningar för dessa uppgifter. Sekretariatet föreslås fungera som ett centralt kontakt- och serviceorgan med överblick över anslagsgivningen inom området och med uppgift att ge allmänna upplysningar om bl. a. vilka problem som möter i olika regioner och vilken service som utlandsmyndigheterna kan ge. Sekretariatet bör även erbjuda tjänster i samband med det praktiska genomförandet av utbytesprojekt.

Av remissyttrandena rörande utredningens förslag till ansvarsfördelning mellan statens kulturråd och Svenska institutet framgår att opinionen är splittrad. Vissa instanser pekar på att kulturutbyte mera sällan kan genomföras utan förhandlingar eller teknisk samverkan. Andra menar att den föreslagna fördelningen är oklar. I flera yttranden vänder man sig mot att teater- och musikinstitutioner och museer enligt utredningens förslag inte får en konsekvent behandling.

För egen del vill jag understryka det ansvar som Svenska institutet traditionellt har som kontakt- och serviceorgan för statliga och andra institutioner och för utlandsmyndigheterna.

Institutet har mångårig erfarenhet av förhandlingsarbete och av tekniska frågor bl. a. genom administrationen av de s. k. kulturprogrammen. Det är

naturligt att institutets särskilda erfarenheter i dessa hänseenden utnyttjas i ett vidgat kultur- och erfarenhetsutbyte. Då institutet initierar eller medverkar i ett projekt bör det även, i enlighet med utredningens huvudförslag, svara för medelstilleddningen till projektet.

Mina förslag innebär en utvidgning av institutets ansvar jämfört med vad som är fallet idag. Genom den förstärkning av institutets personal som jag i det följande kommer att föreslå bör det vara möjligt att tillgodose de ökade behoven av tjänster för kulturutbytesverksamheten, både vad gäller teknisk service och medverkan i projekt.

Utredningen föreslår att institutet erhåller en avsevärd ökning av medlen för större utställningsprojekt i utlandet i samarbete med större muséer. Utställningsutbytet är ett område som i hög grad kräver tekniskt kunnande. Jag är därför enig med utredningen om det angelägna i att institutets erfarenheter kan utnyttjas i detta sammanhang. Jag vill emellertid understryka att detta även bör gälla utredningens förslag om medverkan från institutets sida inom andra områden. Det bör vara möjligt för institutet att tillgodose önskemål från ett brett fält inom ramen för den medelförstärkning som jag föreslår för kulturutbyte och de medel som föreslås utgå till institutet i enlighet med vad som anförs av chefen för utbildningsdepartementet. Jag vill här framhålla vikten av ett nära samarbete mellan institutet och statens kulturråd i frågor som rör insatser inom kulturutbytesområdet.

I enlighet med förslag i propositionen 1977/78: 79 om statligt litteraturstöd m. m. (KrU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 274) har innevarande budgetår en försöksverksamhet inletts med presentation av svensk litteratur utomlands i form av översättningar. Ansvaret för fördelningen av bidragen till översättning åvilar statens kulturråd. Svenska institutet har vissa kontaktförmedlande uppgifter inom ramen för försöksverksamheten. Härutöver fullföljer institutet sina tidigare insatser för spridning av svensk litteratur genom bl. a. anordnande av författar- och översättarsymposier, bidrag till vissa översättningar och stöd till kontaktresor för kritiker, författare och översättare. Enligt min mening har institutets insatser på litteraturområdet varit av stort värde. Inom ramen för de resurser som jag kommer att föreslå för institutets kulturutbytesverksamhet bör det vara möjligt att ytterligare utvidga insatserna på detta område.

Svenska institutet administrerar kulturhuset i Paris. Utredningen har funnit att verksamheten vid kulturhuset har visat sig vara ett värdefullt instrument för att främja erfarenhetsutbytet mellan Sverige och Frankrike. Utredningen framhåller att kulturhuset även bör användas för symposier och seminarier med deltagande från andra länder.

Jag instämmer i utredningens uppfattning om verksamheten vid kulturhuset i Paris och har beräknat särskilda medel härför inom ramen för den föreslagna förstärkningen av institutets resurser för kulturutbyte.

Jag har i det föregående anslutit mig till utredningens förslag om en bety-

dande utvidgning av institutets uppgifter som kontakt- och serviceorgan. Dessa uppgifter omfattar även framställandet av informationsmaterial rörande i första hand formerna för bidragssystemet.

Jag har beräknat en anslagsförstärkning för Svenska institutets verksamhet för kulturutbyte med 1 005 000 kr. Härtill kommer kostnader för nya tjänster på detta område till vilka jag återkommer senare. Jag vill i detta sammanhang även hänvisa till det anslag till institutet som anvisas över nionde huvudtiteln för kulturutbyte.

2.4.2.3 Studier och forskning

I 1970 års proposition angående Svenska institutets organisation och uppgifter (prop. 1970: 45) framhöll dåvarande departementschefen, att institutet kan göra viktiga kompletterande och samordnande insatser även på områden där kontakterna med utlandet i huvudsak förutsetts skötas av institutionerna själva inom ramen för egna resurser. UHÅ förfogar idag över vissa medel för internationellt utbyte. Svenska institutet fyller dock alltjämt en värdefull funktion, bl. a. som kontakt- och förhandlingsorgan såväl för högskolans som för andra utbildningssektors internationella utbyte. Särskilt gäller detta utbytet med Östeuropa och vissa utomeuropeiska länder.

Institutet administrerar ett förhållandevis omfattande stipendieprogram. Utredningen har särskilt berört frågan om förstärkning av de s. k. gäststipendierna. Jag hänvisar till vad chefen för utbildningsdepartementet kommer att anföra i dessa frågor.

För gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte, som inte faller inom ramen för stipendieverksamheten, förfogar institutet över en särskild medelsram. Från denna medelsram bekostas olika slag av personutbyte under de s. k. kulturutbytesprogrammen med vissa länder i Östeuropa. Bidrag kan också i andra fall utgå till grupper eller enskilda personer t. ex. för deltagande i konferenser eller studieresor. Utredningen har föreslagit en höjning av medelsramen för gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte. Med en sådan förstärkning skulle större marginaler skapas för bidragsgivning med kort varsel. Vidare skulle möjligheter ges till en ökad insats på utbildningsområden utanför högskolan.

Jag instämmer i utredningens bedömning av resursbehoven för olika slags personutbyte inom utbildningsområdet och beräknar medel för detta enligt utredningens förslag. I likhet med utredningen anser jag det angeläget att institutet får större möjligheter än hittills att stödja internationellt utbyte också på vuxenutbildningens område.

Svenska institutets stöd och service till undervisningen i svenska vid utländska läroanstalter är en mycket betydelsefull uppgift inom området studier och forskning. Institutet har på detta område en unik kompetens genom sin dubbla ställning av allmänt informationsorgan och kontaktinstitution för kulturutbytet. Som centralt organ för den allmänna

Sverige-informationen har institutet speciella förutsättningar att tillhandahålla en väl fungerande materialservice till de skolor i utlandet som bedriver svenskundervisning. Genom sina fortlöpande kontakter med högskoleenheterna kan institutet göra betydande insatser, bl. a. som arrangör och förmedlare av kurser för utländska svenskstuderande.

Utredningen konstaterar att utvecklingen av svenskundervisningen vid utländska universitet ställer ökade krav på institutets stöd och service. Ökade rese- och expensbidrag till de svenska lektorerna, ökad kurs- och konferensverksamhet i Sverige samt bättre läromedelsservice är enligt institutet angelägna förstärkningar. Jag biträder utredningens förslag om resursökning för denna verksamhet.

Institutet har i skilda sammanhang pekat på vissa problem beträffande de svenska språklektorer som är anställda vid utländska läroanstalter. I sitt remissyttrande har institutet särskilt berört frågan om meritvärdering i Sverige av sådan lektorstjänst. Jag vill framhålla att detta är ett generellt problem som gäller i stort sett all utlandstjänstgöring av längre varaktighet. Det är självfallet angeläget att berörda myndigheter och institutioner i sina internationaliseringssträvanden intar en positiv och öppen attityd vid prövning av utlandsmeriter t. ex. i tjänstetillsättningsärenden.

Jag har beräknat en förstärkning av Svenska institutets program för stöd till undervisning i svenska utomlands med 500 000 kr. samt av programmet för stöd till gästföreläsare och övrigt personutbyte med 285 000 kr. Frågan om personalförstärkningar behandlas i det följande.

2.4.3 Personalfrågor

Svenska institutets verksamhet är i hög grad personalkrävande. Mot bakgrund av att institutet åläggs nya och utvidgade arbetsuppgifter framstår det som nödvändigt att även förstärka institutets personalresurser. Jag finner att utredningens förslag på denna punkt är väl grundade. Detta gäller särskilt personalbehoven inom informationsverksamheten och det föreslagna kultursekretariatet inom institutet. Jag föreslår därför att Svenska institutet tillförs åtta nya tjänster för handläggande och övrig personal. Jag har beräknat kostnaderna härför till 1 250 000 kr.

Jag har i mina ställningstaganden rörande Svenska institutet samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

2.5 Sveriges Radios utlandsprogram

Vid sin anmälan av prop. 1977/78:91 om radions och televisionens fortsätta verksamhet m. m. anförde chefen för utbildningsdepartementet efter samråd med min företrädare, att frågor som rör enheten för Sveriges Radios utlandsprogram på nytt skulle tas upp till behandling i samband med

prövningen av förslagen från utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet.

Vid behandlingen av propositionen förutsatte kulturutskottet (KrU 1977/78: 24) att enheten för utlandsprogram i avvaktan på denna prövning skulle bibehålla sin självständiga ställning.

I enlighet härmed har i det nu gällande avtalet mellan regeringen och Sveriges Radio aktiebolag intagits en förpliktelse för Sveriges Radio att producera och på annat sätt anskaffa och sända ljudradioprogram avsedda för mottagning i utlandet. För denna verksamhet skall enligt avtalet finnas en särskild programenhet. Utlandsprogrammen skall ge utländsk publik och svenskar i utlandet möjlighet att få information om och upprätthålla kontakt med Sverige.

Enheten för utlandsprogram är för närvarande en del av Sveriges Radio. För utlandsprogrammen gäller samma regler i radiolagen och avtalet med regeringen som för företaget i övrigt. Verksamheten finansieras, till skillnad från Sveriges Radios övriga verksamhet, med anslag över statsbudgeten. Medlen anvisas över utrikesdepartementets huvudtitel. Enheten för utlandsprogram sänder nyheter och andra program till utlandet på engelska, franska, tyska, ryska, spanska, portugisiska och svenska samt förmedlar bandade radioprogram och TV-filmer till utländska radio- och TV-företag. I fråga om sändningarnas omfång ligger Sverige på 24:e plats bland de 85 länder som har kortvågssändningar. Enheten har 70 anställda och anslaget för verksamheten uppgår budgetåret 1978/79 till 19 698 000 kr.

Utredningen har enligt direktiven uppmärksammat Sveriges Radios utlandsprogram och dess betydelse för den allmänna utlandsinformationen. Utredningen ställer sig positiv till sändningarna på svenska samt exporten av radioprogram och TV-filmer. Sändningarna på svenska anses fylla en betydelsefull uppgift för den stora krets svenskar som på skilda uppdrag vistas utomlands. Utredningen finner det angeläget att hålla dessa svenskar löpande informerade om utvecklingen i Sverige. Programexporten innebär att svenska radio- och TV-program kostnadsfritt ställs till förfogande för främmande länders reguljära programkanaler, vilket utredningen anser värdefullt.

Utredningen anser sig emellertid inte ha tillräckligt underlag för att bedöma informationseffekten av sändningarna på främmande språk, vilka upptar huvuddelen av utlandsprogrammets budget och sändningstid. Mot denna bakgrund föreslås ingen utvidgning av utlandsprogrammen. Utredningen finner det rimligaste alternativet vara att bibehålla utlandsprogrammets nuvarande struktur och omfattning. Inom ramen för en reellt oförändrad budget föreslås de svenska sändningarna och programexporten få ökat utrymme. I detta sammanhang hänvisas till den översyn av Sveriges Radios utlandsprogram som företogs år 1972 och som utmynnade i huvudsakligen samma slutsatser.

De remissorgan som har yttrat sig om Sveriges Radios utlandsprogram

instämmer i utredningens bedömning att utlandsprogrammets struktur och omfattning i stort sett bör bibehållas. Från flera håll tillstyrks förslaget om prioritering av programexport och sändningar på svenska. Sveriges Radio anser att resurser bör ges för att upprätthålla den hittillsvarande verksamheten. En högre prioritering av svenskspråkiga program och export av bandade program förutsätter enligt Sveriges Radio medelförstärkningar.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar understryker starkt betydelsen av sändningar ur informationssynpunkt, framför allt i en kris- eller krigssituation då andra förbindelser med omvärlden delvis kan vara brutna. En förutsättning för sändningarnas effektivitet är, enligt beredskapsnämnden och televerket, att man redan i fredstid har omfattande och regelbundna program.

För egen del vill jag särskilt framhålla värdet av utlandsprogrammen på svenska och av programexporten. Det är såväl ett informationsintresse som ett allmänt svenskt intresse, att de många svenskar som vistas utomlands i olika funktioner snabbt får tillgång till nyheter och information från Sverige. Programexporten har positiva spridningseffekter genom att programmen förmedlas via utländska radio- och TV-företag. Med tanke på den möjliga genomslagskraften av dessa program är det, som utredningen påpekar, angeläget att de är av hög kvalitet.

Mot denna bakgrund noterar jag med tillfredsställelse den vilja till samarbete med Svenska institutet på filmområdet som kommit till uttryck från Sveriges Radios sida. Sveriges Radio betonar det angelägna i att dubbelarbete undviks i fråga om produktion och distribution av dokumentärfilm. Allmänt pekas på de möjligheter som föreligger till rationalisering och samordning av den filmverksamhet som bedrivs av Sveriges Radios utlandsprogram och Svenska institutet. Jag välkomnar att ett samarbete på detta område etableras. Samtidigt noterar jag att flera andra viktiga instanser är verksamma på filmexportområdet. Särskilt bör samarbetsmöjligheterna med Svenska filminstitutet och Sveriges Radios reguljära programexport kunna tillvaratas.

Informationsvärdet av utlandsprogrammets sändningar på främmande språk anses av utredningen osäkert. Svårigheten att entydigt fastställa effekten av olika insatser på informationsområdet är uppenbar. Internationella jämförelser bekräftar detta förhållande. Samtidigt står det klart att de flesta länder med sändningar på utländska språk anser det värdefullt att bibehålla denna verksamhet. Man menar att det fria kommunikationsflödet mellan olika länder allmänt främjar den internationella förståelsen. Mot denna bakgrund kan också den icke strikt målinriktade informationen sägas ha ett värde i sig.

Jag vill i detta sammanhang även hänvisa till de ställningstaganden som har gjorts av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och televerket rörande vikten av sändningar på utländska språk i kris- eller krigssituationer. Jag finner att beredskapsargumentet för Sveriges Radios utlandsprogram äger fortsatt giltighet.

Mot bakgrund av dessa överväganden anser jag att verksamheten vid Sveriges Radios enhet för utlandsprogram även fortsättningsvis bör bedrivas på i huvudsak nuvarande nivå. Det är vidare naturligt att, såsom Sveriges Radio föreslår, utlandsprogramverksamheten organisatoriskt inplaceras i det nya programbolaget Sveriges Riksradio aktiebolag och där utgör en särskild enhet. Detta hindrar inte att enheten även i fortsättningen administrerar och distribuerar filmade program. Produktionen bör som hittills läggas ut på andra företag, inom eller utom koncernen.

Det nu gällande avtalet mellan regeringen och Sveriges Radio upphör med utgången av juni 1979. I det nya avtal som skall slutas mellan staten och Sveriges Riksradio för tiden till och med juni 1986 får utlandsprogrammets ställning och uppgifter närmare regleras.

Utlandsprogrammen, och då inte minst programexporten, bör betraktas som en del av den allmänna informationsverksamheten riktad till utlandet. Utlandsprogrammen bör därför även fortsättningsvis finansieras med anslag över statsbudgeten. Med hänsyn till såväl informations- som beredskapsaspekten finner jag det naturligt att medel för utlandsprogrammen även i fortsättningen anvisas över utrikesdepartementets huvudtitel.

Även om utlandsprogrammen är en del av den med offentliga medel finansierade utlandsinformationen är det väsentligt att verksamheten bedrivs av ett fristående programföretag. Inplaceringen i Riksradiobolaget understryker utlandsprogrammets självständiga ställning. Det ankommer i enlighet härmed i första hand på bolagets styrelse att ta ställning till de frågor rörande prioriteringar och inriktning av denna verksamhet som i fortsättningen kan komma att uppstå.

Jag har i denna fråga överlagt med chefen för utbildningsdepartementet.

2.6 Övriga instrument för Sverige-information

2.6.1 Svensk-internationella pressbyrån

Utredningen ställer sig allmänt positiv till Svensk-internationella pressbyråns verksamhet. Nyhetsbulletiner om Sverige förmedlas varje vecka på tio språk till ca 6000 utländska tidningar, facktidskrifter, radio- och TV-stationer samt nyhetsbyråer. En relativt hög andel mottagare finns inom utvecklingsländerna. Bulletinerna redovisar utvecklingen inom områdena handel och industri, teknik och forskning, samhällsliv och politik.

Svensk-internationella pressbyrån finansieras till mer än två tredjedelar av utrikesdepartementet och i övrigt genom bidrag från näringslivet. Byråns formella huvudman är sedan år 1938 Sveriges allmänna exportförening. Till byrån är knutet ett råd bestående av representanter för utrikesdepartementet, Tidningarnas telegrambyrå, Ingenjörsvetenskapsakademien och näringslivet. Pressbyrån har en i förhållande till sin huvudman fri och oberoende ställning.

Jag bedömer Svensk-internationella pressbyråns verksamhet som värdefull och förutser att den skall fortsätta i nuvarande omfattning. Det närmare samråd som kan komma att etableras mellan olika informationsorgan torde för pressbyråns del leda till praktiska fördelar.

Eftersom bulletinerna till en del återger bred samhällspolitisk information anser jag det motiverat att bidrag även fortsättningsvis utgår från utrikesdepartementet till Svensk-internationella pressbyrån. Fördelningen av kostnaderna för denna verksamhet torde dock bli föremål för ytterligare överväganden.

2.6.2 Stödköp av tidskrifter

Utredningen anser att tidskriften Sweden Now, med systerpublikationer på tyska, spanska och italienska, genom sin innehållsmässiga bredd och sina journalistiska ambitioner är ett värdefullt inslag i den allmänna Sverige-informationen. Utredningen finner det angeläget att utrikesdepartementet, Sveriges exportråd och näringslivet ger Sweden Now resurser för att vidareutvecklas enligt sin hittillsvarande inriktning.

Utrikesdepartementets bidrag till Sweden Now har formen av prenumera-tionsköp för utländska mottagare. Förslag till mottagare förmedlas främst via våra utlandsmyndigheter. Sweden Now ägs av Svenska arbets-givareföreningen och Sveriges industriförbund, som genom entreprenad-avtal uppdragit åt Ingenjörsförbundet att ansvara för utgivningen av tidskrif-terna. Sweden Now drivs som en gentemot ägarna eller andra intressenter självständig verksamhet.

Utrikesdepartementets bidrag för köp av prenumerationer av Sweden Now motiveras av de behov som utomlands finns att distribuera aktuell och professionellt utformad allmän information om Sverige. På liknande sätt köper departementet prenumerationer av den av Vetenskapsakademi- en utgivna engelskspråkiga miljötidningen Ambio.

Regelbundet återkommande publikationer har ett särskilt värde, efter- som de gör det möjligt för intresserade mottagare utomlands att hålla lö- pande kontakt med Sverige och svenska förhållanden. Stöd till eventuellt nya publikationer på området får övervägas med hänsyn till det allmänna informationsbehov som kan föreligga och de resurser som finns tillgängli- ga. Jag vill på denna punkt även hänvisa till den förstärkning av Svenska institutets publikationsverksamhet som jag i annat sammanhang har före- slagit.

2.7 Samråd

Utredningen föreslår att mera regelbundet samråd etableras mellan representanter för olika informationsorgan främst inom områdena allmän,

exportfrämjande och turismfrämjande information. Remissinstanserna ställer sig positiva till ett sådant utvidgat informationsutbyte.

Jag instämmer i utredningens och remissinstansernas bedömningar och avser ta initiativ till ett informellt samråd av mer regelbunden karaktär mellan de olika centrala organen för den statsfinansierade utlandsinformationen. Härigenom kan vissa praktiska samordningsfördelar uppnås och ett nyttigt informationsutbyte äga rum om planer och verksamhet inom olika organ.

Jag finner det angeläget understryka de olika organens självständiga karaktär. Principen att verksamhet med olika syften skall ha olika huvudmän bör, som jag tidigare har framhållit, inte rubbas.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för statligt stöd till informations- och erfarenhetsutbyte över gränserna som jag har förordat i det föregående.

I fråga om anslagsberäkningar för budgetåret 1979/80 återkommer jag i det följande.

4 Anslagsberäkningar

I budgetpropositionen för 1979/80 upptogs anslagen D 1. Svenska institutet, D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet och D 3. Övrig information om Sverige i utlandet samtliga på tredje huvudtiteln, med beräknade belopp i avvaktan på förevarande särskilda proposition. Slutliga förslag till medelsanvisningar kan nu föreläggas riksdagen.

D 1. Svenska institutet

1977/78 Utgift	18 165 605	Reservation	837 514
1978/79 Anslag	20 396 000		
1979/80 Förslag	26 950 000		

Svenska institutet begär för budgetåret 1979/80 ett anslag av 22 706 000 kr. under anslaget III D 1. samt därutöver 392 000 kr. avseende kostnader för omhändertagande av FN-stipendiater för vilka medel anvisas över anslaget III C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Dessutom begärs 82 000 kr. över nionde huvudtiteln anslag G 8. Bilateralt nordiskt kultursamarbete

m. m. avseende stipendiater för isländska forskare och forskarstuderande.

Det begärda anslaget skulle innebära en ökning under III D 1. med 2 310 000 kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Anslagsframställningen avser i huvudsak pris- och löneomräkning. Institutet anför att det önskar avvakta betänkandet från utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet innan förslag framläggs om utökning av verksamheten. Förslag härom har senare framförts i institutets remissyttrande över utredningens betänkande.

I pris- och löneomräkning begärs i anslagsframställningen sammanlagt 2 240 000 kr. under anslaget III D 1. Därutöver begär institutet 70 000 kr. i ersättning för beräknade merutgifter i anledning av regeringens beslut den 8 juni 1978 om godkännande av huvudavtal om utställningsersättning till konstnärer som tillhandahåller verk för utställning som distribueras eller arrangeras av statliga institutioner. Institutet framhåller att det tecknade avtalet medför utgifter som inte återspeglas i utökad verksamhet. Institutet yrkar därför att ifrågakvarande belopp betraktas som prisomräkning under resp. verksamhetsprogram.

Institutet har i enlighet med regeringens föreskrifter beräknat ett besparingsalternativ. Besparingarna har beräknats till 2% av pris- och löneomräknade anslag. Besparingsalternativet skulle enligt denna beräkning innebära en uppräknig av anslag D 1. med 1 846 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Institutet hemställer emellertid att det högre beloppet, 2 310 000 kr., läggs till grund för anslagsberäkningen i syfte att möjliggöra full kompensation för beräknade kostnadsökningar vid oförändrad ambitionsnivå.

Föredraganden

I budgetpropositionen för 1979/80 har anslaget D 1. tagits upp med ett beräknat belopp i avvaktan på förevarande särskilda proposition. Beräkningen, som innebär en föreslagen anslagsökning med 1 464 000 kr., avser pris- och löneomräkning enligt besparingsalternativet. Beloppet innefattar vidare den av institutet begärda särskilda ersättningen med 70 000 kr. för utställningsverksamhet.

Jag har i det föregående redovisat mina överväganden i anledning av utredningens förslag om utökad verksamhet för Svenska institutet. Jag beräknar behovet av medelsförstärkning från tredje huvudtiteln för att genomföra dessa förslag till 5 090 000 kr. för nästkommande budgetår. Av detta belopp avser 2 050 000 kr. information, vari ingår 250 000 kr. för stipendier på massmediaområdet med anknytning till invandrarfrågor, 1 005 000 kr. allmänt kulturutbyte, 500 000 kr. stöd till undervisningen i svenska vid utländska läroanstalter samt 285 000 kr. stöd till gästföreläsare och övrigt personutbyte inom studier och forskning. 1 250 000 kr. av den föreslagna anslagsansökningen avser medel för resursförstärkning i fråga om personal, lokaler m. m. Jag räknar med att den utökning av verksamhe-

ten som föreslås i denna proposition nödvändiggör förstärkning med sammanlagt åtta nya tjänster för handläggare och övrig personal vid institutets Stockholms-kontor.

Anslaget bör således räknas upp med (1 464 000 + 5 090 000) 6 554 000 kr. för budgetåret 1979/80.

Med hänvisning till vad jag ovan har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Svenska institutet* för budgetåret 1979/80 under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26 950 000 kr.

D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet

1977/78 Utgift	18 330 000
1978/79 Anslag	19 698 000
1979/80 Förslag	21 440 000

Sveriges Radio begär för budgetåret 1979/80 ett anslag av 28 078 000 kr., varav 5 500 000 kr. avser ersättning till televerket.

	1978/79 Anslag	Beräknad ändring 1979/80	
		Sveriges Radio och televerket	Föredra- ganden
Ersättning för Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	19 698 000	+ 8 380 000	+ 1 742 000
Sveriges Radios kostnader	(15 058 000)	(+ 7 520 000)	(+ 882 000)
Televerkets kostnader	(4 640 000)	(+ 860 000)	(+ 860 000)

Av den begärda bidragsökningen till Sveriges Radio anges 4 820 000 kr. avse kompensation för stigande kostnader. Därutöver begärs 2 700 000 kr. för bl. a. ökad programproduktion och sändningstid.

Televerket begär en uppräknig av anslaget med 860 000 kr. för att kunna täcka ökade drift- och kapitalkostnader för distribution av utlandsprogrammen.

Föredraganden

I budgetpropositionen för 1979/80 har anslaget D 2. tagits upp med ett beräknat belopp i avvaktan på förevarande särskilda proposition. I budgetpropositionen har ett anslag av 21 160 000 kr. beräknats för budgetåret 1979/80 avseende prisomräkning enligt besparingsalternativet. Beloppet innebär en ökning med 1 462 000 kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Efter ytterligare granskning av inkomna anslagsframställningar förordar jag att anslaget D 2. räknas upp med sammanlagt 1 742 000 kr.

för budgetåret 1979/80. Härav avser 860 000 kr. ersättning till televerket. Jag bedömer att verksamheten härigenom kan bedrivas på en oförändrad ambitionsnivå.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* för budgetåret 1979/80 under tredje huvudtiteln anvisa ett anslag av 21 440 000 kr.

D 3. Övrig information om Sverige i utlandet

1977/78 Utgift	5 611 727	Reservation	2 359 518
1978/79 Anslag	7 350 000		
1979/80 Förslag	7 980 000		

	1978/89	Beräknad ändring 1979/80	
	Anslag	Anslagsframställning	Föredraganden
1. Samordnad informationsverksamhet	5 455 000	—	+ 518 000
2. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	1 190 000	+ 326 000	+ 70 000
3. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	705 000	+ 362 000	+ 42 000
	7 350 000	+ 688 000	+ 630 000

Till *Svensk-internationella pressbyrån* begär Sveriges allmänna exportförening för budgetåret 1979/80 ett bidrag med 1 516 000 kr. Detta skulle innebära en ökning av anslaget med 326 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Ingenjörsvetenskapsakademien begär bidrag med sammanlagt 1 067 000 kr. för forskarutbyte mellan Sverige och internationella vetenskapsakademier i östeuropeiska länder och Kina. Beloppet skulle innebära en ökning med 362 000 kr. jämfört med anslaget för innevarande budgetår.

Föredraganden

I budgetpropositionen för 1979/80 har anslaget D 3. tagits upp med ett beräknat belopp, 7 780 000 kr., i avvaktan på förevarande särskilda proposition. Beloppet i budgetpropositionen avser prisomräkning enligt besparingsalternativet. För den förstärkning av utrikesdepartementets informationsverksamhet som jag tidigare har redovisat i samband med mina överväganden i anledning av SIK-utredningens förslag beräknar jag ett behov av medelförstärkning under detta anslag med 200 000 kr. Beloppet avser särskild kontaktverksamhet för att kunna möta tillfälliga behov av en för-

stärkt bevakning av informations- och kulturfrågor vid utlandsmyndigheterna.

Av det föreslagna anslaget avser 1 260 000 kr. bidrag till Svensk-internationella pressbyrån och 747 000 kr. bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien.

Med hänvisning till vad jag har anfört ovan hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1979/80 under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 980 000 kr.

Övrigt

Föredraganden

Jag har tidigare redovisat förslag om att inrätta en ny tjänst för kulturattaché vid ambassaden i Helsingfors. Kostnaderna härför beräknas till 210 000 kr. för budgetåret 1979/80. Jag räknar med att dessa kostnader ryms inom de förslag till anslagsberäkningar under tredje huvudtiteln's litt. A som regeringen har anmält i budgetproposition (prop. 1978/79:100, bil. 6) för budgetåret 1979/80.

Bilaga 2

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Föredragande: statsrådet Wikström

Anmälan till proposition om informations- och kulturutbytet med utlandet

---

1 Inledning

I prop. 1978/79:100 (bil. 12 s. 11) har jag anmält att jag avsåg att i samarbete med chefen för utrikesdepartementet utarbeta en särskild proposition om det internationella kulturutbytet, som bygger på de förslag som har presenterats i betänkandet (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna, avgivet av utredningen (UD 1977:01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen).

Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänt

2.1.1 Motiv för att öka det statliga stödet till internationellt kulturutbyte

Kulturlivet i Sverige har alltid varit öppet för kontakter och utbyte över gränserna. Den kultur vi upplever som genuint svensk har under århundraden vunnit stimulans och utvecklats genom impulser utifrån, t. ex. genom tidiga kontakter med länderna kring Medelhavet eller i Östeuropa, genom inflytanden från centraleuropeiska kulturströmningar, genom den omfattande invandringen under senare tid. Denna utveckling delar vi med våra nordiska grannländer. Under sekler av påverkan från andra länder har Norden bibehållit en kulturell gemenskap.

De internationella kontakterna ökar ständigt. Samtidigt spelar den nationella kulturen en betydelsefull roll i dagens industrisamhällen. Viljan att förstärka en inhemsk kulturell identitet kommer till allt starkare uttryck, parallellt med och delvis till följd av växande internationella beroenden. Båda strömningarna påverkar utvecklingen inom kulturlivet.

För svenskt kulturliv är kontakterna med andra länder och andra kultur-

mönster något i grunden positivt. Men utvecklingen av ny teknik och nya ekonomiska strukturer tillför bilden en negativ aspekt. Vi anar en risk att ett nytt massutbud av kvalitativt undermåliga eller likgiltiga produkter förkväver snarare än stimulerar den inhemska utvecklingen. Den statliga kulturpolitiken syftar bl. a. till att motverka en sådan tendens genom att stödja alternativ som bygger på inhemsk tradition. En förutsättning för att de egna kulturtraditionerna skall bibehålla sin livskraft är dock att de hämtar impulser och stimulans från den levande kulturen i andra länder – det visar vår historiska erfarenhet. Med ett växande massutbud av låg kvalitet följer därför krav på en fördjupad insats för att främja det icke-kommersiella kulturutbytet.

Att främja ett utbyte av erfarenheter och idéer över språk- och nationsgränser är också ett av de grundläggande mål som regering och riksdag lagt fast för den nya statliga kulturpolitiken. Samhällets insatser omfattar de stora kulturinstitutionerna lika väl som grupper och enskilda konstnärer, yrkesverksamma konstnärer lika väl som amatörer. Genom utbyte med kolleger i andra länder, genom impulser från nya kulturmönster, stimuleras det svenska kulturlivet.

Ett kulturutbyte på jämbördiga villkor är också nödvändigt för vår förståelse av omvärlden – och för omvärldens förståelse av svenskt kultur- och samhällsliv. Medveten avskärmning eller bristande kontakt innebär minskade möjligheter för en enskild eller för en nation att leva sig in i, förstå och respektera människor och samhällsförhållanden i andra länder. Detta är ännu ett skäl för att den statliga kulturpolitiken bör främja de internationella kontakterna.

Det skälet får en allt större tyngd ju mer våra kontakter med omvärlden ökar i andra hänseenden. Vårt förhållande till utvecklingsländerna är ett exempel på detta. Att vi i industriland lär känna utvecklingsländernas kultur och i utbyte delger erfarenheter från vår egen är av grundläggande betydelse för den fortsatta internationella förståelsen och för vårt samarbete med utvecklingsländerna inom andra områden.

Ett exempel på ett näraliggande kulturutbyte som sätter spår i det svenska kulturlivet är kontakterna med människor som invandrat till Sverige och med kulturen i deras ursprungsländer. Genom invandrarna får vår kultur rika impulser. Samtidigt bidrar ett nära utbyte med dessa grupper till en växande känsla av gemenskap och därmed till förståelse och ömsesidig respekt mellan invandrare och befolkning i övrigt. Genom invandrarorganisationernas framväxt erbjuder sig även inom Sverige goda tillfällen till kontakter med utländska kulturtraditioner. Dessa möjligheter till kulturutbyte belyses också av invandrarorganisationernas roll som kultur- och kontaktlänkar till hemländerna.

Den utbytesverksamhet som under tidigare år gavs stöd från samhällets sida omfattade i första hand de stora kulturinstitutionerna och de turnéer, gästspel och utställningar som dessa anordnade. På senare år har kontakt-

verksamheten vuxit starkt och vidgats till nya områden. Numera omfattar utbytet de flesta kulturområden och nivåer, från enskilda konstnärer till fria grupper och ensembler. Påtaglig har varit utvecklingen inom folkrörelserna, vilkas starka internationella engagemang omfattar allt större grupper i samhället. Ett vidgat internationellt samarbete med folklig förankring stimulerar utvecklingen inom kulturlivet och samhällslivet i övrigt och bidrar till att fördjupa vår solidaritet med omvärlden. Kontakten över gränserna genom folkrörelserna måste därför tillmätas stor betydelse.

2.1.2 Principiella överväganden i övrigt

Samhällets stöd till utbyte inom utbildning, forskning och kultur är grundat på principen att utbytets innehåll och inriktning fritt bestäms av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom dessa områden. Det internationella kultursamarbetets innehåll får lika litet som det nationella kulturlivets regleras genom statliga bestämmelser. Av samma grundläggande karaktär är principen om folkrörelsernas fria och oberoende ställning i samhället. Denna princip bör vara vägledande också för utformningen av det statliga stödet till deras internationella kontakter.

Jag har nyss redogjort för vissa vägande skäl för att öka det statliga stödet till kulturlivets internationella utbyte. De statliga stödåtgärderna måste syfta till att underlätta och stimulera samarbetet över gränserna genom att bidra till att ekonomiska och tekniska hinder kan övervinnas. Stöd till forskningsutbyte och utbildningssamarbete har samma karaktär.

För att kontakter skall kunna utvecklas till utbyte och samarbete måste också motpartens erfarenheter och önskemål respekteras. I den svenska kulturpolitiken framhålls värdet av en öppen och kritisk samhällsdebatt. I det internationella kultursamarbetet möter vi ibland motstridiga synpunkter och önskemål. I arbetet med att jämka samman dessa kan ofta utvecklas ett berikande erfarenhetsutbyte.

Jag vill särskilt understryka vikten av att ett samarbete måste utvecklas på båda parternas villkor även i sådana fall då de huvudsakliga ekonomiska resurserna tillskjuts från svensk sida. Detta har framhållits i remissyttrandet bl. a. från några av våra ambassader i de större utvecklingsländerna.

Kontakter över gränserna blir meningsfulla först då de utvecklas till ett utbyte och till en mer bestående samverkan. Det statliga stödet bör vara så utformat att det stimulerar ömsesidigheten i kontakterna. Ur de anslag jag kommer att föreslå i det följande bör bidrag därför kunna utgå för såväl ut-sändande som mottagande verksamhet inom alla konstområden.

2.2 Frågan om kulturavtal

Utredningen har haft i uppdrag att diskutera skälen för och emot bilaterala kulturavtal på regeringsnivå. Efter att ha överlagt med chefen för utrikesdepartementet vill jag anföra följande i denna fråga.

Den svenska regeringen har hittills inte ingått några övergripande bilaterala kulturavtal, trots att önskemål om en avtalsreglering av kulturutbytet med vårt land har framförts av ett flertal länder under senare år. Den svenska huvudinvändningen mot att ingå sådana avtal har varit att de kulturella kontakterna över gränserna bör vara fria från statlig reglering. De statliga insatserna bör begränsas till ekonomiskt stöd utan villkor eller bindningar i vad avser utbytet innehåll. I den mån behov har funnits av reglering inom vissa ramar för att undanröja administrativa hinder i utbytet har överenskommelser träffats på institutions- och myndighetsnivå. Exempel på sådana ramöverenskommelser är Svenska institutets kulturprogram med vissa länder och de avtal om forskarutbyte och forskningssamarbete som Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien har ingått med utländska akademier.

Ett undantag är de avtal om samproduktion av film som har ingåtts med vissa länders regeringar. Dessa avtal har dock inte varit avsedda att reglera samarbetets omfattning utan endast tillämpningen av nationella administrativa regler på filmområdet.

Efter att ha redovisat och prövat en rad skäl för och emot kulturavtal har utredningen funnit att övervägande skäl talar för en oförändrad svensk inställning till sådana avtal. De remissuttalanden som har gjorts i frågan av kulturlivets myndigheter och organisationer är klart negativa till kulturavtal på regeringsnivå, medan en mer positiv inställning redovisas av några utlandsmyndigheter.

Utredningens slutsats att den nuvarande ordningen bör bibehållas torde överensstämma med den allmänna uppfattningen hos kulturlivets olika organ om hur det svenska kulturutbytet med utlandet bör bedrivas. Kulturlivet måste få vara lika obundet av statlig styrning i sina utlandskontakter som i den inhemska verksamheten. Enligt min mening bör statens insatser för kulturutbytet med andra länder ses som en integrerad del av de nationella kulturpolitiska åtgärderna. Kulturlivets egna behov och intressen i fråga om utlandskontakter bör därför vara vägledande för samhällets insatser på detta område. Sverige torde internationellt sett ha förhållandevis omfattande vetenskapliga och kulturella kontakter med omvärlden. Dessa kontakter har utvecklats genom att behov och intresse har funnits hos institutioner, organisationer och enskilda personer att tillföra den egna verksamheten impulser och erfarenheter från andra länder. Det internationella person- och erfarenhetsutbytet bör ses som ett naturligt led i kulturinstitutionernas dagliga verksamhet. Samhällets uppgift är att ge stöd och stimulans utan att styra verksamheten i en viss riktning. För att detta skall kunna ske måste staten själv vara fri från bindningar. Jag delar således utredarens åsikt att det svenska kulturutbytet med utlandet även i fortsättningen bör löpa fritt från generella kulturavtal med enskilda länder. Detta bör självfallet inte hindra regeringen från att ingå avtal i särskilda frågor om så erfordras av tekniska eller administrativa skäl, så som har skett bl. a. på filmområdet.

I den mån en formell ram för utbytet behövs av särskilda skäl bör överenskommelser eller kulturutbytesprogram liksom hittills kunna tecknas med Svenska institutet eller annat ansvarigt organ som svensk avtalspart. I likhet med utredningen vill jag framhålla vikten av att nära samråd äger rum med berörda institutioner inom svensk kultur och forskning angående programmens konkreta innehåll.

Den pågående utvidgningen av Sveriges förbindelser med utvecklingsländerna kan i vissa fall motivera att även kulturfrågor tas med i övergripande ramavtal avseende s. k. breddat samarbete. Enligt min mening bör omständigheterna i varje enskilt fall ligga till grund för bedömningen av hurvida en klausul om kultursamarbete bör ingå i ett allmänt samarbetsavtal. En utgångspunkt bör givetvis vara att önskemål härom har uttryckts från motpartens sida. En sådan klausul får ur svensk synvinkel anses ändamålsenlig om den leder till att vårt lands kulturliv får möjligheter till värdefulla kontakter i ett land, med vilket förbindelserna tidigare varit få eller obefintliga.

2.3 Studier och forskning

För fullständighetens skull vill jag i detta sammanhang översiktligt beröra vissa frågor i anslutning till utredningens allmänna synpunkter på det internationella utbytet inom området studier och forskning.

Utredningen har framhållit att deltagande i internationellt erfarenhetsutbyte är ett livsvillkor för forskningen och alltmer nödvändigt också för andra former av studier. En ökad internationalisering av utbildningen krävs för att förbereda de studerande för ett yrkes- och samhällsliv där internationella kontakter i allt större utsträckning ingår i det dagliga arbetet. Ett annat, kanske ännu viktigare, motiv är behovet av att hos de studerande främja förståelse för andra folk och deras levnadsförhållanden. Personutbyte med läroanstalter i andra länder är enligt utredningen en av de mest verksamma metoderna för en internationalisering av utbildningen. För sådant utbyte krävs ökade resurser.

Utredningens synpunkter bygger i huvudsak på den inom dåvarande universitetskanslersämbetet tillsatta internationaliseringsutredningen, som avslutade sitt arbete år 1974. SIK-utredningen har följt upp internationaliseringsutredningen med en begränsad kartläggning av det internationella personutbytet inom högskoleområdet. Kartläggningen ger enligt utredningen belägg för att behovet av medel för utlandsvistelser och andra former av internationella kontakter alljämt är mycket stort. Utredningen vill därför kraftigt understryka de allmänna synpunkter och krav på ökade resurser inom området som framkom genom internationaliseringsutredningen. Önskemålet om en ökning av resurserna för bl. a. personutbyte är också genomgående i de remissyttranden som berör området studier och forskning.

Såväl i 1978 års som i 1979 års budgetproposition har jag pekat på hur angeläget det är att utbildningsmyndigheterna vidtar åtgärder för att internationalisera utbildningen. F. n. finns särskilda medel anvisade för internationaliseringsändamål inom högskolan. Medlen uppgår till 2 milj. kr. och står till universitets- och högskoleämbetets (UHÄ:s) disposition. De skall användas dels till att möjliggöra att utbildning förläggs utomlands, dels till bidrag för lärares, utbildningsadministratörers och studerandes internationella kontaktverksamhet. Som jag har redovisat i 1979 års budgetproposition har UHÄ i sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80, bl. a. med stöd av utredningens kartläggning av det internationella personutbytet inom högskolan, föreslagit en ökning av de särskilda medlen för högskolans internationalisering. Det är enligt min mening angeläget att genom särskilda resurstillskott stimulera högskoleenheterna till att intensifiera sina utlandskontakter. Jag har därför i årets budgetproposition (prop. 1978/79:100, bil. 12 s. 418–419, 577–578) beräknat ytterligare 900 000 kr. för internationaliseringsändamål inom högskolan. I samband därmed har jag dock betonat att den eftersträvade internationaliseringen av den svenska högskolans verksamhet i allt väsentligt måste ses som en reguljär omdanningsprocess och därmed också finansieras inom ramen för de medel som allmänt ställs till högskoleenheternas förfogande inom sektors- och fakultetsanslagen.

Som jag nyss har nämnt skall de särskilda medel som anvisats för internationaliseringsåtgärder inom högskolan bl. a. möjliggöra att viss del av en utbildning förläggs utomlands. För att stimulera härtill är det angeläget att utbildningen i dess helhet organiseras så att de studerande som väljer att förlägga någon del av sina studier till utlandet utan svårighet kan få denna del tillgodoräknad i den svenska utbildningen. Jag utgår vidare från att UHÄ och centrala studiestödsnämnden noga följer utvecklingen av den praxis som tillämpas för beviljande av studiemedel och extra studiemedel vid studier utomlands samt fortlöpande samråder i dessa frågor.

Utredningen har i korthet redovisat det internationella utbyte som bedrivs genom eller med stöd från de vetenskapliga akademierna, forskningsråden m. fl. Vissa remissinstanser har efterlyst konkreta förslag till resursförstärkningar vad gäller forskarutbyte och annan internationell forskningssamverkan. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad jag i årets budgetproposition (prop. 1978/79:100 bil. 12 s. 401 ff.) har anfört angående Sveriges medverkan i det internationella forskningssamarbetet.

Svenska institutet spelar en betydelsefull roll som kontakt- och förhandlingsorgan, bl. a. i samarbetet med länderna i Östeuropa. En stor del av högskoleenheternas gästföreläsar- och gästforskarutbyte med Östeuropa sker inom ramen för de samarbetsprogram som institutet upprättar med de östeuropeiska länderna. För sådant utbyte och även annat personutbyte med utlandet inom området studier och forskning förfogar institutet över vissa resurser. Jag finner institutets insatser på detta område värdefulla

och, såvitt gäller kontakterna med Östeuropa, nödvändiga av praktiska skäl. Den förstärkning av institutets resurser för stöd till gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte inom studier och forskning, som chefen för utrikesdepartementet har föreslagit i det föregående, är enligt min mening angelägen bl. a. som komplement till de resurser högskoleenheterna själva disponerar för internationell kontaktverksamhet.

Satsningen på högskolans internationalisering får inte enbart innebära att våra högskolestuderande ges möjlighet att studera utomlands under viss tid. Begreppet internationalisering måste även innebära en generös attityd när det gäller att bereda utländska studerande möjlighet till studier här i landet. Ett uttryck för detta är en öppen inställning till utländska meriter vid behörighetsprövning för tillträde till högskoleutbildning. Ett annat uttryck är att man vidtar särskilda åtgärder i syfte att underlätta för utländska studerande att bedriva studier i vårt land. Hit hör de kurser för icke svensktalande studerande som ges vid universiteten men också de av Svenska institutet administrerade stipendierna för utländska gäststuderande. Utredningen anser liksom Svenska institutet att stipendierna för utländska gäststuderande behöver dels öka i antal, dels kompletteras med etablerings- och resebidrag bl. a. för att underlätta för gäststuderande från avlägsna länder att utnyttja stipendierna. Jag vill här erinra om att jag år 1978 efter regeringens bemyndigande tillkallade en kommitté (U 1978: 03) för att utreda frågan om utländska studerandes möjligheter att studera i Sverige (Dir. 1978: 42). Kommittén har antagit namnet gäststuderandekommittén. I kommitténs uppdrag ingår även att belysa olika problem som hör samman med stipendieringen av utländska gäststuderande.

Mot bakgrund av den kartläggning utredningen har företagit finner utredningen det angeläget att resurser ges för att vidga studieförbundens internationella verksamhet.

I likhet med vad jag i det föregående har framhållit i fråga om högskolans internationalisering anser jag att en ökad internationell inriktning av det fria folkbildningsarbetet och av övriga former av vuxenutbildning främst bör ingå som ett led i den allmänna utvecklingen av denna sektor och alltså bekostas inom ramen för de stödformer som nu finns för den reguljära verksamheten. Jag vill i detta sammanhang erinra om den år 1975 tillsatta folkbildningsutredningen (U 1975:19), vars arbete ännu pågår. I folkbildningsutredningens uppdrag ingår att se över de nuvarande formerna för statsbidrag till folkbildningsarbetet. Utredningsarbetet omfattar härutöver bl. a. en prövning av målen för samhällets insatser på folkbildningsområdet med utgångspunkt i de mål för vuxenutbildningen och kulturpolitiken som har fastställts under senare år.

Som jag har nämnt i det föregående förfogar Svenska institutet över vissa medel för personutbyte med utlandet inom området studier och forskning. Chefen för utrikesdepartementet har förordat en ökning av dessa medel. Som utredningen framhåller och som även institutet påpekar i sitt

remissyttrande bör denna resurs i ökad utsträckning kunna utnyttjas för stöd till exempelvis studieförbundens internationella kontaktverksamhet.

2.4 Ansvarsfördelning inom kulturområdet

Som jag har framhållit i det föregående gäller som princip för de svenska kulturinstitutionernas utbyte med utlandet att de internationella kontakterna bör initieras och drivas av institutionerna själva. Det förutsätts därvid att de i sin ordinarie budget avsätter erforderliga medel för det internationella samarbetet. Till olika former av kulturutbyte utanför institutionernas centrala verksamhet ges stöd genom ekonomiska bidrag eller på annat sätt. Detta innebär att redan nu betydande belopp används för internationellt kulturutbyte. Innan jag går närmare in på mina förslag vill jag lämna en översiktlig redogörelse för nuvarande förhållanden på detta område.

Vissa institutioner har omfattande kontakter med kulturlivet i andra länder. Detta är fallet i fråga om exempelvis Operan och Dramaten. Operans verksamhet med musikteater och dans lämpar sig väl för internationellt utbyte. Samarbetet omfattar gästspel med ensembler liksom med enskilda artister, scenografer, koreografer och regissörer. Operans gästspelsverksamhet bekostas inom institutionens ordinarie budget. Endast i enstaka fall har särskilda bidrag utgått från t. ex. Svenska institutet, vissa kulturfonder eller utrikesförvaltningen. Även Dramaten bedriver en internationell gästspelsverksamhet. Kostnaderna för denna bestrids liksom för Operans del i huvudsak inom ramen för teaterns reguljära budget.

De statliga museernas internationella verksamhet har formen av t. ex. utställningsutbyten, studieresor och besök av utländska forskare. Statens konstmuseer och statens historiska museer har under senare år anordnat flera större internationella utställningar i samverkan med Svenska institutet. Historiska museet, exempelvis, avser att i samarbete med Svenska institutet och Riksutställningar hösten 1979 visa en utställning av skyttisk konst som lånas från Eremitaget i Leningrad. Vid vissa museer, främst då moderna museet, östasiatiska museet, etnografiska museet och medelhavsmuseet, är själva utställningsverksamheten till stor del internationellt inriktad. Medel till de statliga museernas internationella verksamhet utgår i huvudsak inom ramen för dessa institutioners utställnings- och reseanslag. Vissa projekt erhåller stöd från Svenska institutet. En betydande ekonomisk lättnad för museerna är den garanti som regeringen har bemyndigats av riksdagen att ställa (prop. 1975/76:125, KrU 1975/76:39, rskr 1975/76:305) för att göra det möjligt för de statliga museerna att anordna utställningar av värdefulla föremål i utländsk ägo. Det har nämligen visat sig att försäkringspremierna för mycket kostsamma utställningar går upp till miljonbelopp.

De internationella kontakterna har en delvis annan karaktär för myndig-

heter som riksarkivet, riksantikvarieämbetet och kungl. biblioteket. Dessa följer var och en på sitt område den internationella utvecklingen och informationsutbytet. De deltar i årliga konferenser och andra möten, stipendiatutbyte m. m. Kungl. biblioteket har därjämte särskilda uppgifter inom det internationella utbytet på informationsförsörjningens område.

Även regionala och lokala institutioner har internationell verksamhet av olika omfattning. Statsbidrag utgår till teater-, dans- och musikinstitutionerna fr. o. m. budgetåret 1974/75 och till de regionala museerna fr. o. m. budgetåret 1977/78 enligt ett system som innebär att det statliga stödet till dessa institutioner har dels utökats betydligt, dels värdesäkrats genom anknytning till löneutvecklingen inom den statliga sektorn. Dessa institutioners utlandsengagemang finansieras i huvudsak inom institutionernas ordinarie budget och i vissa fall genom bidrag från statens kulturråd, kulturfonder, Svenska institutet m. fl. Liksom för de statliga institutionerna är det internationella samarbetet för de regionala och lokala institutionerna en integrerad del i den ordinarie verksamheten.

Ett flertal myndigheter, institutioner och andra organ stöder genom ekonomiska bidrag eller på annat sätt olika former av kulturutbyte med utlandet. Till dessa hör bl. a. Rikskonserter och Riksteatern. Rikskonserter har ansvaret för att samordna informationen utomlands om svensk musik och förmedla svenska artisters utlandsengagemang. Statsbidraget till Rikskonserter utlandsverksamhet uppgår under innevarande budgetår till ca 1,4 milj. kr. Riksteatern har i sin ordinarie budget medel för utländska gästspel. Särskilda medel finns avsatta för finska gästspel i Sverige. Södra teatern, för vilken Riksteatern är huvudman, har ett särskilt anslag för att ta emot gästspel från utlandet. Vidare gör Riksteatern i viss omfattning egna gästspel utomlands, bl. a. genom Cramérbaletten och Cullbergbaletten.

Till Musikaliska akademiens uppgifter hör enligt dess stadga bl. a. att följa utvecklingen på musiklivets olika områden inom och utom riket och att ta de initiativ som bedöms gagna den svenska musikkulturen. Musikaliska akademien har uppgifter i utlandsutbytet, bl. a. i samverkan med den svenska kommittén av internationella musikrådet (IMC).

När det gäller utställningar av bildkonst har Riksutställningar och NUNSKU ett ansvar för att främja det internationella utbytet. Riksutställningar har inom ramen för sin reguljära verksamhet löpande kontakter med utländska musei- och utställningsorganisationer. Riksutställningar förmedlar även utländska utställningar till museer utanför storstadsområdena. NUNSKU blev år 1976 ett självständigt organ med administrativ och teknisk service från statens konstmuseer. Nämnden skall främja internationella kontakter inom kulturlivet genom att i utlandet anordna utställningar av nutida svensk konst.

Konstnärsnämnden delar ut projektbidrag och konstnärsbidrag till konstnärer verksamma inom bild och form, ton-, scen- och filmområdena. Fr. o. m. budgetåret 1977/78 har nämnden också övertagit NUNSKU:s bi-

dragsgivning till enskilda konstnärer som på egen hand planerar att göra utställningar i utlandet. Över sådana ansökningar hos konstnärsnämnden yttrar sig NUNSKU och Svenska institutet.

Folkparkernas centralorganisation har en omfattande internationell verksamhet. Genom dess artistförmedling anordnas gästspel av utländska artister och grupper vid de olika folkparkerna. Genom artistförmedlingen får även svenska artister möjligheter till gästspel utomlands. En viktig insats har centralorganisationen gjort under senare år genom att ta emot gästtande folkdans- och folkmusikgrupper från utlandet.

Ur de till statens kulturråds disposition ställda riksstatsanslagen Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer och Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet fördelar kulturrådet innevarande budgetår sammanlagt ca 16 milj. kr. till en mångfald olika kulturändamål. Av dessa medel används en mindre del, enligt uppgift ca 800 000 kr., för internationella ändamål. Rådet har sålunda detta budgetår anslagit medel till amatörensemblers utlandsturnéer samt till svensk medverkan i internationella organisationer på teaterns, musikens, dansens, bildkonstens och litteraturens områden. Vidare har rådet fördelat bidrag för deltagande i kurser, konferenser, resor, festivaler och gästspel i internationella sammanhang. För lokala och regionala teater- och musikinstitutioners internationella gästspel har bidrag också utgått.

Svenska institutets verksamhet på kulturområdet består – som chefen för utrikesdepartementet i det föregående har redogjort för – huvudsakligen av rådgivande, organisatoriska och förmedlande insatser i samverkan med andra institutioner och organisationer. Institutets insatser inom områdena teater, dans och musik utgörs främst av kontaktfrämjande åtgärder. Bl. a. utgår resebidrag till teater- och musikkritiker, teaterarbetare, föreläsare m. fl. Bidrag kan även utgå för mindre gästspel. Institutet verkar för spridning av svensk litteratur utomlands genom anordnande av författar- och översättarsymposier, genom bidrag till översättningar och utgivning av litteraturantologier på utländska språk och genom stöd till kontaktresor för litteraturkritiker, författare, översättare och introduktörer. På konst- och museiområdet verkar institutet främst som förmedlare av utställningar i samverkan med museer och liknande institutioner i Sverige och utlandet. För dessa ändamål anslår institutet innevarande budgetår enligt uppgift ca 750 000 kr. Ansvaret för att sprida kännedom om svensk film i utlandet är, som chefen för utrikesdepartementet redogjort för i det föregående, delat mellan Svenska institutet och Svenska filminstitutet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att för nordiskt samarbete på kulturområdet utgår betydande belopp över den gemensamma verksamhetsbudget som de nordiska länderna årligen upprättar inom ramen för 1971 års nordiska kulturavtal. Över denna budget anvisas medel för bl. a. samarbete på teaterns, musikens, bildkonstens och litteraturens områden.

Jag övergår nu till att redovisa mina förslag beträffande ansvars- och medelsfördelning på kulturutbytesområdet.

Som framgår av den redovisning jag nyss har lämnat anslår samhället redan nu betydande resurser till internationellt kulturellt utbyte, dels inom ramen för myndigheters och institutioners löpande verksamhet, dels genom bidrag och stöd i olika former till organisationer och enskilda. För att de samlade resurserna till internationellt kulturutbyte skall kunna utnyttjas rationellt krävs ett klargörande av vilket ansvar som vilar på olika berörda parter och vilka former som kan vara lämpliga för en fördelning av bidragsmedel till olika utbytesändamål.

Utredningens förslag till ansvars- och resursfördelning utgår från principen om kulturlivets självständighet och mångfald och från de behov och önskemål som redovisades i den kartläggning utredningen företog. Förslagen innebär en förstärkning av resurserna över ett stort område. Vissa statliga kulturinstitutioner förutsätts själva administrera sin internationella verksamhet. Statens kulturråd föreslås erhålla ett kraftigt ökat anslag för bidragsgivning. För bl. a. utställningar, filmvisningar och översättningar föreslås ökning av Svenska institutets anslag. Vidare föreslår utredningen att vissa centrala organ, som t. ex. Riksteatern och Rikskonserter, får sina resurser för främst mottagande verksamhet förstärkta.

Remissopinionen är enig om behovet av en förstärkning av de statliga bidrag som i olika former utgår till kulturlivets internationella utbyte. I åtskilliga yttranden understryks nödvändigheten av att resurserna samordnas. Det råder emellertid delade meningar om hur denna samordning lämpligen skall ske. Utredningens förslag till fördelning av huvudansvaret för kulturutbytet mellan statens kulturråd, Svenska institutet och kulturinstitutionerna tillstyrks i ett antal yttranden, bl. a. från vissa ambassader, kulturrådet, Rikskonserter, Kommunförbundet och Landstingsförbundet. I åtskilliga yttranden uttalas dock att resurserna bör samordnas inom ramen för Svenska institutets verksamhet. Denna uppfattning har bl. a. institutet, flera ambassader, RRV, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, svenska unescorådet och NUNSKU.

Internationella kontakter är nödvändiga för att de centrala statliga kulturinstitutionerna skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt. Normalt är sådana kontakter så integrerade med myndigheternas nationella arbete att det kan vara svårt eller omöjligt att avgöra storleken av de medel som utgår för det ena eller det andra ändamålet. Sådana svårigheter redovisas bl. a. av utredningen. Det är mot denna bakgrund naturligt att medel för det internationella utbytet avsätts inom budgetramen för myndighetens ordinarie verksamhet. Myndigheterna själva har huvudansvaret för att så sker. Vissa myndigheter inom kulturområdet bör härutöver erhålla medel för en utökning av i första hand sina resurser för internationella publikationer och forskningsprojekt m. m. och för återkommande internationell utbytesverksamhet. Jag föreslår därför att till dessa institutioner, nämligen riksarkivet, riksantikvarieämbetet och kungl. biblioteket, anvisas sammanlagt 60 000 kr., fördelade med 20 000 kr. på var och en av dem.

Statens historiska museer och statens konstmuseer har sedan länge en väl utbyggd internationell verksamhet. Inom dessa museer planeras också för nästa budgetår vissa större internationella utställningsprojekt. Mot bakgrund härav föreslår jag en förstärkning av utställnings- och reseanslagen budgetåret 1979/80 med 100 000 kr. för statens historiska museer och 300 000 kr. för statens konstmuseer, varav minst 200 000 kr. avser verksamheten vid moderna museet.

Som jag tidigare har nämnt beräknar Operan och Dramaten inom sina anslag medel för internationellt utbyte. För att stimulera de båda institutionerna till en vidgad internationell verksamhet kommer jag emellertid i det följande att föreslå att ytterligare 150 000 kr. skall utgå till vardera Operan och Dramaten för budgetåret 1979/80. I vissa fall kan teatrarna behöva planera för ett projekt som innebär stora kostnader. Jag vill i detta sammanhang erinra om att teatrarna har möjlighet att under sina anslag reservera medel mellan olika budgetår för ett sådant ändamål.

De lokala och regionala teater- och musikinstitutionerna och de regionala museerna avgör själva inriktningen av och innehållet i sin verksamhet och beslutar om dess genomförande. De bär huvudansvaret för att verksamheten också omfattar internationellt utbyte. Kostnaderna för internationella kontakter som ingår som ett led i institutionens reguljära verksamhet bör därför bestridas inom ramen för institutionens verksamhetsbudget. På samma sätt bör i institutionens långsiktiga planeringsunderlag inräknas också medel för internationellt utbyte. Jag vill här erinra om att betydande resurser har tillförts de lokala och regionala institutionerna genom den omorganisering av det statliga bidraget som jag nyss har redovisat. Genom de ökningar som har föreslagits i budgetpropositionen till innevarande års riksmöte (prop. 1978/79: 100, bil. 12) har anslagen till dessa institutioner förstärkts ytterligare. Under anslaget till regionala teater- och musikinstitutioner har jag sålunda för nästa budgetår beräknat en sammanlagd ökning av 24 milj. kr. På motsvarande sätt har jag under anslaget för bidrag till regionala museer beräknat en ökning av det sammanlagda medelsbehovet med 5,5 milj. kr. I dessa belopp ingår också den ökning som föranleds av löneutvecklingen.

Utöver medel för löpande internationella kontakter kan i vissa fall behov uppstå av ytterligare resurser, t. ex. i samband med ett större gästspel eller en större utställning utomlands eller mottagande av en utländsk ensemble i Sverige. I ett sådant fall bör en institution kunna söka bidrag för detta ändamål enligt riktlinjer som jag kommer att föreslå i det följande.

Stöd till utsändande eller mottagande verksamhet i olika former och bidrag till enskilda kulturarbetare utgår från en rad centrala organ.

Riksteatern har ett ansvar för förmedlingen av bl. a. utländska gästspel till svensk publik. Dessutom gör Riksteatern vissa egna gästspel utomlands. Enligt min mening är Riksteaterns insatser för förmedlingen av utländska föreställningar särskilt värdefulla genom de möjligheter Rikstea-

tern har att distribuera dem i landet. Jag förslår att Riksteatern för bl. a. utländska gästspel erhåller en ökning av 250 000 kr.

Rikskonserter har ålagts uppgifter i fråga om samordningen och kontaktverksamheten på musikområdet mellan Sverige och utlandet. För att förbättra Rikskonserters möjlighet att fullgöra dessa uppgifter har jag i det följande beräknat ytterligare 250 000 kr. för Rikskonserters utlandsverksamhet. Jag utgår från att denna förstärkning i första hand kommer enskilda artister och ensembler till del för deras utlandsverksamhet.

Även Musikaliska akademien svarar för utlandsinformation om svensk musik. Medel för detta ändamål utgår ur akademins anslagspost för konferens- och kontaktverksamhet. Jag har i det följande beräknat ytterligare 40 000 kr. till Musikaliska akademien som en förstärkning av akademins resurser för internationell kontaktverksamhet.

Regionmusiken har behov av vissa medel för att möjliggöra för musikavdelningar att delta i nordiskt musikutbyte. Jag föreslår en förstärkning av regionmusikens anslag med 20 000 kr. för detta ändamål.

För den värdefulla utbytesverksamhet som bedrivs av Folkparkernas centralorganisation beräknar jag ett tillskott till organisationens anslag med 300 000 kr.

NUNSKU:s verksamhet bedrivs i nära samverkan med såväl moderna museet som Svenska institutet. NUNSKU uttrycker i sitt remissvar ett önskemål att knytas närmare institutet. Även Svenska institutet uttrycker ett intresse för att fördjupa samarbetet med NUNSKU. Jag delar de båda institutionernas mening att en utveckling av kontakterna dem emellan bör innebära ömsesidiga fördelar och vill understryka vikten av att samverkan på utställningsområdet även omfattar Riksutställningar. Jag förutsätter att NUNSKU:s samarbete med dessa institutioner får ytterligare möjligheter att vidareutvecklas genom den förstärkning av resurserna för såväl NUNSKU som Svenska institutet som jag i det följande kommer att föreslå och som föreslagits av chefen för utrikesdepartementet. För NUNSKU:s del beräknar jag en ökning av anslaget med 250 000 kr.

Som en del av konstnärsnämndens bidragsgivning utgår medel till konstnärer inom bildområdet för bl. a. utställningar utomlands. Bidrag för detta ändamål utgick tidigare från NUNSKU. Jag föreslår att konstnärsnämnden för budgetåret 1979/80 tilldelas ytterligare 100 000 kr. för denna form av stöd.

Även för Riksutställningars vidkommande är det internationella utbytet en integrerad del av verksamheten. Genom de erfarenheter Riksutställningar vunnit både av produktion av utställningar och av distribution inom landet kompletteras Svenska institutets utlandskontakter på ett fruktbringande sätt. Jag förutsätter att samarbetet mellan de båda institutionerna och mellan Riksutställningar och landets museer ytterligare fördjupas.

På två institutioner, statens kulturråd och Svenska institutet, vilar ett särskilt ansvar för stöd till internationellt utbyte. Kulturrådet fördelar bi-

drag till internationell verksamhet ur flera anslag för skilda ändamål. Svenska institutets insatser sker i huvudsak i samverkan med andra institutioner och organisationer. Institutet fördelar emellertid också bidrag. Jag vill peka på den principiella skillnaden mellan kulturrådet och institutet vad gäller deras insatser i det internationella kulturutbytet. Kulturrådets uppgift består i att fördela medel med ledning av ingivna ansökningar, medan Svenska institutet med sin personal aktivt medverkar i genomförandet av de olika utbytesprojekten.

Enligt min mening bör kulturrådet och Svenska institutet också fortsättningsvis ha huvudansvaret för bidragsgivningen till internationellt kulturutbyte. De båda institutionerna bör erhålla en kraftig förstärkning av sina anslag för dessa ändamål. Jag föreslår att ett nytt anslag för bidrag till internationellt kulturutbyte förs upp i statsbudgeten. I årets budgetproposition har jag anmält att vissa medel för internationella ändamål som nu utgår ur anslagen Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer och Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet nästa budgetår skall beräknas under detta anslag. Ur anslaget bör för budgetåret 1979/80 utgå till statens kulturråd 1 500 000 kr. och till Svenska institutet 500 000 kr. Vidare bör ansvarsfördelningen dem emellan klargöras. Jag återkommer i det följande till denna fråga.

Utredningen har föreslagit att kulturrådet härutöver erhåller medel för rådets egna internationella kontakter på det kulturpolitiska området. Vidare har utredningen föreslagit att medel utgår över utrikesdepartementets huvudtitel till Svenska institutet för vissa insatser inom kulturutbytet och för personal till ett kultursekretariat.

Jag föreslår att 50 000 kr., utöver de medel jag tidigare har nämnt, skall utgå till kulturrådet för dokumentationsverksamhet, resekostnader, informationsinsatser m. m. i samband med rådets internationella utbyte.

Chefen för utrikesdepartementet har föreslagit att Svenska institutet erhåller sammanlagt 1 005 000 kr. för insatser på kulturutbytesområdet enligt utredningens förslag. Härtill kommer personalresurser.

Jag övergår nu till att närmare redovisa mina överväganden vad gäller ansvarsfördelningen mellan statens kulturråd och Svenska institutet.

Utredningen lägger fram ett omfattande material om den nuvarande medelsfördelningen för de aktuella ändamålen. På grundval av denna kartläggning föreslår utredningen som en huvudprincip att anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag skall finnas hos statens kulturråd, medan anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan eller särskilda initiativ skall finnas hos Svenska institutet. Utredningen begränsar emellertid institutets ansvar till de uppgifter institutet traditionellt har inom vissa kulturområden, främst utställningar, filmvisningar och översättningsstöd. Institutet föreslås få ökade resurser för större utställningsprojekt i samverkan med de statliga museerna, medan ansvaret för fördelningen av bidrag till exempelvis regionala kulturinstitutioner läggs på statens kulturråd.

Remissopinionen är splittrad när det gäller utredningens förslag till ansvarsfördelning mellan de båda institutionerna. Vissa instanser menar att det är mera sällan som kulturutbyte kan genomföras utan förhandlingar eller teknisk samverkan. Andra pekar på att den föreslagna fördelningen är oklar och att den, när det gäller bidragsgivningen, kan leda till olika behandling av sökandena.

För egen del ansluter jag mig, som jag tidigare har nämnt, till den av utredningen föreslagna huvudprincipen för fördelningen av ansvaret mellan kulturrådet och institutet. Jag vill i detta sammanhang understryka att kulturrådet och institutet bör ha ett gemensamt ansvar för stöd till det internationella utbytet inom alla sektorer av kulturlivet. Mot den bakgrunden bör alltså enligt min uppfattning Svenska institutet, utöver vad utredningen har föreslagit, få medel för bidragsgivning också inom teater, musik och andra områden.

I enlighet med utredningens förslag bör alltså kulturrådet ha ett särskilt ansvar för bidragsgivningen till projekt där kontakter redan har etablerats och endast ekonomiskt stöd behövs. Rådet svarar redan nu för en medelsfördelning av betydande omfattning inom ramen för olika former av bidrag till regionala och lokala kulturinstitutioner, fria grupper, amatörenssembler och enskilda konstnärer. Av de medel rådet fördelar går i dag endast en mindre del till internationellt inriktade ändamål. Genom den förstärkning som jag föreslår av rådets bidragsmedel tillförs rådet ytterligare resurser för att främja det växande intresset för kulturellt utbyte med andra länder. Som jag tidigare har framhållit måste detta utbyte ses som en integrerad del av det svenska kulturlivet och dess utveckling.

Svenska institutet har av tradition ett särskilt ansvar som kontakt- och serviceorgan för statliga institutioner och för utlandsmyndigheterna. Institutet har erfarenheter av förhandlingsarbete och av praktiska frågor i samband med kulturutbyte, exempelvis tull- och valutaärenden. Det framgår därför som naturligt att institutet tar på sig ett särskilt ansvar för att bistå institutioner, organisationer och grupper inom kulturområdet i fråga om kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och/eller särskilda initiativ. Då institutet på detta sätt träder in som initierande eller stödjande part i ett projekt bör det även svara för bidragsgivningen till projektet, oavsett till vilket konstområde detta kan hänföras. Jag vill på denna punkt hänvisa till vad som har anförts av chefen för utrikesdepartementet.

Som jag tidigare har framhållit har de större centrala kulturinstitutionerna i princip ansvaret för att de inom resp. verksamhetsbudget avsätter medel för sina internationella åtaganden. Det finns emellertid tillfällen då också de bör kunna räkna med ekonomiskt stöd från kulturrådet och institutet, exempelvis vid större samordnade satsningar av svensk kultur utomlands eller då fråga om ett angeläget internationellt engagemang aktualiseras med kort varsel. Kulturrådet och institutet bör i sådana fall gemensamt överväga hur de med sina samlade resurser skall kunna stödja projektet.

Den nu föreslagna ordningen förutsätter att kulturrådet och Svenska institutet finner former för ett fast, kontinuerligt samarbete i fråga om bidragsgivningen. Detta är desto nödvändigare som bidragssystemet bör utmärkas av stor flexibilitet med hänsyn till önskemål om variation och mångfald i det internationella kulturutbytet. Anslagen i regeringens budgetförslag bör inte vara uppdelade i bestämda summor för t. ex. teater och musik, film eller bildkonst. Det bör ankomma på de båda bidragsgivarna att för varje år ta ställning till hur stora belopp som skall reserveras för olika behov.

Mellan kulturrådet och institutet bör ett kontinuerligt utbyte av informationer och erfarenheter äga rum. Som chefen för utrikesdepartementet har föreslagit bör institutets referensgrupper ges en mer ändamålsenlig struktur med hänsyn till institutets vidgade arbetsuppgifter. De bör få en aktiv roll vid prioriteringen av institutets insatser inom olika kulturområden.

Enligt förslagen i denna proposition ställs alltså en betydande resurs till förfogande för kulturellt utbyte över gränserna. Sammanlagt anvisas 5 025 000 kr. I detta belopp ingår de medel om 1 005 000 kr. som chefen för utrikesdepartementet föreslår skall utgå till Svenska institutet för bidragsgivning inom kulturområdet, för kontaktservice m. m. Härtill kommer medel för en förstärkning av institutets personalresurser.

3 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som jag har förordat.

I fråga om anslagsberäkningar för budgetåret 1979/80 återkommer jag i det följande.

4 Anslagsberäkningar

Bidrag till internationellt kulturutbyte

1979/80 Nytt anslag (förslag) 4 020 000

Föredraganden

Medel för internationellt kulturutbyte kommer för nästa budgetår att anvisas dels under förevarande anslag, dels under anslaget till Svenska institutet under utrikeshuvudtiteln.

De allmänna bidragsgivande funktionerna bör fr. o. m. nästa budgetår huvudsakligen anförtros statens kulturråd och Svenska institutet.

Härutöver bör medel ur förevarande anslag tilldelas vissa andra centrala organ inom kulturområdet med bl. a. bidragsgivande och stödjande funktioner.

Under nästa budgetår bör vidare ur anslaget utgå medel till vissa statliga myndigheter som förstärkning av deras ordinarie anslag för internationell kontaktverksamhet.

Detta anslag bör föras upp med sammanlagt 4 020 000 kr. Min medelsberäkning framgår av följande sammanställning.

Anslagsfördelning

Bidragsmottagare/ändamål	Belopp
1 <i>Statens kulturråd</i>	
1.1 Bidrag till internationellt kulturutbyte	1 500 000
1.2 För rådets deltagande i kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte	50 000
2 <i>Svenska institutet</i>	
Bidrag till internationellt kulturutbyte	500 000
3 <i>Andra myndigheter, institutioner och organisationer</i>	
3.1 Folkparkernas centralorganisation	300 000
3.2 Konstnärsnämnden	100 000
3.3 Riksteatern	250 000
3.4 Operan	150 000
3.5 Dramaten	150 000
3.6 Rikskonserter	250 000
3.7 Nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet	250 000
3.8 Statens historiska museer	100 000
3.9 Statens konstmuseer	300 000
3.10 Musikaliska akademien	40 000
3.11 Regionmusiken	20 000
3.12 Riksarkivet	20 000
3.13 Riksantikvarieämbetet	20 000
3.14 Kungl. biblioteket	20 000
Summa	4 020 000

Jag förordar att ett nytt reservationsanslag, benämnt Bidrag till internationellt kulturutbyte, förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår. Jag vill redan nu framhålla att jag har för avsikt att föreslå regeringen att de medelsökningar som för nästa budgetår tagits upp under anslagsposterna 1.2 och 3 för budgetåret 1980/81 skall beräknas under resp. mottagares ordinarie anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till internationellt kulturutbyte* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.

*Bilaga 2.1***Sammanfattning av betänkandet (SOU 1978: 56) om kultur och information över gränserna**

Sveriges kultur- och informationsutbyte med utlandet omfattar en mängd olika kontakter och verksamheter. Utredningens uppdrag innebär enligt direktiven i huvudsak att kartlägga det svenska kultur- och informationsutbyte med utlandet som idag bedrivs med statligt stöd samt föreslå åtgärder för att stimulera och organisera sådant utbyte. Med kultur avses i detta sammanhang främst sådana verksamheter som enligt den statliga kulturpolitiken idag får statligt stöd. Med information avses främst upplysningar om Sverige som framställs och sprids på officiella vägar. Med utbyte inom studier och forskning avses främst personutbyte, inte forskningens innehåll.

Tonvikten måste av naturliga skäl ligga på den del av utbytet som initieras från svensk sida. Strävan efter ömsesidighet motiverar emellertid också svenska insatser för mottagande verksamhet av olika slag. En undersökning av andra länders statsunderstödda kultur- och informationsverksamhet i Sverige ingår inte i utredningens uppdrag. Inte heller har någon genomlysning av det omfattande kultur- och informationsutbyte som sker på kommersiell väg varit möjlig.

Vissa organ och funktioner inom informations- och kulturutbytet behandlas särskilt utförligt som motivering för konkreta förslag. Samtidigt redovisas dessa verksamheter mot bakgrund av de allmänna insatser inom området som görs av kultur- och samhällslivet.

Utredningen har enligt direktiven haft till uppgift att göra en så fullständig kartläggning som möjligt av de statliga insatser som i dag förekommer när det gäller kultur- och informationsutbytet samt en översikt över vilka ekonomiska resurser som i dag används. Utförliga kartläggningar inom olika områden på grundval av enkäter, möten, intervjuer etc. redovisas i särskilda bilagor.

1 Bakgrund

Kapitel 1 behandlar betydelsen av internationellt utbyte, utvecklingen inom området utomlands och i Sverige samt principiella förutsättningar för Sveriges deltagande i utbytet.

Med de ökade internationella kontakterna har nya möjligheter öppnats i vår tid för samarbete och samverkan mellan länder och folk. För de enskilda staterna innebär dessa möjligheter också skyldigheter att delta i flödet av kunskaper och kultur över gränserna.

I många sammanhang talas om informations- och kulturutbyte som ett enhetligt begrepp. I själva verket rör det sig om två principiellt olika verksamheter med olika syften och olika intressenter. Den offentliga informationen och dess innehåll är statens ansvar. Kultur- och forskarutbytets innehåll är däremot i demokratiska stater en angelägenhet för kulturlivet och forskningen och måste styras av deras intressen.

Stormakterna har sedan länge haft ett särskilt intresse av att utbreda sina språk och kulturer som en del av sina politiska strävanden. Efter andra världskriget har kulturkontakter i olika former fått ökad betydelse. Flera länder har byggt upp omfattande fältorganisationer för sin kulturverksamhet.

Avsikterna med internationell kultursamverkan är oftast flera. Institutioner och enskilda behöver kontakter med andra länder för den egna utvecklingen. Samtidigt betraktas kulturutbyte ofta i både öst och väst som ett politiskt instrument för konkurrens eller samarbete. I förlängningen av de egna intressena finns hos de flesta små och stora länder en förhoppning att genom ökade kontakter inom detta område bidra till fred och förståelse mellan folken.

Historisk sett har Sverige alltid påverkats av kulturströmningar utifrån. Längre var dock de internationella kontakterna begränsade till ett mycket tunt skikt av samhället. Med ökande välstånd och kommunikationernas utveckling öppnades mera allmänt förbindelserna med världen. Erfarenheterna från världskriget visade behovet av en mångsidig och effektiv informationsverksamhet. Som en basorganisation för upplysningsverksamhet och kulturellt samarbete bildades år 1945 Svenska Institutet. Flera olika utredningar har belyst detta område.

Idag är internationella kontakter självklara och oundgängliga för svensk kultur och forskning. Ett av målen för den statliga kulturpolitiken är att främja utbytet över språk- och nationsgränserna. Därmed omfattar samhällets ansvar för stöd till kulturen också det internationella utbytet. Som grundval för åtgärder inom området har en undersökning av det nuvarande kulturutbytet behövts.

Att leva bakom en språkgräns innebär särskilda problem. Delvis är detta ett småstatsproblem. Men i Sverige accentueras problemet av att det svenska språket inte heller tillhör något större språkområde som fallet är t. ex. med Belgien, Irland och Österrike. Också länderna i Afrika, Asien och Latinamerika är av historiska skäl oftast delaktiga i något av de stora språken engelska, franska och spanska.

Det är också i detta perspektiv som man måste se behovet av svenskt statligt stöd till vårt kultur- och informationsutbyte med utlandet. Vårt intresse av att delta i det internationella utbytet, att påverka och påverkas, fordrar en proportionellt större kraftanstängning av oss än vad som krävs av många andra länder.

För att utvidga Sverigeinformation och stimulera kulturutbytet krävs

betydande ekonomiska insatser över ett brett område. De anslagsförstärkningar om ca 10 miljoner kronor som utredningen föreslår är blygsamma i förhållande till de verkliga behoven. De bör därför endast ses som ett första steg i utbyggnaden av detta länge eftersatta område.

2 Information – principfrågor

Kapitel 2 behandlar motiv och förutsättningar för statlig informationsverksamhet i utlandet. Vidare diskuteras den offentliga informationens innehåll, media, målgrupper och effekter.

Grunden för alla länders officiella informationsverksamhet till utlandet är behovet att för opinionen i andra länder förklara landets samhällsskick och politik, särskilt dess utrikespolitiska handlingar och ställningstaganden. I dag har också ett vidsträckt allmänt informations- och erfarenhetsutbyte fått allt större betydelse i det internationella samarbetet.

Vårt beroende av utlandet för vår säkerhet och vår ekonomi tillsammans med vår språkliga isolering gör det särskilt angeläget att söka vidmakthålla och fördjupa kunskapen om Sverige i andra länder. Det bör ske genom en fortlöpande basinformation som kompletteras med särskilda insatser i olika lägen. Att utlandet får allsidiga och nyanserade kunskaper om Sverige är viktigt också för våra ekonomiska förbindelser med omvärlden.

Föreställningar om Sverige i utlandet formas i sina väsentliga drag av oss själva, av den politik vi för och det samhälle vi skapar. Dessa bilder kan ibland framtona ensidigt eller egendomligt i utländska massmedia. I många länder är publiciteten om Sverige ytterst sporadisk. Det är därför viktigt att vi försöker nå opinionsbildare och intresserade också på andra sätt och ger möjligheter till fortlöpande kontakter med utvecklingen i Sverige.

Ett huvudsyfte för Sverigeinformationen är att förmedla och hålla vid liv kunskapen om grundvalarna för svenskt samhällsliv och svensk politik. Innehållslig förnyelse i takt med samhällsutvecklingen måste självklart ske. Informationen måste också anpassas till olika mottagare. Förutsättningarna att uppfatta den svenska samhällsdebatten varierar starkt från land till land.

Ett av de främsta hjälpmedlen för information till utlandet är publikationer på främmande språk. Ett annat viktigt led i verksamheten är personutbyte i olika former. Journalister, opinionsbildare och experter inbjuds regelbundet till Sverige för att lära känna det svenska samhället. Andra media för Sverigeinformationen är utställningar, filmvisningar och radioprogram via kortvåg till utlandet.

Målgrupperna för informationen är främst opinionsbildare och beslutsfattare i andra länder. Andra naturliga målgrupper är personer som har särskild anknytning till Sverige och sådana som är eller kan tänkas vara intresserade av svenska erfarenheter inom sina specialområden. När efter-

frågan på information stiger är det dock svårt att strikt begränsa målgrupperna.

Svårigheterna att mäta effekterna av information har konstaterats av informationsorganen i många länder. Att realistiskt väga kostnader mot resultat när det gäller informationsverksamhet är inte möjligt. Det finns emellertid en allmän enighet om att sådan verksamhet är oundgänglig i umgänget mellan länderna. Kunskap om andra länder måste betraktas som värdefull i och för sig. Den utgör grunden för åsikter och ståndpunkter om andra länder och därmed för det internationella samarbetet.

3 Information – översiktlig nulägesbeskrivning

Kapitel 3 behandlar former för information om Sverige i utlandet med tonvikt på den statligt finansierade verksamheten. Enskilt finansierad information som bedrivs bl. a. genom näringslivet, intresseorganisationer och folkrörelser beskrivs översiktligt.

Information om Sverige till utlandet ges både av statliga myndigheter och av enskilda organisationer och företag. En särskild statlig stiftelse under utrikesdepartementet, Svenska institutet, har till en av sina huvuduppgifter att ge översiktlig information om det svenska samhället.

Riksdagen deltar bl. a. i besöksutbytet med andra parlament, främst i Europa. Statsdepartementen har vanligtvis internationella sekreteriat som svarar för kontakterna med utlandet, besöksservice och materialframställning på främmande språk. Huvudparten av departementens material produceras på beställning bl. a. som en följd av Sveriges medlemskap i internationella organisationer (Förenta Nationerna och dess fackorgan, Europarådet samt OECD).

Utrikesdepartementet svarar för ledning och samordning av den med statsmedel finansierade allmänna informationen om Sverige i utlandet som inte faller på andra departement. Pressbyrån svarar för den löpande politiska informationen. Informationsbyrån planerar och samordnar allmän Sverigeeinformation på grundval av de svenska utlandsmyndigheternas efterfrågan och bedömningar. Det praktiska informationsarbetet utomlands handläggs huvudsakligen av utlandsmyndigheterna. Större delen av verksamheten är efterfrågestyrd. Vid de största ambassaderna, främst i Väst- och Nordamerika, finns speciella kultur- och pressattachéer. Svenska institutet framställer och distribuerar informationsmaterial för utlandsmyndigheternas behov. Det tryckta materialet utgör stommen i verksamheten. Därtill kommer bl. a. film- och utställningsverksamhet.

Utländska besök i Sverige utgör en viktig källa till information om Sverige utomlands. Regelbundet återkommande tidskrifter och publikationer som Svensk-Internationella pressbyråns bulletiner och Sweden Now gör det möjligt för intresserade utomlands att hålla kontakt med vårt

land. Sveriges Radios utlandsprogram sänder radioprogram via kortvåg på sex språk utom svenska och producerar radio- och TV-program som kostnadsfritt erbjuds utlandet.

För den exportfrämjande informationen svarar Sveriges exportråd och för den turistfrämjande verksamheten Sveriges turistråd.

Inom den enskilt finansierade informationsverksamheten framställs bl. a. arbetsmarknadens parter material om t. ex. svensk ekonomi, arbetsmarknads- och arbetsmiljöfrågor. Näringslivets insatser är också av betydelse.

För att följa upp och stimulera intresset för Sverige i utlandet behövs enligt utlandsmyndigheterna en ökning främst av det tryckta informationsmaterialet men också av filmer och utställningar. Faktatablad behövs på flera europeiska språk och vissa u-landsspråk. Större bredd och variation i det allmänna materialet om Sverige efterlyses.

4 Information – förslag

Kapitel 4 sammanfattar behoven inom informationsrådet och lägger fram utredningens synpunkter och förslag.

Genomgången av de informationsinsatser som från svensk sida riktas mot utlandet visar ett starkt behov av ökade resurser och förnyelse. Efterfrågan stiger både från nya länder och från länder där vi sedan länge har kontakter. Informationen måste anpassas till nya krav och nya mottagare. Många organisationer och grupper har behov av att öka kontakterna med utlandet och delta i ett vidgat internationellt erfarenhetsutbyte.

Den information till utlandet som bedrivs genom *statsdepartementen* och deras *myndigheter och verk* är av stort värde. Utredningen förutsätter att departement och myndigheter själva efter behov verkar för ökade resurser för sin informationsverksamhet till utlandet.

Behov av ökat material för att svara på efterfrågan från utlandet har redovisats bland annat av utredningens enkät hos utlandsmyndigheterna.

Önskemålen gäller främst trycksaker men också av film och utställningar. Också material för de nordiska länderna behövs. Den ökade konkurrensen om uppmärksamhet medför krav på förnyelse av material och media. Sverigeinformationens betydelse för den exportfrämjande verksamheten understryker dessa krav.

För att kunna tillfredsställa alla de behov och önskemål som finns krävs en successiv uppbyggnad av stödet till Sverigeinformation i utlandet. Utredningens förslag skall därför ses som ett första steg och bör följas av fortsatta anslagsökningar. Enligt utredningens mening kan de föreslagna åtgärderna idag göra större nytta om de sätts in centralt än om de sprids över ett större område.

Förslag

Svenska institutet är det centrala organ som har till en av sina uppgifter att sprida kännedom om svenskt samhällsliv i utlandet. Institutet skall enligt sin stadga samarbeta med myndigheter, organisationer och andra organ och således stå till tjänst för en vid krets av intressenter som skall kunna använda institutets tjänster och material. Utredningen föreslår ökat stöd till information om Sverige i utlandet främst genom ökade resurser till Svenska institutet enligt följande fördelning (1 000-tal kr):

Ändamål	Budget 1977/78	Föreslagen ökning
Publikationer	1 120	1 215
Dokumentärfilm	320	400
Spelfilm	140	300
Mindre utställningar	495	200
Personutbyte och seminarier	—	200
Dokumentation	178	150
Besöksservice	115	100
Personal		480
Summa		3 045

Med hänsyn till betydelsen av journalistinbjudningar föreslår utredningen en ökning med 100 000 kr. av *utrikesdepartementets* medel för sådana besök.

För information i samband med särskilda manifestationer, statschefsbesök och liknande behöver departementet kunna disponera särskilda medel. Utredningen föreslår ett anslag om 150 000 kr. för dessa ändamål.

Sveriges Radios utlandsprogram har flera olika uppgifter. Sändningarna på svenska fyller en betydelsefull uppgift för den växande krets av svenskar som under längre eller kortare tid vistas utomlands, t. ex. för internationella uppdrag. Exporten av radioprogram och TV-filmer, som innebär att svenska program placeras i främmande länders reguljära programkanaler, är givetvis värdefull. Informationseffekten av sändningarna på främmande språk, som idag upptar ca tre fjärdedelar av utlandsprogrammets budget och sändningstid, är däremot osäker.

Utredningen finner att bristande underlag gör det svårt att bestämma vilken funktion det skattefinansierade utlandsprogrammet skall uppfylla. Om det kan anses att utlandsprogrammet fyller en väsentlig uppgift inom den offentliga Sverigeinformationen bör utlandsprogrammet formellt jämföras med andra statliga organ inom Sverigeinformationen och arbeta efter samma riktlinjer som dessa. Det skulle innebära att utlandsprogrammet fick ett annat avtal med staten än Sveriges Radio i övrigt. Om utlandsprogrammet snarare skall ses som en utåtriktad del av radioverksamheten med vissa goodwill-effekter men osäkert informationsvärde bör man överväga om kostnaderna står i rimlig proportion till målsättningen. Olika konsekvenser av en eventuell minskning av sändningarna måste dock beaktas.

Om man finner det omöjligt att renodla någon av dessa synpunkter och vill undvika förändringar utan fast grund för sådana åtgärder bör utlandsprogrammets nuvarande struktur och omfattning bibehållas. I dagens läge finner utredningen att detta är det rimligaste alternativet. Inom ramen för en reellt oförändrad budget bör de svenska sändningarna och programexporten få ökat utrymme.

Svensk-Internationella pressbyrån har bl. a. lagt fram förslag om en försöksverksamhet med utvalda mottagargrupper och snabb anpassning av material till skiftande behov. Utredningen finner förslaget intressant. Byråns behov av ökade medel bör kunna tillgodoses av utrikesdepartementet och Sveriges allmänna exportförening gemensamt.

Tidskriften *Sweden Now* är genom sina journalistiska ambitioner och sin innehållsliga bredd värdefull i den allmänna Sverigeinformationen. Utredningen finner det därför angeläget att utrikesdepartementet, Sveriges exportråd och näringslivet ger tidskriften stöd och resurser för att vidareutvecklas enligt nuvarande inriktning.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen för förstärkning av informationen om Sverige i utlandet:

Institution/ändmål	1 000-tal kr
<i>Svenska institutet</i> : för trycksaker, film, skärmutställningar, besöksservice, dokumentationstjänst, personutbyte samt personalförstärkningar	3 045
<i>Utrikesdepartementet</i> : för journalistinbjudningar och särskilda manifestationer	250
Summa	3 295

5 Kulturutbyte – principfrågor

Kapitel 5 behandlar motiven för stöd till kulturutbyte, olika former för utbyte, de statliga organens roll samt kulturutbytets villkor i andra länder och i Sverige.

Vår egen nationella kultur behöver för sin utveckling samverka och växelverka med andra kulturer. Att främja utbytet av idéer och erfarenheter över gränserna är också ett av målen för den statliga kulturpolitiken i Sverige.

Kulturlivet har alltid sökt och varit beroende av kontakter och impulser utifrån. I dag stöder samhället både kulturarbetarnas internationella yrkeskontakter och ett allmänt kulturutbyte där många olika grupper och enskilda deltar. I dag har också de internationella kontakterna och det internationella intresset breddats. Kulturutbytet kan bidra till de ökade kunskaper som är grundvalen för ökad förståelse mellan länder och folk.

Sverige deltar i ett brokigt internationellt utbyte på marknadskrafternas villkor. Vi deltar också i det kulturutbyte som stöds av de statliga myndig-

heterna i andra länder. Det utbyte som har utvecklats med statligt stöd är emellertid främst inriktat på kulturlivets egna behov och önskemål. Detta utbyte bör förstärkas och hittills vunna erfarenheter ligga till grund för den fortsatta utvecklingen.

Kulturutbytets vardag innebär att kulturarbetare och deras publik i olika länder håller förbindelserna levande. Ur sådana kontakter kan en fruktbar samverkan och ett djupare samförstånd växa fram. De kontakterna måste genom statliga insatser få ekonomiska och praktiska möjligheter att utvecklas.

I kulturutbytet med utlandet måste vi också ta hänsyn till den utländska partens erfarenheter och synpunkter. Andra länder kan ha helt andra värderingar, traditioner och målsättningar och leva under andra villkor. För att utbytet skall bli meningsfullt måste vi förstå och acceptera sådana skillnader.

Ett livligt och mångsidigt kulturutbyte har också ett allmänpolitiskt värde. Politiska värderingar skall inte kunna styra kulturutbytets innehåll, men det kan finnas både kulturpolitiska och allmänpolitiska motiveringar för ökade kulturkontakter över gränserna. Särskilda åtgärder av olika slag kan vara nödvändiga för att öka kontakter med länder där kulturlivet har få eller inga kontakter.

Under krigstiden har olika länder funnit olika organisatoriska former för sitt internationella kultur- och informationsutbyte. I de västliga demokratierna har problemet ofta gällt att samordna kulturlivets och utrikespolitikens intressen utan att inkräkta på den konstnärliga friheten. Sverige har i olika internationella sammanhang hävdad kulturlivets frihet och individens roll i utbytet. Andra länder har emellertid ofta en annan inställning i dessa frågor. Särskilda ansträngningar kan komma att krävas för att utbyte ändå skall bli möjligt. För utbyte med vissa länder kan ett förmedlande organ som Svenska institutet komma att få ökad betydelse.

6 Kulturutbyte – översiktlig nulägesbeskrivning

Kapitel 6 redovisar nuvarande former för statligt stöd till kulturutbyte, verksamhet och resurser inom olika kulturområden samt vissa behov och problem inom området.

Kulturutbyte med utlandet omfattar många olika slags aktiviteter. Också en kartläggning av det kulturutbyte som sker med statligt stöd är en omfattande uppgift. Den enkät som utredningen har gjort hos närmare 400 kulturinstitutioner, organisationer, grupper och enskilda ger de yttre konturerna av det icke-kommersiella kulturutbytets villkor och omfattning i Sverige i dag.

Den största delen av det statliga stödet till kulturutbyte ges som direkta bidrag till olika projekt och fördelas av flera olika organ. Svenska institutet

har som en av sina huvuduppgifter att främja kultur- och erfarenhetsutbyte med utlandet. Statens kulturråd och de organisationer och institutioner som bedriver kulturell verksamhet skall verka för de kulturpolitiska målen där också utbytet av idéer och erfarenheter över gränserna ingår. Också många andra organ och myndigheter har uppgift inom detta område.

Därtill kommer indirekt stöd till utbyte i form av anslag eller bidrag till olika kulturinstitutioners ordinarie verksamhet samt medel som är bundna till vissa ändamål, t. ex. det statliga litteraturstödet.

Över utbildningsdepartementet ges bl. a. bidrag till deltagande i vissa konferenser utomlands, till folkrörelsernas internationella verksamhet och till internationella kongresser i Sverige. Utrikesdepartementet stöder visst personutbyte och enstaka större manifestationer oftast i samband med statschefsbesök och liknande. Statens kulturråd fördelar bl. a. bidrag till vissa institutioners och fria grupperns turnéer och gästspel samt till utlandsresor för körer, orkestrar och folkdanslag. Svenska institutet har projektmedel för bl. a. utställningar, filmvisningar, översättningar, mindre gästspel, publikationer och kontaktservice.

Andra institutioner ger stöd inom särskilda områden. Dit hör t. ex. Rikskonserter, Riksteatern, Riksutställningar, Svenska filminstitutet, Nämnden för utställningar av nutida svensk konst i utlandet, SIDA, Konstnärsnämnden, Sveriges Författarfond, Konstakademien och Musikaliska akademien.

Omfattningen av och resurserna för internationellt utbyte inom teater och dans, musik, film, litteratur samt konst, museer och utställningar redovisas översiktligt på grundval av utredningens enkät.

Bristen på resurser är det främsta problemet. Nästan alla instanser anser att internationella kontakter och impulser inte kan utvecklas därför att det inte finns tillräckliga anslag vare sig hos institutionerna själva eller hos centrala organ.

För kulturlivet ute i landet är bristen på resurser och därmed internationella kontakter särskilt kännbar. Statliga och kommunala bidrag till de regionala institutionerna är i allmänhet inte dimensionerade för de merkostnader som ett internationellt utbyte innebär. Utbytet blir beroende av tillfälligheter och det är svårt att genomföra egna initiativ. Det finns en allmän önskan att utställningar, turnéer och gästspel som kommer till de större städerna också i någon form når ut i landet.

Praktiska svårigheter i utbytet utgör t. ex. språkbarriärer och valutaproblem, främst i öststaterna.

Bristen på överblick upplevs som mycket besvärande. Olika sökande vet ofta inte vart de skall vända sig för att få upplysningar eller bidrag.

Den mottagande verksamheten anses särskilt angelägen. Medel saknas ofta helt för att inbjuda och ta emot kulturarbetare och kulturmanifestationer från utlandet.

7 Kulturutbyte – förslag

Kapitel 7 sammanfattar behoven inom området och presenterar utredningens synpunkter och förslag samt alternativa lösningar av vissa problem.

Utredningens kartläggning bekräftar att de statliga anslagen för kulturutbyte är otillräckliga. Tillfällen till utbyte, kontakter och impulser kan inte utnyttjas därför att medel ofta saknas även för ganska blygsamma kostnader i sammanhanget. Många inbjudningar och erbjudanden av stort intresse för det svenska kulturlivet har måste avböjas av ekonomiska skäl. Utan livaktiga internationella förbindelser finns risk för stagnation och provincialism inom kulturlivet.

Medan det statliga stödet till den inhemska kulturen har byggts ut under de senaste decennierna har det internationella utbytet varit ett försummat område. För att delta i det internationella utbytet på ett sätt som svarar mot Sveriges ställning som kulturland måste nu grunden läggas för en ny satsning på detta område. Från den grunden bör insatserna sedan byggas ut under kommande år.

Förslag

Det internationella utbytet har ibland blivit en fråga om de förmedlande organens uppgifter och problem. Denna tonvikt på organisationsfrågor har inte stimulerat anslagsgivningen utan snarare skapat intryck av svårösta motsättningar inom området. Enligt utredningens mening måste uppmärksamheten istället riktas mot kulturlivets behov av ökade resurser för att kunna vidmakthålla och utveckla internationella kontakter. De närmare formerna för ansvarsfördelning inom området bör i viss utsträckning kunna utarbetas av de berörda parterna själva.

Kulturlivets fria och självständiga ställning måste vara en huvudprincip också för det internationella utbytet. Detta utbyte bör ses som en naturlig del av det svenska kulturlivet och finansieras i stort sett i samma ordning som gäller för den inhemska verksamheten. Förutsättningarna för utbyte med olika länder och regioner växlar emellertid starkt. Sådana faktorer måste påverka anslagskonstruktioner och kompetensfördelning i Sverige.

Utredningen föreslår förstärkta resurser över ett stort område enligt följande principer:

Anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag bör finnas hos *statens kulturråd*. Sådana bidrag bör avse projekt där kontakter har etablerats mellan en regional institution, fri grupp eller amatörensemble med en motpart i utlandet och endast ekonomiskt stöd behövs. Kulturrådet fördelar idag vissa bidrag till lokala och regionala teater- och musikinstitutioner. Rådet bör också i fortsättningen svara för sådan bidragsgivning som bör utvidgas att omfatta också lokala och regionala museer. Bidraget

bör ökas kraftigt för att ge de regionala institutionerna möjlighet att delta i utbytet. Bidragen till fria grupper, amatörer och internationella samarbetsorganisationer behöver ökas för att bättre tillgodose deras önskemål om utbyggda kontakter med utlandet.

Liksom hittills bör medel finnas hos kulturrådet för att enskilda medlemmar av organisationer, grupper och föreningar skall kunna delta i kongresser, festivaler m. m. Kulturrådet föreslås få ökade medel för att delta i det internationella erfarenhetsutbytet inom det kulturpolitiska området.

Anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, utbytesteknisk samverkan och/eller särskilda initiativ bör finnas hos Svenska institutet, som är en naturlig kontaktpunkt för de svenska utlandsmyndigheterna. Institutet har idag sådana uppgifter inom ramen för kulturprogrammen med Östeuropa samt inom vissa kulturområden, främst utställningar, filmvisningar och översättningsstöd. Institutet bör få ökade resurser för att också i fortsättningen svara för dessa uppgifter. Institutets erfarenhet och kompetens bör utnyttjas för centralmuseernas utställningsprojekt genom ett särskilt anslag inom institutet.

Institutet bör också ha medel för att initiera egna projekt. Överblick och vägledning inom kulturutbytesområdet till olika intressenter bör ges genom ett *särskilt sekretariat* inom institutet. Ökade personalresurser föreslås för detta ändamål.

Anslag för större gästspel och turnéer bör rymmas inom ordinarie anslag för Operan och Dramaten. Övriga teatrar och orkestrar förutsätts kunna få bidrag ur de centrala medlen för regionala institutioner hos kulturrådet.

Anslag för enskilda kulturarbetare bör liksom nu finnas hos olika instanser för olika ändamål. För utbildning, arbetsresor och projekt i utlandet förutsätts medel finnas hos *konstnärsnämnden* som har stor frihet i sin bidragsgivning. Ökade medel till nämnden bör också kunna öka stödet till utlandsresor. Detsamma bör gälla *Sveriges Författarfond*.

Anslag för mottagande verksamhet bör finnas hos *större museer* i för av allmät förstärkta utställningsanslag. Vissa funktioner bör kunna fyllas av *Rikskonserter, Riksteatern, Riksutställningar* liksom *Folkets Husföreningarnas Riksorganisation* och *Folkparkernas Centralorganisation*.

Inom ramen för huvudlinjerna av utredningens förslag har några *alternativa lösningar* diskuterats. De medel som ställs till Svenska institutets förfogande skulle kunna gälla också för utbyte inom t. ex teater- och musikområdena. Om institutets uppgifter vidgades till att gälla också större gästspel och turnéer skulle insatserna avse alla konstområden. Utredaren finner i och för sig en sådan lösning tänkbar men anser att utbytet i största möjliga utsträckning bör ske genom kulturlivets egna instanser. För gästspel och turnéer krävs ofta en professionell impressario men däremot inte institutets förmedling. Under sådana förhållanden är det rimligare att Operans och Dramatens utlandsverksamhet liksom nu helt beslutas och finansieras av institutionerna själva. När det gäller regionala och lokala

5 Riksdagen 1978/79. I saml. Nr 147

kulturinstitutioner skulle gränsdragningen mot kulturrådets ansvarsområde bli oklar, ifall kulturrådet normalt förutsätts svara för dessa institutioners utbytesverksamhet men Svenska institutet för deras "större" projekt.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen ökade resurser för kulturutbyte med utlandet enligt följande fördelning (1 000-tal kr):

Institution/ändamål	Anslag bå 1977/78	Förslag (ökning)
<i>Statens kulturråd:</i>		
– regionala museer, orkestrar och teatrar	100	1 400
– fria grupper, amatörer, internationella organisationer samt konferenser, festivaler m. m.	630	950
– handläggning och erfarenhetsutbyte		150
Summa		2 500
<i>Svenska institutet:</i>		
– utställningar (av museikaraktär)	550	800
– översättningar, kontaktservice, publikationer samt verksamhet vid kulturhuset i Paris	900	500
– personal för kultursekretariatet		300
Summa		1 600
<i>Övriga:</i>		
Dramaten (gästspelsutbyte)	10	150
Större museer (utställnings- och reseanslag)	500	350
NUNSKU (utställningar utomlands)	350	250
Konstnärsnämnden (resor och projekt utomlands)	950	200
Rikskonserter (utsändande och mottagande verksamhet)	350	200
Riksutställningar (mottagande verksamhet)	400	100
Riksteatern (mottagande verksamhet)	500	100
Folkparkernas Centralorganisation och Folkets Husföreningarnas Riksorganisation (mottagande verksamhet)	875	150
Summa		1 500
Sammanlagt ökade medel för kulturutbyte		5 600

8 Studier och forskning

Utbytet inom studie- och forskningsområdena behandlas utförligt av Internationaliseringsutredningen som 1973 initierades av det dåvarande universitetskanslerämbetet. Denna utredning fann stora brister i det svenska utbildningsväsendets internationella kontakter och framlade en serie förslag till konkreta åtgärder även för ökat personutbyte. Sedan dess har vissa anslag för detta ändamål tillkommit. SIK-utredningen har i samråd med universitets- och högskoleämbetet gjort en begränsad uppföljning av internationaliseringsutredningen. I övrigt behandlas främst Svenska institutets verksamhet inom området. Även personutbytet genom de vetenskapliga akademierna, vissa fonder och studieförbunden redovisas översiktligt.

Forskningen är till sin natur internationell och utbyte av erfarenheter

över gränserna hör till vetenskapens vardag. Också för andra former av studier är internationella erfarenheter alltmer nödvändiga. Enligt universitets- och högskoleämbetet är personutbyte med läroanstalter i andra länder en av de verksammaste metoderna för en allmän internationalisering av utbildningen. Slutakten från den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK) innehåller också rekommendationer om åtgärder för att underlätta studerande-, lärar-, och forskarutbytet mellan deltagarländerna.

En av *Svenska institutets* huvuduppgifter inom detta område omfattar svensk-internationell stipendieverksamhet, gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte samt stöd åt undervisning i svenska vid utländska läroanstalter.

Stipendieverksamheten är baserad på överenskommelser med andra länder (bilaterala stipendier) samt på särskilda beslut av regering och riksdag (s. k. gäststipendier, Europarådsstipendier m. fl.). Dessutom förvaltar institutet vissa uppdrag på stipendieområdet bland annat för SIDA. Stipendieverksamheten kompletteras med det mera flexibla anslaget för övrigt personutbyte som också används för utbyte inom andra utbildningsområden än högskolan. Stödet till undervisningen i svenska vid ca 200 universitet och läroanstalter i utlandet är en särskild uppgift för Svenska institutet. Stödet består av rese- och expensbidrag till svenska lektorer samt rese- och uppehållsbidrag för utländska skandinavister för besök i Sverige, resebidrag, kurser, bokgåvor, läromedelsstöd m. m.

Svenska institutet har framhållit behovet av ökade medel för stipendier till gäststuderande. För gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte utanför högskoleområdet är behoven av ökade medel särskilt angelägna. Det stigande intresset för undervisning i svenska vid utländska läroanstalter ställer ökade krav på institutets stöd och service. De som spontant läser svenska i utlandet måste betraktas som en viktig målgrupp för olika former av Sverigeinformation och kulturverksamhet.

SIK-utredningens undersökning av det internationella utbytet idag inom delar av *högskoleområdet* visar att resurserna fortfarande är otillräckliga för de utvidgade kontakter som allmänt anses nödvändiga. De 2 mkr som sedan år 1976/77 står till UHÄ:s förfogande för detta ändamål har främst använts för studieresor inom grundutbildningen. Även forskarstuderande bör få bättre möjligheter till utlandsstudier. Alltför få tillfällen finns för de yngre forskarna och lärarna att kunna tillbringa en längre tid utomlands vid ett utländskt universitet. Behovet av medel för konferenser och studieresor är mycket stort, liksom behovet att kunna bjuda in gästforskare och gästlärare. Även mycket starkt motiverade kontakter måste avskrivas av brist på resurser. Ett annat hinder för utbytet är bristande språkkunskaper.

Förslag

Utredningen vill kraftigt understryka de allmänna synpunkter och krav på ökade resurser för *högskolans utlandskontakter* som framfördes av internationaliseringsutredningen. Detta är så mycket mera angeläget som enligt vad UKÅ:s utredning visade Sveriges internationella kontakter på detta område har varit eftersatta.

Utredningen instämmer i Svenska institutets önskemål om förstärkning av *stipendierna till gäststuderande* och förutsätter att dessa frågor kommer att behandlas av 1978 års utredning om utländska studerande.

Utredningen finner det angeläget att *studieförbunden* får möjligheter att vidga sin internationella verksamhet och förutsätter att dessa frågor tas upp av den inom kommundepartementet tillsatta utredningen om folkrörelsernas internationella verksamhet.

Svenska institutets stöd till *undervisning i svenska vid utländska läroanstalter* bör utvidgas. Utredningen finner Svenska institutets önskemål om att kunna förstärka olika stödformer väl motiverade och föreslår en ökning med 500 000 kr för denna verksamhet.

Medel för *gästföreläsarutbyte, kongressdeltagande* m. m. samt för *utbyte inom andra utbildningsområden* är *högskolan* kan komma att tillföras universiteten och folkrörelserna i ökad utsträckning. I avvaktan på en sådan eventuell utveckling bör Svenska institutets anslag för denna verksamhet förstärkas med 300 000 kr.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen följande resursförstärkningar (1 000 kr):

Institution/ändamål	Anslag bå 1977/78	Förslag (ökning)
<i>Svenska institutet</i>		
Stöd till undervisning i svenska vid utländska läroanstalter	610	500
Stöd till gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte inom området studier och forskning	130	300
		800

9 Svenska institutet

Kapitel 9 behandlar Svenska institutets uppdrag och verksamhet samt framlägger utredningens synpunkter och förslag. Detaljerade redovisningar av förslagen ges i kapitlen om Information – förslag, Kulturutbyte – förslag samt Studier och forskning. Olika aspekter av institutets verksamhet tas upp i flertalet kapitel.

Svenska institutet är en statlig stiftelse med uppdrag att främja kultur- och erfarenhetsutbytet med utlandet och genom upplysningsarbete i utlandet sprida kännedom om svenskt samhällsliv. Verksamheten finansieras i

huvudsak över utrikesdepartementets huvudtitel. Budgeten bereds i samråd med utbildningsdepartementet.

Svenska institutet har i de senaste årens anslagsframställningar betonat att de finansiella förutsättningarna för att tillfredsställa behoven av tjänster och material inom institutets arbetsområden successivt har försämrats. De svenska utlandsmyndigheterna förmedlar utlandets behov och efterfrågan av informationsmaterial. Flera olika grupper och enskilda inom samhälls- och kulturlivet har också anspråk på institutets tjänster. Inom kulturlivet är man otillfredsställd med institutets bristande resurser.

Sverige är troligen det enda land i världen som anförtror den statliga utlandsinformationen åt ett fristående organ med självständig styrelse. Det är också ovanligt att ett särskilt fristående organ har till uppgift att svara både för den offentliga informationen om det egna landet och för att främja ett fritt kultur- och erfarenhetsutbyte.

Frågan om *gemensam administration* av den officiella informationsverksamheten och kultur- och erfarenhetsutbyte har tagits upp av bl. a. 1966 års utredning om Svenska institutet. SIK-utredningen understrycker att dessa verksamheter har olika målsättningar och intressanter. Det kan finnas risker för att dessa olika syften inte alltid hålls klart åtskilda.

De olika verksamheterna har emellertid många beröringspunkter och en samordning av insatserna kan ha praktiska fördelar. Svenska institutet har också i stort sett utfört sitt arbete på ett sätt som har väckt respekt. En allt större del av det svenska kultur- och erfarenhetsutbytet har numera funnit vägar även utanför institutet. Utredningen anser därför inte att en uppdelning av Svenska institutet skulle var motiverad.

Förslag

Eftersom både utrikes- och utbildningsdepartementet har intressen i Svenska institutet kunde det ur många synpunkter te sig naturligt att utbildningsdepartementet ansvarade för de delar av institutets verksamhet som avser kulturutbyte och stöd till internationella kontakter inom studier och forskning. Institutet måste dock också i fortsättningen i stor utsträckning vara kontaktpunkt för utlandsmyndigheterna även i frågor som berör kulturutbyte. Ett *delat budgetansvar* kan vara praktiskt svårt att genomföra.

Institutet har på grund av *stiftelseformen* haft vissa svårigheter att få automatisk kompensation för t. ex. löneökningar och höjningar av gäststipendierna enligt fastställt basbelopp. Utredningen anser dock inte att ett ämbetsverk för Sverigeinformation och kulturutbyte skulle vara en bättre lösning. De praktiska problemen bör kunna lösas genom administrativa beslut.

I den mån institutet får väsentligt utökade arbetsuppgifter inom något område bör detta reflekteras i sammansättningen av *styrelsen*. Institutets

referensgrupper bör få ett mer aktivt inflytande över institutets verksamhet. Formellt samarbete bör etableras mellan institutet och statens kulturråd.

Sammanfattningsvis anser utredningen att Svenska institutets ställning och huvudmannaskap bör bibehållas oförändrade. Institutets insatser inom kulturutbytet bör främst avse sådana projekt som kräver förhandlingar och/eller särskilda initiativ. För orientering och praktisk vägledning till olika intressenter inom området bör ett särskilt sekretariat inrättas.

En betydande förstärkning av institutets budget föreslås, främst för informationsverksamhet. Institutet bör i ökad omfattning framställa informationsmaterial för de nordiska länderna, främst på svenska och finska men i samråd med berörda ambassader också på danska och norska. Vidare bör institutet uppmärksamma behovet av informationsmaterial på de mindre, europeiska språken särskilt för Östeuropa och Medelhavsländerna, samt vissa u-landsspråk.

För Svenska institutet har i kapitlen 4, 7 och 8 föreslagits ökade resurser enligt följande fördelning (1 000-tal kr):

<i>Information:</i> trycksaker, filmvisningar, utställningar, personutbyte, dokumentation och besökservice	2 565
Personal för dessa ändamål	480
<i>Kulturutbyte:</i> utställningar, översättningsstöd, kontakt-service	1 200
Personal till kultursekretariat	300
<i>Studier och forskning:</i> stöd till svenskundervisning vid utländska läroanstalter, gästföreläsarutbyte och övrigt utbyte	800
Summa	5 345

10 Nordiskt samarbete

Kapitel 10 belyser bakgrunden till och formerna för information och kultursamarbete inom Norden.

Det *internordiska kultursamarbetet* avser utbildning, forskning och allmänkulturell verksamhet. Beslutande organ är Nordiska ministerrådet i vilket ingår medlemmar av varje lands regering. Vidare förekommer ett omfattande *bilateralt nordiskt samarbete*. Visst samarbete sker inom ramen för olika fonders verksamhet.

Dessutom finns ett antal *institutioner* för nordiskt samarbete. Flera av dem faller inom Nordiska ministerrådets ansvarsområde. Dit hör bl. a. Nordens Hus i Island. Därtill kommer flera kursgårdar m. m. som vanligtvis drivs i föreningarna Nordens eller någon samarbetsfonds regi. Också det *nordiska vänortsutbytet* är väl utbyggt.

Samarbetet med Finland intar av flera skäl en särställning. Finland är det enda land utanför Sverige där svenska är ett officiellt språk. Vidare har den finska invandringen till Sverige under lång tid varit omfattande.

Förslag

De nordiska samarbetsorganen ger i första hand *information* om nordiska förhållanden och åtgärder, inte om förhållandena i ett enskilt nordiskt land. Utredningen föreslår därför att Svenska institutet får resurser för att framställa visst informationsmaterial också på nordiska språk.

De resurser som står till förfogande för *kulturutbyte* inom Norden är mångdubbelt större än vad som finns tillgängligt för utomnordiskt utbyte. Anslagsbeviljande institutioner bör enligt utredningen söka förenkla bidragsförfarandet och skapa vissa reserver för oförutsedda ändamål. Det nordiska kultursamarbetet bör också kunna omfatta gemensamma nordiska manifestationer i utomnordiska sammanhang.

Inom området *studier och forskning* föreslår utredningen i annat sammanhang att Svenska institutet får ökade resurser för bl. a. stöd till svenskundervisning i utlandet. Dessa insatser bör också avse Norden.

Som framgår i kapitlet om personalfrågor m. m. förutsätter utredningen att svenska ambassaden i Helsingfors återfår den tidigare tjänsten med särskild inriktning på kulturområdet.

11 Utbyte med länderna i Östeuropa

Kapitel 11 behandlar förutsättningarna för Sveriges utbyte med länderna i Östeuropa.

Länderna i Östeuropa levde efter andra världskriget fram till 1960-talet i en viss isolering från västvärlden. Den politiska regleringen av alla förbindelser med omvärlden gjorde det svårt för det svenska kulturlivet att knyta egna kontakter. De östeuropeiska länderna har framfört förslag om statliga kulturavtal för att öka kontakterna. Den svenska regeringen har avvisat officiella bilaterala kulturavtal med hänvisning till den traditionella svenska uppfattningen inom området. Lösningen har blivit att Svenska institutet tecknat särskilda kulturprogram med östländerna. Sådana avtal finns i dag med Albanien, Bulgarien, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen och Ungern. Med Tjeckoslavien och Tyska Demokratiska Republiken sker utbytet på annat sätt.

Tyngdpunkten i de konkreta utfästelserna inom kulturprogrammen ligger i dag på forsknings- och utbildningsområdet. Teknisk-vetenskapliga kontakter handläggs av Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien. På det egentliga kulturområdet förutsätts i allmänhet att berörda institutioner kommer överens om utbyte. En del av detta utbyte sker numera utan officiell medverkan. Förutsättningar och intresse för sådant utbyte varierar från land till land.

Kulturförbindelserna mellan Sverige och länderna i Östeuropa har alltså utvecklats positivt. Grundläggande skillnader i samhällssystemen påver-

kar dock på olika sätt det praktiska utbytet. Från svensk sida har det främsta hindret varit den allmänna bristen på resurser inom området.

För informationsverksamheten är förhållandena mycket speciella i Östeuropa. I vissa länder är tillträde till utländska ambassader begränsat. Tryckt material används sällan och sänds endast till mottagare som har accepterat att ta emot sådant material. Även inom detta område varierar förhållandena från land till land och har gradvis förändrats till större öppenhet.

Besöks- och stipendieverksamheten är enligt de svenska utlandsmyndigheterna viktiga inslag i utbytet. Svenskundervisningen och de svenska lektorerna spelar en viktig roll för kulturförbindelserna mellan Sverige och länderna i Östeuropa. Sveriges Radios utlandsprogram avlyssnas enligt utlandsmyndigheternas bedömning i viss utsträckning i Östeuropa.

Förslag

Utredningen finner att särskild stimulans till utbytet med Östeuropa är motiverad. För närvarande tas huvuddelen av resurserna för utbyte i anspråk för västvärlden. För utbytet med Östeuropa behövs ofta mera resurskrävande administrativa insatser.

Kulturprogrammen bör endast ange miniminivån för utbytet och informella kontakter av olika slag stödjas. Utbytet bör präglas av ömsesidighet, vilket dock inte får innebära att varje insats från det egna landets sida skall motsvaras av exakt lika stor insats från det andra landet inom samma område. De föreslagna ökade resurserna för *personutbyte* förutsätts också kunna öka utbytet med Östeuropa.

Den föreslagna ökade satsningen på Svenska institutets informationsverksamhet förutsätts resultera i flera upplagor av trycksaker på främst ryska, polska och serbo-kroatiska samt språkversioner för Östeuropa av filmer och utställningar.

Utredningens förslag om ökat stöd till svenskundervisningen i utlandet bör kunnat underlätta denna verksamhet i Östeuropa.

Medverkan från ambassader och konsulat är i vissa länder en förutsättning för att utbyte skall kunna genomföras. Det är därför angeläget att utlandsmyndigheterna i Östeuropa får möjlighet att ägna ökad uppmärksamhet åt kultur- och informationsfrågorna.

Utredningen föreslår i kapitlet om Personalfrågor m. m. att utrikesdepartementet inrättar *två rörliga tjänster för kulturattachéer*. En av dessa bör till en början placeras i Östeuropa.

12 Kontakter med invandrarnas hemländer

Kapitel 12 behandlar invandringen till Sverige, insatser inom kultur- och informationsområdena från svensk sida och från invandrarnas hemländer, de svenska utlandsmyndigheternas synpunkter samt utredningens synpunkter och förslag.

Enligt Statiska centralbyrån fanns vid årsskiftet 1977/78 ca 425 000 utländska medborgare i Sverige. Antalet personer med utländsk bakgrund är dock större. Drygt hälften av de utländska medborgarna kommer från de nordiska länderna.

Genom invandrarnas närvaro har inom Sveriges gränser skapats nya och fruktbara möjligheter till utbyte och växelverkan mellan olika kulturer. Men invandrarkulturerna behöver också stöd för att själva kunna utvecklas. Statliga myndigheter på kulturområdet skall således ta hänsyn till invandrarnas behov i den reguljära verksamheten. Särskilda åtgärder förekommer också, som stödet till utgivning av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk.

Sveriges kontakter med invandrarnas hemländer varierar. Kulturutbytet med Finland men också med övriga nordiska länder är intensivt. Inom ramen för det nordiska samarbetet förekommer ett betydande informationsutbyte mellan departement, myndigheter, verk, kommuner, organisationer etc.

För utbytet med Jugoslavien liksom med övriga länder i Östeuropa förekommer särskild reglering och stimulans.

Förhållandet mellan invandrare och andra svenskar har viktiga kulturella aspekter. En förutsättning för att invandrarna skall kunna anpassa sig är att deras kontakter med den egna kulturen hålls levande. En annan förutsättning är att invandrare och andra svenskar ömsesidigt förstår och respekterar varandras bakgrund, samhällen och kulturer. Statens invandrarverk har ofta betonat att svenskarnas attityder är den viktigaste faktorn.

Radio och TV kan spela en viktig roll för ökade kontakter med invandrarnas hemländer. Det kan därför vara motiverat att man från svensk sida köper in flera TV-program och filmer från dessa länder. Också pressen har stor betydelse.

Förslag

Utredningen föreslår en särskild satsning på *informationsutbyte med invandrarnas hemländer*. Särskilda stipendier skulle kunna stimulera kontakter och samarbete på massmedieområdet och leda till ökad kunskap om respektive länder. Stipendierna bör uppgå till minst tio per år och kunna tilldelas både invandrare och andra svenskar för projekt i Sverige eller invandrarans hemländer. För detta ändamål föreslås särskilda medel om 200 000 kr. Invandrarverket bör närmare utforma bestämmelserna för medlens användning.

För den *allmänna Sverigeinformationen* i invandrarnas hemländer behövs enligt de svenska utlandsmyndigheterna mera informationsmaterial på de olika invandrar språken. Dessa önskemål bör kunna tillgodoses genom de föreslagna ökningarna till Svenska institutets informationsverksamhet.

Ett ökat utbyte med invandrarnas hemländer förutsätter främst en förstärkning av de ordinarie anslagen för *kulturutbyte*.

Som framgår av kapitlet om Personalfrågor m. m. föreslår utredningen att utrikesdepartementet inrättar två *rörliga tjänster för kulturattachéer*. En av dessa bör till en början placeras i Medelhavsområdet, där flertalet av invandrarnas hemländer finns.

13 U-länder – kulturstöd och kulturutbyte

Kapitel 13 behandlar förutsättningar och problem i samband med ett svenskt kultur- och informationsutbyte med u-länderna, beröringspunkter mellan kulturstöd och kulturutbyte samt frågan om personutbyte mellan Sverige och u-länderna.

Motiven för *kulturutbytet* med u-länderna är desamma som för utbyte med andra länder: vårt eget behov av stimulans och kontakter över gränserna för att motverka vår egen språkliga och geografiska isolering. För kontakterna med u-länderna finns också särskilda skäl. Genom vårt utvecklingssamarbete har vi kommit i nära kontakt med vissa u-länder. U-länderna har också ett behov av att återupptäcka sin egen kultur och därmed stärka sin nationella identitet. Det är angeläget att ömsesidigheten och mångsidigheten i umgänget med dessa länder stimuleras. Ett jämbördigt och ömsesidigt utbyte med i-länder kan bidra till att stärka u-landskulturerna.

Förutsättningarna för ett sådant jämbördigt utbyte kan kanske vara bättre för ett land som Sverige, utan ett kolonialt förflutet. I praktiken är emellertid det svenska kulturutbytet med u-länder mycket begränsat. Svenskt kulturliv saknar de kontakter som de gamla kolonialmakterna kunnat arbeta upp och bibehålla.

Kulturutbytet med u-länder innebär emellertid speciella svårigheter som motiverar särskilda åtgärder. Utbytet är betydligt dyrare än vårt traditionella utbyte med Norden, västvärlden och Östeuropa. Svenska institutioner saknar ofta direkta kontakter i u-länderna. Intresserade u-landsinstitutioner är ofta för svaga för att klara av sin del av utbytet såväl ekonomiskt som organisatoriskt. De kräver ofta att bistånd också skall ingå i utbytet vilket utgör en återhållande faktor för den svenska parten.

Utredningen anser att kulturutbytet med u-länderna bör vara ett normalt led i det allmänna kulturutbytet och finansieras inom ramen för de ökade anslag som utredningen föreslår för olika myndigheter, institutioner och

andra organ på detta område. Svenska institutet bör kunna bistå med kontaktservice, samarbete och stimulans. Men utbytet med u-länderna kan också kräva särskilda ekonomiska insatser.

Utredningen anser att det får betecknas som en brist att det inom ramen för det nuvarande *personutbytet* finns så få möjligheter för personer från u-länderna att ta del av svenskt kunnande på olika områden.

Utredningen anser därför att möjligheten till stipendier bör ökas. På samma sätt som nu sker beträffande Östeuropa bör statsmakterna kunna göra skilda satsningar för att intensifiera personutbytet med u-länderna. Stödet bör i första hand gå till korttidsstipendier som möjliggör för specialister som så önskar att komma till Sverige.

Med få undantag bedrivs den statligt finansierade allmänna Sverigeinformatjonen i u-länderna på samma sätt som i övriga delar av världen. Samma material och samma metoder används. Resurserna för *informationsverksamheten i u-länderna* har alltid varit begränsade.

Förslag

Utredningen föreslår en *femårig försöksverksamhet* för att undersöka förutsättningarna för ett förstärkt kulturutbyte med u-länderna. I första hand bör man då försöka stimulera u-landsprojekt i Sverige. De kontakter som då uppstår kan i sin tur leda till spontant intresse för svenska kulturmanifestationer i respektive land.

U-landsmanifestationer i Sverige finansieras redan i dag i viss utsträckning genom SIDA:s informationsanslag. Försöksverksamheten förutsätter att sådana medel i ökad utsträckning används för att låta u-länderna presentera sina länder och sin kultur i Sverige. Finansieringen av de svenska projekt som kan komma till stånd i u-länder förutsätts ske inom ramen för det allmänna kulturutbytet.

För att leda den föreslagna försöksverksamheten bör en u-landsgrupp tillsättas med representanter för bl. a. utbildnings- och utrikesdepartementen, SIDA, Svenska institutet och statens kulturråd. Som stimulans till ett ökat utbyte bör särskilda medel kunna ställas till förfogande av berörda organ. Dessa medel bör kunna administreras av Svenska institutet och redovisas i särskild ordning.

Ett förstärkt *samarbete mellan institutioner i u-länder och i Sverige* skulle enligt utredningens mening kunna ingå i ett bredare samarbete och i så fall bekostas ur anslaget för internationellt utvecklingsamarbete.

Utredningen anser att *korttidsstipendier* till Sverige borde kunna ingå i ett bredare samarbete med u-länderna. Det gäller främst u-landsstipendier till Sverige men också svenskar till u-länderna i den mån sådana besök sker inom ramen för ett utbyte mellan institutioner i Sverige och u-länderna.

Ett sådant stöd borde kunna ges genom att särskilda medel ur anslaget

för internationellt utvecklingssamarbete ställdes till förfogande för detta ändamål. Eftersom SIDA numera inte handlägger sådan stipendieverksamhet kunde det vara naturligt att medlen administreras av Svenska institutet och redovisades i särskild ordning. Med hänsyn till att flera departement, myndigheter och institutioner har sakkunskap och intressen inom detta område borde det vara angeläget att finna former för samråd vid beslut om stipendietilldelning.

Utredningen föreslår i informationsavsnittet att ökade resurser ges åt Svenska institutet för informationsverksamhet. Inom ramen för denna bör det enligt utredningen bli möjligt att satsa även på *informationsmaterial* som är anpassat till u-landsförhållanden.

14 Frågan om kulturavtal

Kapitel 14 behandlar frågan om Sverige skall ingå bilateral statliga kulturavtal med andra länder.

Kulturavtal är en överenskommelse mellan två regeringar om formerna för och i viss fall omfattningen av kulturutbytet mellan de båda länderna. Det får ofta formen av ett officiellt ramavtal som syftar till att allmänt främja utbytet. Sverige har hittills inte på regeringsnivå ingått bilateral kulturavtal med andra länder.

Önskemål om kulturavtal med Sverige har framförts främst av de östeuropeiska länderna. Särskilda problem med bl. a. valutabestämmelser i utbyte med Östeuropa har motiverat någon form av gemensam överenskommelse på kulturområdet. Det har lösts så att Svenska institutet efter samråd med utrikes- och utbildningsdepartementen tecknar särskilda kulturprogram med i första hand de östeuropeiska länder som så önskar. Genom kulturprogrammen har utbytet med Östeuropa funnit en allmänt godtagbar form. Utbytet har också ökat under senare år. Dessutom går en del av utbytet med vissa östländer utanför programmen.

Även vissa västländer har framfört propåer om kulturavtal. Det har främst gällt länder i Sydeuropa såsom Grekland, Portugal och Spanien. Vissa u-länder har också uttryckt önskemål om kulturavtal.

Utgångspunkten för bedömningen är frågan om en ändring av nuvarande praxis kan anses medföra fördelar ur utrikespolitisk synvinkel och/eller för Sveriges kulturutbyte med utlandet och det svenska kulturlivet.

Utredningen finner att den goodwill-skapande effekten av eventuella svenska kulturavtal med de östeuropeiska länderna i dag får anses vara obetydlig. Beträffande u-länderna skulle kulturavtal kunna spela en viss utrikespolitisk goodwill-skapande roll på kort sikt. Det kunde underlätta kontakterna med länder där det svenska kulturlivet har få eller inga egna kontakter. När det gäller västländer torde det konkreta innehållet i utbytet spela större roll än formerna.

Vid bedömningen av frågan om kulturavtal måste stort avseende fästas vid kulturlivets synpunkter. Från det svenska kulturlivets sida betonas ofta grundprincipen om ett fritt och obundet utbyte över gränserna. Det finns risker för att kulturavtalen skulle ge en mera officiell prägel åt utbytet och leda till icke önskvärda bindningar. Innehållet i kulturavtalen kan lätt bli ett resultat av önskemål och påtryckningar från omvärlden snarare än ett uttryck för en genomtänkt politik från det egna landet.

En förändring av den nuvarande svenska inställningen till kulturavtal skulle kunna skapa stora förväntningar på Sverige i frågan om ökade resurser. Praktiskt skulle statliga kulturavtal ställa större krav på administrativa insatser av berörda departement.

Förslag

Utredningen finner att övervägande skäl talar för en oförändrad svensk inställning till statliga bilaterala kulturavtal. Med länder som av speciella skäl begär en reglering bör Svenska institutet liksom hittills kunna ingå särskilda kulturprogram. Andra alternativ är olika former av överläggningar med sammanträdesprotokoll m. m. som bör kunna initieras av Svenska institutet. Beträffande u-länder kan det visa sig ändamålsenligt att även ta med vissa kulturfrågor i övergripande ramavtal avseende såväl utvecklingssamarbete som ekonomiskt, tekniskt och vetenskapligt samarbete.

15 Samråd mellan allmän, kommersiell och turistinriktad information

Kapitel 15 behandlar frågan om samråd mellan ansvariga organ för allmän, kommersiell och turistinformation.

Det finns ett påtagligt samband mellan den allmänna Sverigeinformationen och den kommersiella informationen i export- eller turismfrämjande syfte. I den mån ökade kunskaper om Sverige lägger grunden för ett positivt intresse för vårt land kan detta också komma att omfatta svenska produkter eller Sverige som turistland. Omvänt kan goda erfarenheter av svenska varor skapa eller befästa en positiv inställning till Sverige överhuvudtaget. Den allmänna, kommersiella och turismfrämjande informationsverksamheten har också tidigare varit organisatoriskt sammankopplade.

Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd beslutar självständigt om sina respektive verksamheter. För Svenska institutet är allmän Sverigeinformation en huvuduppgift. För Exportrådet och Turistrådet är informationsverksamheten i regel ett led i olika konkreta projekt och satsningar. Exportrådet och Turistrådet arbetar kommersiellt och disponerar inte några särskilda medel för informationsverksamhet.

Statens och näringslivets gemensamma satsningar på Svensk-Internationella pressbyråns (SIP) nyhetsbulletiner och tidskriften Sweden Now är ett uttryck för det nära sambandet mellan allmän och kommersiell information.

Att vidmakthålla och stimulera utlandets intresse för Sverige och svenska förhållanden är den gemensamma målsättningen för allmän, kommersiell och turismfrämjande information. Den allmänna Sverigeinformationen är för den kommersiella och den turismfrämjande verksamheten ett viktigt stöd och en bakgrund för deras särskilda insatser i olika länder. Svensk ekonomi liksom svensk industri och teknik är inslag i den allmänna bilden av Sverige.

Utredningen finner det riktigt att verksamheter med olika syften i princip har olika huvudmän. Den allmänna Sverigeinformationen får således inte styras av exportfrämjande syften även om dessa verksamheter på fältet kan samordnas. Den nuvarande ordningen med skilda organ för skilda informationsuppgifter förefaller därför ändamålsenlig.

Förslag

Utredningen föreslår att ett mera regelbundet samråd etableras mellan representanter för olika informationsorgan. Samrådet bör ha informell karaktär och äga rum i former som parterna själva kommer överens om. Policyfrågor och praktiska frågor kan behöva diskuteras på olika nivåer. I båda fallen förutsätts utrikesdepartementet vara initierande och sammanhållande instans.

16 Personalfrågor. Utlandskontor. Sverigehuset

Kapitel 16 behandlar frågor om personal som handlägger kultur- och informationsfrågor i utlandet. Det behandlar också frågor om särskilda kulturhus och informationskontor utomlands samt om Sverigehuset i Stockholm.

Personal

Det praktiska informationsarbetet utomlands bedrivs till stor del vid de svenska utlandsmyndigheterna. Omfattningen och inriktningen av informationsarbetet varierar. Många utlandsmyndigheter är hårt belastade och hinner endast med den efterfrågestyrda informationen. Detta gäller främst ambassaderna i mindre länder, där det inte finns särskilda kulturattachéer eller pressattachéer. Informationsarbetet vid flertalet utlandsmyndigheter måste skötas av utrikesförvaltningens ordinarie personal.

Särskilda kulturattachéer finns för närvarande vid ambassaderna i Bonn, London och Washington. I Oslo finns ett kulturråd. Chefen för Swedish Information Service och direktören vid Centre Culturel Suédois i Paris har uppgifter som motsvarar en kulturattaché. Vid vissa ambassader handlägger pressattachéerna också vissa informationsfrågor.

Pressattachéer finns idag vid ambassaderna i Bern, Bonn, Bryssel, Haag, Helsingfors, Köpenhamn, London, New York, Oslo Ottawa, Paris, Rom, Tokio, Washington och Wien.

Förslag

Utredningen föreslår att utrikesdepartementet inrättar minst två nya rörliga tjänster för kulturattachéer. Utredningen vill därmed understryka behovet av ökad flexibilitet inom området. Det är svårt att med endast några få fasta tjänster försöka fånga upp intresset för och utbytet med nya länder och regioner såsom u-länderna, östländerna och invandrarnas hemländer. Inledningsvis bör en sådan tjänst tillsättas i Östeuropa och en i Medelhavsområdet där också flertalet av invandrarnas hemländer finns. Utredningen förutsätter också att ambassaden i Helsingfors återfår den tidigare tjänsten med särskild inriktning på kulturområdet.

I vissa fall kan det också vara önskvärt med mera *tillfälliga insatser* av utomstående personer för vitalisering av utbytet eller för rapportering av företeelser inom kulturområdet som ambassaderna inte har resurser för att bevaka. Utredningen föreslår ett särskilt anslag om 200 000 kr. för detta ändamål.

Utredningen anser också att stor vikt bör fästas vid kultur- och informationsfrågor i *personalutbildningen* inom utrikesdepartementet. Det gäller också lokalanställda tjänstemän som bör ges tillfälle till kontakter med det svenska samhället.

Möjligheter för utrikesförvaltningens personal att tjänstgöra vid de olika departement, myndigheter och institutioner som arbetar med kultur- och informationsfrågor i Sverige bör tillvaratas. Det bör i sin tur ge möjlighet för dessa myndigheter att under viss tid placera personal vid de svenska utlandsmyndigheterna.

Utlandskontor

Swedish Information Service (SIS) i New York och Centre Culturel Suédois (CCS) i Paris har vuxit fram utifrån sinsemellan olika och mycket specifika förutsättningar. De har visat sig utgöra användbara instrument för det svenska kultur- och informationsutbytet i Nordamerika och Frankrike. Utredningen finner därför inte någon anledning att föreslå förändringar avseende SIS och CCS, deras inriktning, organisation eller huvudman-naskap.

Att investera och binda resurser i flera kulturhus och informationskon-
tor finner utredningen inte motiverat.

Sverigehuset

Utredningen har framhållit betydelsen av vårt sätt att ta emot utländska
besökare. I detta perspektiv bör Sverigehuset i Stockholm ses som en
resurs för den allmänna Sverigeinformationen. I huset finns förutom lo-
kaler för Svenska institutet, utrikesdepartementets pressrum, Sveriges
turistråd och Stockholms Turisttrafikförbund också utställningshall, film-
sal, konferensrum, turistmottagningservice och restaurang.

Förslag

Utredningen anser att frågan om Sverigehusets karaktär bör utredas
närmare av berörda departement. En utgångspunkt bör vara att ett Sveri-
gehus kan ge många möjligheter till levande Sverigeinformation.

Sammanställning av förslag

De verkliga behoven inom de områden som utredningen haft att belysa
uppgår till stora belopp. En fortlöpande förstärkning under lång tid framåt
kommer att bli nödvändig. I det rådande ekonomiska läget föreslår utred-
ningen som ett första steg i utbyggnaden av Sveriges kultur- och informa-
tionsutbyte med utlandet ökade resurser med ca 10 miljoner kronor.

Som framgår av sammanfattningen föreslås dessa ökade resurser förde-
lade enligt följande fördelning (1 000-tal kr):

Information

Svenska Institutet

- trycksaker, filmvisningar, utställningar, personutbyte, doku-
mentation och besöksservice 2 565
- Personal för dessa ändamål 480

Utrikesdepartementet

- journalistinbjudningar och särskilda manifestationer 250

Informationsutbyte med invandrarnas hemländer 200

Summa 3 495

Kulturutbyte*Statens kulturråd*

– regionala museer, orkestrar och teatrar	1 400
– fria grupper, amatörer, internationella organisationer samt konferenser, festivaler m. m.	950
– handläggning och erfarenhetsutbyte	150
	Summa 2 500

Svenska institutet

– utställningar (av museikaraktär)	800
– kontaktservice, översättningsstöd, publikationer samt verksamhet vid kulturhuset i Paris m. m.	500
– personal för kultursekretariat	300
	Summa 1 600

Övriga

– större museer och kulturinstitutioner, särskilt för mottagande verksamhet	1 500
---	-------

Utrikesdepartementet

– särskild kontaktverksamhet	200
	Summa 1 700

Studier och forskning*Svenska institutet*

– stöd till svenskundervisning vid utländska läroanstalter, gästföreläsarutbyte och övrigt utbyte	800
---	-----

Totalt ökade resurser

<i>Information</i>	3 495
<i>Kulturutbyte</i>	5 800
<i>Studier och forskning</i>	800

Summa ökade resurser 10 095

Bilaga 2.2

Sammanställning av remissyttrandena, upprättad inom utrikes- och utbildningsdepartementen**Allmänt**

Utredningens betänkande har vid remissbehandlingen fått ett i stort sett gynnsamt mottagande. Betänkandet anses på ett övertygande sätt ha visat både motiven för och behovet av ett vidgat kultur- och informationsutbyte över gränserna. En bred remissopinion delar utredningens uppfattning att vårt beroende av utlandet tillsammans med vår språkliga isolering gör det särskilt angeläget att söka vidmakthålla och fördjupa kunskaperna om Sverige utomlands, liksom att svenskt kulturliv tillförs impulser och erfarenheter från andra länder.

Remissinstanserna välkomnar överlag den grundliga kartläggning som utredningen gjort av olika organs och institutioners kultur- och informationsutbyte med utlandet. Utredningen anses därigenom i fortsättningen få stort värde som informationskälla på området.

Flertalet remissinstanser tillstyrker i huvudsak de förslag som utredningen lagt fram på informationsområdet. De anser emellertid att de resursförstärkningar som föreslås är otillräckliga och vill därför se dem endast som ett första steg i en gradvis utbyggnad av denna sektor.

Utredningens förslag om ökad tonvikt vid kultur- och informationsutbytet med övriga nordiska länder, Östeuropa, invandrarnas hemländer och u-länderna välkomnas allmänt.

Flera remissinstanser understryker önskemålet att åstadkomma en klarare arbetsfördelning mellan de myndigheter och organ som svarar för kulturutbyte och informationsverksamhet.

Information

Så gott som samtliga remissinstanser som uttalat sig i informationsfrågorna ansluter sig till utredningens förslag om väsentligt förstärkta resurser till Svenska institutet för informationsverksamhet. Förslaget tillstyrks av *ambassaderna i Bonn, Buenos Aires, Bukarest, Helsingfors och New Delhi* samt av *Svenska institutet, socialstyrelsen, statens kulturråd, Svenska filminstitutet, SÖ, UHÅ, Landstingsförbundet, Folkparkernas centralorganisation, LO, TCO* och *Sveriges industriförbund*.

Svenska institutet instämmer helt i utredningens bedömning att stödet till informationsutbytet med utlandet i olika former måste byggas ut successivt under en längre tid. Institutet tillstyrker vidare i allt väsentligt de förslag utredningen lägger fram inom informationsområdet. Det gäller särskilt utredningens uppfattning att de omedelbara anslagsökningarna gör större nytta om de sätts in centralt — till Svenska institutet — än om de sprids över ett större område.

Statens kulturråd instämmer i utredningens uppfattning att de anslagsökningar som föreslås på informationsområdet gör större nytta om de sätts in centralt. Med de förstärkta resurser som Svenska institutet före-

slås få bör institutet kunna förbättra sina möjligheter att samarbeta med såväl myndigheter som organisationer.

LO föreslår att resurser genom Svenska institutet ställs till löntagarorganisationernas förfogande för tolkservice och översättningsarbete. För *LO*:s vidkommande bör de kanaliseras till Arbetarrörelsens internationella centrum.

TCO ser med tillfredsställelse på utredningens synpunkter beträffande Svenska institutet. Det belopp som av utredningen föreslås tillfalla institutet ser dock *TCO* som alltför knappt men utgår ifrån att det är ett första steg i en gradvis upprustning. Erfarenheter av *TCO*:s samarbete med institutet på arbetsmarknadsområdet visar att institutets resurser på detta område är klart otillräckliga för att tillgodose väsentliga minimibehov.

Utredningens synpunkter rörande *Sveriges Radios utlandsprogram* har tagits upp i ett tjugotal remissyttranden. Fler-talet remissinstanser delar eller har ingen erinran mot utredningens bedömning att utlandsprogrammets struktur och omfattning i stort bör bibehållas. Från flera håll understryks förslaget om prioritering av programexporten och sändningarna på svenska. Med hänvisning till det bristfälliga underlag för bedömning av utlandsprogrammets effekter och funktion som utredningen pekar på efterlyser några remissinstanser en förnyad prövning av utlandsprogrammets roll.

Statens kulturråd instämmer i utredningens förslag om prioritering — inom ramen för en reellt oförändrad budget — av de svenska sändningarna och programexporten. Kulturrådet anser att det är viktigt att en förnyad översyn av utlandsprogrammets verksamhet och funktion mycket snart kommer till stånd. *SAF* understryker betydelsen av programexporten och anser att utlandsprogrammen på sikt bör ges ökade resurser att verka inom den officiella Sverige-informationen. *Sveriges industriförbund* betonar vikten av ökade resurser till export av radio- och TV-program. Industriförbundet tror att sändningarna på främmande språk har stort värde men anser att en ordentlig mottagarstudie bör göras innan ytterligare resurser tillförs.

Sveriges Radio delar utredningens bedömning att exportprogrammen spelar en viktig roll för Sverige-informationen utomlands och skulle vilja öka programexporten till fler utomeuropeiska språkområden. Ökad satsning på programexport och svenska sändningar kan endast åstadkommas genom att ökade medel ställs till utlandsprogrammets förfogande, hävdar *Sveriges Radio*, som finner det angeläget att resurser ges för att upprätthålla den hittillsvarande verksamheten. En omfördelning av nuvarande anslag skulle, enligt *Sveriges Radio*, tvinga fram nedläggning av program på vissa språk.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar understryker starkt betydelsen av utlandsprogrammets sändningar ur informationssynpunkt, framför allt i en kris- eller krigssituation. En förutsättning för deras effektivitet är enligt nämnden att man redan i fredstid har omfattande och regelbundna program. Nämnden är i likhet med utredningen medveten om möjligheterna till störning av utlandsprogrammets sändningar. Samtidigt påpekas emellertid att det i ett kris- eller krigsläge inte behöver ligga i stormakternas intresse att söka störa svenska kortvågssändare. *Televerket* framhåller på denna punkt att det knappast heller är praktiskt genomförbart att fullständigt störa utsändningarna. Verket anser att utlandsprogrammen alltså utgör en värdefull resurs i kritiska lägen.

Några remissinstanser uttalar sig om förslaget att Svensk-internationella pressbyråns behov av ökade medel bör kunna tillgodoses av utrikesdepartementet och Sveriges allmänna exportförening gemensamt. Sveriges industriförbund anser att det inom Svensk-internationella pressbyrån finns en outnyttjad potential av kunnande och förmåga som man bör ta till vara genom att ge den ökade resurser.

LO hävdar att betydande statliga bidrag satsas på näringslivets internationella information medan löntagarorganisationerna saknar sådana bidrag. LO anser att staten har behov av att i olika former till utlandet förmedla nyheter om svenskt samhällsliv och svenska förhållanden i vid bemärkelse. Utöver det egna nyhetsmaterialet skall material från olika intressenter i samhället förmedlas. De organ som har ansvar för denna förmedling bör enligt LO:s uppfattning vara helt fristående från utomstående intressen. Statligt stöd bör enligt LO ges till bl. a. näringslivets och löntagarorganisationernas informationsverksamhet.

TCO anser att Svensk-internationella pressbyrån med hänsyn till sina uppgifter och sin ställning bör vara helt finansierad med statliga medel. Sammankopplingen med näringslivsorganisationer bör sålunda upphöra. Det material som Pressbyrån förmedlar kan därmed uppfylla kravet på saklighet och mångsidighet på ett mer tillfredsställande sätt.

SAF instämmer i utredningens rekommendation om fortsatt stöd till tidskriften Sweden Now och anser att en breddning till fler språkråden är väl motiverad. Sveriges industriförbund menar att Sweden Now ger ett mycket värdefullt bidrag till forrådet av Sverige-bilden utomlands. Upplagorna bör ökas, fler språkgrupper införas och målgrupperna breddas. För att åstadkomma detta krävs specialresurser vilka bör tillskjutas av statliga medel genom inköp av prenumerationer. Konsumentverket finner det angeläget att tidskriften får stöd och resurser för att vidareutvecklas enligt nuvarande inriktning. Verket anser dock att samhällsintressena i fortsättningen bör komma till uttryck på ett mer markant sätt, så att de starka företagarintressen som gör sig gällande vid utformningen av tidskriften balanseras bättre.

Flera remissinstanser anser i likhet med utredningen att många organisationer och folkrörelser behöver stöd för att kunna öka sin internationella kontaktverksamhet. Några hänvisar härvid till den utredning om folkrörelsernas internationella kontakter som f. n. görs inom kommundepartementet. Statens kulturråd beklagar att utredningen inte ansett sig ha möjlighet att presentera förslag som främjar organisationernas möjligheter att medverka i den svenska utlandsinformationen. Även Folkets husföreningarnas riksorganisation säger sig i utredningen sakna ett samlat grepp beträffande folkrörelsernas medverkan i informations- och kulturutbytet med andra länder. LO framhåller att det unika med starka idébärande och internationellt inriktade folkrörelser borde ha föranlett en djupare analys av ämnet och förslag om ökade samhällsinsatser för deras informations- och kulturutbyte. Ett statsbidrag till Arbetarrörelsens internationella centrums bulletin och till LO:s internationella informationsinsatser skulle också ligga i linje med utredningens direktiv, påpekar LO.

Liksom LO anser ytterligare några remissinstanser att statliga bidrag borde utgå till folkrörelsernas internationellt inriktade informationsverksamhet.

Folkparkernas centralorganisation anser det rimligt att staten ger bidrag till folkrörelserna för informationsinsatser. Centralorganisatio-

driva informationsverksamhet i länder varifrån en betydande utvandringen understryker att det är av särskild vikt att folkrörelserna kan betill Sverige sker. TCO yrkar för sin del att statligt bidrag skall utgå också till fackliga löntagarorganisationers informationsverksamhet.

Statliga insatser till stöd för folkrörelsernas internationella kontaktverksamhet efterlyses även av *Folkbildningsförbundet*, *Sveriges ungdomsorganisationers landsråd*, *Konstfrämjandet* och *Centerns ungdomsförbund*.

Kulturutbyte

Enligt utredningen måste kulturlivets fria och självständiga ställning vara en huvudprincip också för det internationella utbytet. En förstärkning av de statliga resurserna till kulturutbyte måste ha som mål att stimulera en mångsidig verksamhet, inte att styra denna verksamhets inriktning och innehåll.

Denna grundsyn delas, mer eller mindre uttryckligt, av alla remissinstanser, men några pekar på de konflikter som kan uppstå vid utbyte med länder med ett annat synsätt. *Ambassaden i London*, t. ex., noterar att i och med att man har konstaterat att kulturutbytet har ett allmänpolitiskt värde måste man också erkänna att dess genomförande inte alltid helt kan frikopplas från överväganden rörande effekten på konkreta svenska intressen i ett visst land. *Ambassaden i New Delhi* understryker att kulturutbytet måste äga rum på båda parternas villkor. *Rikskonserter* framhåller för sin del att ett centralt problem — som utredningen inte närmare analyserar — är den starka kommersiella styrningen av den internationella musikmarknaden. Liknande synpunkter framförs av en rad instanser på musikområdet. Även *barnfilmrådet* beklagar att utredningen inte har haft möjlighet att göra någon genomlysning av det omfattande kultur- och informationsutbyte som sker på kommersiell väg, eftersom just utbytet av barnfilm till största delen sker på kommersiella grunder. Också *statens ungdomsråd m. fl.* tar upp frågan om det kommersiellt styrda kulturutbytet och framhåller att en kartläggning av detta är angelägen.

Utredningen understryker kraftigt behovet av en förstärkning av de statliga bidrag som i olika former utgår till kulturlivets internationella utbyte. Alla remissinstanser instämmer i denna bedömning. *Svenska institutet*, *statens kulturråd*, *Musikaliska akademien*, *Svenska unescorådet* och en rad instanser i övrigt anför att — som också utredningen framhållit — de ökningarna som det varit möjligt att rymma inom ramen för utredningsförslaget inte är tillräckligt omfattande.

Behovet av en samordning av resurserna understryks i åtskilliga yttranden, bl. a. från *Svenska institutet*, *kulturrådet*, *Operan*, *Riksteatern*, *statens konstmuseer* och *LO*. Många menar att denna samordning bör ske inom ramen för *Svenska institutet*. Detta är *institutets* egen uppfattning. Liknande synpunkter framförs av *flera ambassader*, *RRV*, *riksantikvarieämbetet* och *statens historiska museer*, *NUNSKU*, *unescorådet*, *Folkbildningsförbundet* och *Sveriges författarförbund m. fl.* *Statskontoret* förordar en starkare betoning av *Svenska institutets* roll som "kulturinstitut" och aktualiserar en överföring av det departementala ansvaret för institutets olika verksamheter till utbildningsdepartementet. *Riksteatern* föreslår att de förstärkningar som enligt utredningens förslag skulle tillfalla *statens kulturråd* och *Svenska institutet*

omfördelas så att förstärkningarna sammanförs till ett slags stödfond, över vilken ett fristående samrådsorgan under Svenska institutet har att bestämma.

Utredningens förslag till fördelning av huvudansvaret för kulturutbytet mellan statens kulturråd, Svenska institutet och kulturinstitutionerna tillstyrks av ungefär hälften av de remissinstanser som yttrar sig över det, bl. a. *ambassaderna i Athen och New Delhi, statens kulturråd, Rikskonserter, Musikaliska akademien, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, KLYS, Musikerförbundet och Teaterförbundet.*

Utredningen föreslår att anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag förs till statens kulturråd medan anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och/eller särskilda initiativ förs till Svenska institutet, som är en naturlig kontaktpunkt för utlandsmyndigheterna.

Liksom i frågan om fördelningen av huvudansvaret mellan de båda institutionerna är remissopinionen splittrad när det gäller utredningens förslag till anslagsfördelning. Mindre än hälften av dem som yttrar sig godtar oreserverat de redovisade förslagen. Hit hör bl. a. *statens kulturråd, Musikaliska akademien, Folkparkernas centralorganisation, museinämnderna i Göteborg och Malmö* och *KLYS*. Kulturrådet betonar vikten av den mottagande verksamheten och förutsätter att de medel som rådet föreslås få att fördela också skall avse denna, för såväl de regionala institutionerna som övriga arrangörer inom organisations- och föreningslivet.

Klart negativa till utredningsförslaget är bl. a. *Svenska institutet, Riksteatern, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, svenska unescorådet* och *LO*.

Flera instanser pekar på att det är mera sällan som kulturutbyte kan genomföras utan förhandlingar eller teknisk samverkan. Andra menar att den föreslagna fördelningen är oklar och i vissa fall kan leda till olika behandling av i övrigt jämställda institutioner.

För centralmuseernas utställningsprojekt i utlandet föreslår utredningen att anslag finns hos Svenska institutet. För de regionala museernas utbytesverksamhet, åter, föreslås att anslaget ligger hos kulturrådet. Utbytesteknisk assistans bör, enligt utredningen, kunna ges genom Svenska institutet. Vidare föreslås att anslag för mottagande verksamhet finns hos större museer i form av förstärkta utställningsanslag.

Statens kulturråd anför att de statliga museerna själva bör förvalta medel för sin egen utställningsverksamhet i utlandet. *Riksutställningar* ifrågasätter om Svenska institutet bör ges tillfälle att bygga upp egna resurser på utställningsområdet. *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer*, åter, tillstyrker att medel för av centralmuseerna producerade utställningar finns centralt, lämpligen hos Svenska institutet. Det kan dock, enligt myndigheten, ej anses självklart att medel för liknande verksamhet initierad av provinsmuseerna skall finnas hos statens kulturråd. Under alla förhållanden bör de båda kategorierna behandlas enhetligt. Vidare menar myndigheten att även medel för visning av utländska utställningar vid centralmuseerna bör finnas i form av ett samlat anslag hos Svenska institutet, att fördelas till centralmuseerna efter ansökan. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* påpekar vikten av att Svenska in-

stitutet får användas som kontaktorgan i läns museernas internationella utställningsverksamhet. *Göteborgs museinämnd* framhåller att enligt utredningens förslag blir andra större museer än centralmuseerna i sin planering beroende av budgetårsbundna projektbidrag med osäkert utfall för anslagens storlek. *Malmö museinämnd*, åter, menar att förslaget om ett särskilt statligt anslag för de regionala museernas utbytesverksamhet måste ses som en synnerligen viktig stimulansåtgärd. Nämnden tillstyrker att statens kulturråd blir fördelande instans.

Enligt utredningens huvudförslag får Svenska institutet inte några medel till insatser på teater- och musikområdena. Utredningen föreslår att statens kulturråd får dels ett centralt anslag för regionala och lokala teater- och musikinstitutioner, dels ett anslag för stöd till fria grupper och amatörer för utbytesverksamhet.

Svenska musikerförbundet anför att det bör övervägas att avsätta en viss del av det årliga bidraget till de lokala och regionala institutionerna för förbrukning inom en treårsperiod för utlandsverksamhet. Detta skulle förutsätta en ökning av nuvarande grundbelopp med ett visst belopp avsett för gästspel i utlandet. Härutöver menar förbundet att möjligheter bör finnas att hos kulturrådet begära tilläggsbidrag för utlandsverksamhet. *Svenska teaterförbundet* tillstyrker den föreslagna uppdelningen mellan kulturrådet och Svenska institutet. Däremot ställer sig förbundet tveksamt till anslagsindelningen. Förbundet framhåller att de fria grupperna, i de fall de inte skall hänföras till amatörer, är yrkesarbetande och i detta anslaghänseende bör sammanföras med de regionala institutionerna.

Stockholms konserthusstiftelse anser det vara synnerligen olägligt att för sin viktiga utlandsturnéverksamhet vara beroende av en central resurs som inte är baserad på någon långtidsplanering. Stiftelsen menar att den bör få förfoga över ett eget turnébelopp i sin ordinarie budget. Härutöver borde centrala medel kunna tillskjutas, t. ex. genom kulturrådet, för särskilt intressanta och kostnadskrävande projekt. Även *Göteborgs teater- och konsertaktiebolag* och *Stiftelsen Malmö konserthus* anför att vissa medel för internationellt kulturutbyte bör utgå inom ramen för ordinarie anslag till institutionerna.

Utredaren diskuterar som en alternativ lösning att de medel som ställs till Svenska institutets förfogande för kulturutbyte skulle kunna gälla också för utbyte inom t. ex. teater- och musikområdena. Detta förslag tillstyrks av *institutet* och flera remissinstanser i övrigt, bl. a. *ambassaderna i London och Oslo*, *Statens konstmuseer*, *Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar* och *STIM*.

Utredningen lägger vidare en rad förslag om fördelning av medel direkt till olika institutioner för utsändande och mottagande verksamhet.

På utställningsområdet föreslås, förutom den tidigare nämnda förstärkningen av anslagen till centralmuseerna, ökade medel till N U N S K U för såväl verksamhet som administration. Vidare föreslår utredningen en ökning av anslagen till R i k s u t s t ä l l n i n g a r för mottagande av utländska utställningar i Sverige. Slutligen föreslås enskilda konstnärer, som är inbjudna att utställa utomlands, kunna få bidrag genom k o n s t n ä r s n ä m n d e n.

Svenska institutet anför att NUNSKU bör ges ställning som en särskild nämnd under institutet, med möjlighet att delta aktivt i arbetet på projekt i båda riktningarna. *Statens kulturråd* finner NUNSKU:s nuvarande anknytning till statens konstmuseer vara ändamålsenlig. Kulturrå-

det anför att NUNSKU givetvis bör ges ansvar även för utställningar som gäller konsthantverk. *Konstnärsnämnden* menar att NUNSKU även bör ha ansvaret för bidragsgivning till enskilda konstnärer som planerar utställningar i utlandet. *KRO* anför liknande synpunkter. *NUNSKU* själv anför att utredningens förslag till anslagsökning endast innebär en kompensation för kostnadsökningar och inte medför någon förändring eller utvidgning av verksamheten. Nämnden önskar en översyn av sin verksamhet som leder till en konstruktion som ger möjlighet till överblick och inflytande över hela bildkonstområdet. Förutsatt att dess självständighet kan bibehållas, skulle nämnden finna en närmare anknytning till Svenska institutet intressant.

Riksutställningar bör, enligt *statens kulturråds* mening, disponera medel för såväl mottagande som utsändande verksamhet. Även *NUNSKU* är av denna åsikt och understryker att ett nära samarbete mellan nämnden och Riksutställningar är av stor vikt. *Konstakademien* anser att den föreslagna ökningen av Riksutställningars anslag är helt otillräcklig.

Den föreslagna ökningen till konstnärsnämnden tillstyrks av *statens kulturråd*. *Konstnärsnämnden* understryker att projektbidrag som utdelas av nämnden syftar till att ge konstnärer möjlighet att arbeta med konstnärligt utvecklingsarbete av mer kostnadskrävande natur. Bidrag till kulturutbyte med utlandet bör därför skiljas från denna bidragsgivning och upptas som en särskild delpost under anslaget Bidrag till konstnärer m. m. *Konstakademien* vill som en komplettering till utredningen föreslå att man inom ramen för planeringen av Skeppsholmens framtida användning undersöker förutsättningarna att skapa ateljéer för utländska konstnärer och att statliga medel i ökad utsträckning ställs till förfogande för inköp eller förhyring av ateljéer utomlands.

Utredningen förutsätter att enskilda författare och översättare får resestipendier från *Sveriges författarfond*. Mot detta förslag vänder sig såväl *styrelsen för författarfonden* som *KLYS* och *Sveriges författarförbund*. De anför att det inte kan accepteras att statsmakterna föreskriver att den gottgörelse som utgår i form av bibliotekersättning till vissa upphovsmän används för sådana ändamål som här avses. Ersättningarna måste betraktas som vanliga inkomster, avsedda att säkerställa mottagarnas uppehälle och arbetsmöjligheter. Utredningens förslag om kulturutbyte har ett annat syfte och särskilda medel måste anvisas författarfonden för dessa ändamål, anför nämnda remissinstanser.

Utredningen föreslår att *Dramaten* får ökade medel för gästspel och turnéer, medan *Operans* behov prövas i samband med ordinarie budgetberedning. *Riksteatern* föreslås få ökade medel för mottagande och distribution av utländska gästspel i Sverige. *Rikskonserter* föreslås få förstärkning för såväl utsändande som mottagande verksamhet.

Statens kulturråd anser att samma budgettekniska lösning bör gälla för *Dramaten* och *Operan* och att en särskild post för gästspelsverksamhet är att föredra. Kulturrådet anser vidare att *Riksteatern* bör disponera medel för såväl mottagande som utsändande verksamhet. Styrelsen för *Operan* förklarar sig inte kunna dela utredningens uppfattning att resurser för *Operans* och *Dramatens* större gästspel och turnéer skall rymmas inom ordinarie anslag. *Operan* bör ha samma möjligheter som övriga kulturinstitutioner att erhålla separata medel utanför ordinarie budget för visst kulturutbyte. *Dramaten* anser att de för teaterns del

föreslagna medlen är glädjande, men otillräckliga. *Riksteatern* framhåller sin självständiga ställning och sin önskan att även i fortsättningen kunna bedriva egen gästspelsverksamhet. Riksteatern kan därför medverka till att utländska kulturevenemang i Stockholm i ökad utsträckning sprids ut i landet endast om projekten i fråga sammanfaller med Riksteaterns målsättning och planering. Teatern menar vidare att kulturutbytet kan underlättas även på annat sätt än genom ökade anslag, bl. a. genom befriande från bevillningsavgift och förenkling av arbetstillståndsförfarande och tull- och försäkringsformaliteter. *Rikskonserter* har ett ansvar för samordningen av informationsutbytet och kontaktverksamheten på musikområdet mellan Sverige och utlandet. Informationsutbytet har letts av en samrådsgrupp. Rikskonserter föreslår nu att denna grupp ersätts av den svenska sektionen av International Music Council (IMC). I övrigt förklarar sig Rikskonserter för egen del se utlandskontakterna som en av sina viktigaste uppgifter för framtiden. *Regiomusiken* tillstyrker en förstärkning av Rikskonserterns resurser, men kräver även för egen del medel för utrikes utbyte inom ramen för förslagsvis 250 000 kr. per år.

Folkparkernas centralorganisation och Folkets husföreningarnas riksorganisation föreslås av utredningen få ökade medel för mottagande verksamhet och distribution ut i landet av utländska kulturevenemang. Båda de nämnda organisationerna välkomnar detta förslag, men *Folkparkernas centralorganisation* framhåller att den föreslagna ökningen inte på långt när fyller behovet. Centralorganisationen beklagar vidare att den föreslagna skrivningen enbart gäller den mottagande verksamheten. Större ekonomiska resurser behövs även för förmedlingen av arbetstillfällen för svenska kulturarbetare i utlandet. LO kan inte heller godta att bidraget endast skall gälla mottagande verksamhet och finner vidare att de föreslagna medlen inte står i rimlig proportion till de insatser som organisationerna gör. LO framhåller härutöver den internationella verksamhet som bedrivs av Konstfrämjandet, Skådebanan och Litteraturfrämjandet. Även dessa organisationer bör ges statsbidrag för detta ändamål, menar LO.

Utredningen föreslår att statens kulturråd tilldelas särskilda medel för handläggning och erfarenhetsutbyte inom det kulturpolitiska området. *Kulturrådet* understryker att skrivningen bör avse såväl löne- som resekostnadsanslagen och framhåller att rådet i framtiden bör få ytterligare ökade resurser för ett erfarenhetsutbyte i form av t. ex. gemensamma utredningar och seminarier.

För överblick och vägledning inom kulturutbytesområdet föreslår utredningen personalförstärkningar för ett särskilt sekretariat inom Svenska institutet. *Institutet* välkomnar för egen del detta förslag. Det tillstyrks vidare av bl. a. *Sveriges författarfond* och *ambasader i Athen och Teheran m. fl.*

Studier och forskning

En rad remissinstanser vill liksom utredningen understryka de allmänna synpunkter och krav på ökade resurser för internationellt utbyte inom högskoleområdet som framkom år 1974 genom den s. k. internationaliseringsutredningen inom dåvarande universitetskanslersämbetet.

Bl. a. *ambassaden i New Delhi* pekar på vikten av att samordna de

olika resurser som står till förfogande för internationellt utbyte inom studier och forskning och framhåller Svenska institutets roll i detta sammanhang. *Socialstyrelsen* och *universitetet i Stockholm* efterlyser samlad information och dokumentation rörande studier utomlands och därmed sammanhängande frågor.

Några instanser konstaterar att internationaliseringsutredningens förslag lett till ökade möjligheter för lärare och studerande inom högskolans grundutbildning att förlägga studier utomlands men att motsvarande resursförstärkning inte har kommit forskarutbildningen och forskningsverksamheten till godo.

UHÄ och ett par högskoleenheter framhåller vikten av att underlätta byte av tjänst mellan lärare vid högskoleenheter i Sverige och kolleger i andra länder. Behovet av att bygga ut den fackspråkliga utbildningen och att tillskapa internationella sekretariat vid universiteten betonas även.

Vitterhetsakademien beklagar att utredningen behandlat det vetenskapliga utbytet knapphändigt och utan att gå närmare in på omfånget och kostnaderna. *Vitterhetsakademien* anser att samordningen av det rent vetenskapliga samarbetet och forskarutbytet bör förbehållas akademierna och betonar angelägenheten av att akademiernas anslag för internationellt vetenskapligt samarbete räknas upp.

Stipendiefrågorna uppmärksammas av ett stort antal remsinstanser. Behovet av fler stipendier för studier och forskning i Sverige betonas av flera svenska beskickningar utomlands. *Svenska institutet* förutsätter, liksom utredningen, att frågan om en förstärkning av stipendierna till gäststuderande kommer att behandlas av gäststuderandekommittén (U 1978: 03). Även *statens invandrarverk* vill avvakta gäststuderandekommitténs eventuella förslag i dessa frågor. Svenska institutet finner det angeläget att gäststuderandekommitténs direktiv tolkas så att kommittén får möjlighet att föreslå en förstärkning vad gäller såväl antalet stipendier som nivån på stipendieförmåner. Vidare anser institutet, liksom *TCO*, att frågan om stipendier åt svenskar för studier utomlands bör utredas och att möjligheterna att förstärka nuvarande anslag till korttidsstipendier bör undersökas. Institutet efterlyser slutligen en policy på det internationella stipendieområdet och föreslår att institutet ges i uppdrag att framlägga förslag till enhetliga principer och att resurser ges för en fortlöpande utvärdering av institutets stipendieverksamhet.

Statens ungdomsråd, *SÖ*, *Folkbildningsförbundet* och *ABF* instämmer i utredningens påpekande att även studieförbunden bör få möjligheter att vidga sin internationella verksamhet och betonar det angelägna i att resurser tillförs organisationerna för detta ändamål. *Folkbildningsförbundet* och *ABF* framhåller att behovet av insatser inte enbart gäller folkbildningsorganisationerna utan även övriga sektorer av svensk vuxenutbildning.

Utredningens förslag till förstärkning av Svenska institutets stöd till undervisningen i svenska utomlands tillstyrks allmänt. Några instanser anser dock att det av utredningen föreslagna totalbeloppet är alltför knappt och därför snarast bör ses som ett första steg i en långsiktig förstärkning av resurserna för svenskundervisningen. Utlandslektorernas ekonomiska och andra villkor, särskilt i de östeuropeiska länderna, kommenteras av ett par instanser. *Svenska institutet* föreslår att frågan om meritvärdering av lektorstjänst utomlands görs till föremål för särskild utredning.

Bland de instanser som yttrar sig över området studier och forskning anses allmänt att bristen på medel för olika former av personutbyte är ett av de största hindren i internationaliseringssträvandena. Utredningens förslag till höjning av Svenska institutets anslag för gästföreläsarutbyte och övrigt personutbyte inom studier och forskning tillstyrks därför livligt. Flertalet instanser framhåller dock att den föreslagna höjningen är otillräcklig. De *högskoleenheter* som yttrar sig betonar angelägenheten av att lärare, forskare och studerande inom högskolan ges ekonomiska möjligheter att delta i internationellt utbyte. *Svenska institutet*, *SÖ* och *Folkbildningsförbundet* delar utredningens uppfattning att den föreslagna medelförstärkningen också bör utnyttjas för utbyte inom andra utbildningsområden än högskolans. *Kulturrådet* och *riksantikvarieämbetet och statens historiska museer* pekar på den forskning och det utvecklingsarbete som bedrivs av myndigheter och institutioner på kulturområdet. Riksantikvarieämbetet förutsätter att Svenska institutets medel för personutbyte även kan användas för att finansiera bl. a. centralmuseernas internationella kontakter. *Svenska unescorådet* finner det inte tillfredsställande att utredningen under avsnittet Studier och forskning endast har framfört konkreta förslag vad gäller Svenska institutet. Rådet pekar på att det uppenbarligen finns behov av resurser även på andra områden, där utredningen borde ha kunnat ge synpunkter.

Svenska institutet

Frågan om Svenska institutets huvudmannaskap tas upp av några remissinstanser. *Svenska institutet* skriver i sitt remissyttrande att det delar utredningens uppfattning att varje delning av institutets apparat skulle medföra svår lösbara kompetensfrågor och fördyra administrationen. Det skulle också stå i strid med målet att rationalisera informations- och kulturutbytesverksamheten och i samband därmed skapa en funktionell arbetsfördelning mellan berörda myndigheter och organ. Även *statens kulturråd* delar utredningens uppfattning att en uppdelning av institutets anslag på två huvudtitlar inte skulle innebära några fördelar. Kulturrådet understryker att det är viktigt att man inom regeringskansliet kommer fram till en samlad syn på anslagen till kultur- och erfarenhetsutbyte. En enda remissinstans, *statskontoret*, tar upp tanken att överföra det departementala ansvaret för Svenska institutets olika verksamheter från utrikes- till utbildningsdepartementet. Statskontoret delar uppfattningen att ett delat budgetansvar mellan utrikes- och utbildningsdepartementen skulle vara svårt att genomföra men vill som ett diskussionsinlägg aktualisera denna alternativa lösning.

Beträffande frågan om stiftelseformen skriver *Svenska institutet* att organisationsformen inte har någon avgörande betydelse för institutets problem. Institutet pekar på att det vid ett flertal tillfällen har framhållit fördelarna med stiftelseformen. Dessa fördelar motverkas dock i administrativt hänseende av att institutet i praktiken regleras som en myndighet. Det är därför nödvändigt att de administrativa problem som är förknippade med stiftelseformen i största möjliga utsträckning blir undanröjda. *RRV* ansluter sig till uppfattningen att frågan om stiftelse- eller myndighetsform inte är av avgörande betydelse. Genom särskilda beslut bör problemen med automatisk kompensation för löneökningar etc. kunna lösas.

Flera remissinstanser uttalar sig för att ge institutets referensgrupper en starkare ställning och att förändra styrelsens sammansättning så att institutets verksamhet bättre förankras i det svenska samhället. *Informationskontoret i New York* skriver att institutets kontaktytor mot Folkrorelsesverige borde kunna säkerställas genom en referensgrupp som kunde få ärenden också utanför det egentliga kulturområdet. *Ambassaden i Oslo* anser att det faktum att Svenska institutet i framtiden införlivar Norden i sitt arbetsfält motiverar att de nordiska samarbetsorganen är representerade i institutets styrelse och referensgrupper. *Svenska institutet* framhåller att utredningens synpunkter på styrelse och referensgrupper ligger helt i linje med institutets egen uppfattning. Institutet vill särskilt understryka vad utredningen framför beträffande referensgruppernas roll i det fortsatta arbetet.

Statens kulturråd understryker vikten av att referensgrupperna får ett mer aktivt inflytande över institutets verksamhet. Kulturrådet föreslår även att ett samarbete etableras mellan Svenska institutet och kulturrådet, främst för den praktiska handläggningen av kulturutbytet. Detta skulle enligt kulturrådets uppfattning göra det lättare för institutet att identifiera sin roll och sina uppgifter i förhållande till andra myndigheter och organisationer som är verksamma inom samma områden. Även *Operan* tillstyrker förslaget att kontakterna mellan institutet och kulturlivet utvecklas, bl. a. genom en förändrad sammansättning av institutets styrelse och ett ökat inflytande från referensgrupperna. *Sveriges industriförbund* menar att det är viktigt att den föreslagna aktiveringen av referensgrupperna snabbt kommer till stånd och att även Sveriges exportråd och Sveriges turistråd blir representerade. I referensgrupperna bör diskuteras både policyfrågor och praktiska samordningsfrågor. *KLYS* slutligen föreslår att referensgrupperna omvandlas till beslutande nämnder genom vilka kulturarbetarna får ökat inflytande.

Flera remissinstanser efterlyser ett ökat samarbete med Svenska institutet på sina resp. verksamhetsområden. *Svenska filminstitutet* anser det önskvärt med samarbete när det gäller stödet för visning av svensk film utomlands samt för den allmänna utlandsinformationen om svensk film. Filminstitutet förklarar sig också villigt att diskutera samproduktion med Svenska institutet av dokumentär- och kortfilmer för visning utomlands. *Statens invandrarverk* anser att ett nära och direkt samarbete bör etableras mellan invandrarverket och Svenska institutet beträffande utformningen av informationsmaterial som skall distribueras i invandrarnas hemländer. *Sveriges Radio* noterar att utredningen inte har behandlat dubbelarbetet mellan Sveriges Radios utlandsprogramms filmexport och Svenska institutets filmsektion i fråga om produktion och distribution av dokumentärfilmer. Sveriges Radio konstaterar också att utredningen inte heller berört möjligheten av en rationalisering och samordning av utlandsprogrammets och institutets filmverksamhet.

LO anser att Svenska institutet i ökad omfattning bör spegla och presentera folkrörelsernas verksamhet inom alla former av sin informationsverksamhet. Institutets hittillsvarande verksamhet har i första hand kommit det etablerade kulturlivet, universiteten, forskarna och näringslivet till godo. Genom de ökningar av statsbidraget som utredningen föreslår kommer enligt *LO* bättre möjligheter att ges för ett vidgat samarbete mellan Svenska institutet och folkrörelserna. Institutets

arbete bör i ökad utsträckning omfatta den breda, folkligt förankrade och idéburna verksamhet som bl. a. folkrörelserna står för. Därmed skulle automatiskt deltagande i denna verksamhet bli en angelägenhet för fler än enbart en avgränsad grupp experter.

Nordiskt samarbete

Utredningens synpunkter på det nordiska samarbetet har kommenterats av ett 20-tal remissinstanser. Många vitsordar utredningens konstaterande att det nordiska samarbetet är mer välutvecklat och förfogar över större resurser än det utomnordiska kultur- och informationsutbytet. Andra pekar på särskilda områden, där det nordiska samarbetet ännu är outvecklat och där särskilda insatser följaktligen behövs. *Operan* hävdar sålunda att det nordiska teater- och musikutbytet inte varit särskilt omfattande och att större projekt inte varit möjliga att genomföra. *Rikskonserter* vill se ökade möjligheter till bilateralt musikutbyte inom Norden medan *Svenska barnboksinstitutet* efterlyser en ökad samnordisk satsning på barnkulturen.

Utredningens uppfattning att Svenska institutet även bör ha ansvar och resurser för information om Sverige inom Norden delas av bl. a. *ambassaderna i Helsingfors, Köpenhamn, Oslo* och *Reykjavik, statens kulturråd, Svenska filminstitutet* och *Svenska föreningen Norden*. *Svenska institutet* menar att detta och andra förslag som utredningen lagt fram om en breddning av institutets verksamhet i och för sig är välkomna men efterlyser en prioriteringsdiskussion, eftersom de resurser utredningen har föreslagit för en breddad verksamhet är begränsade. Finlands särställning i Sveriges kulturella samarbete med de övriga nordiska länderna understryks av ett flertal remissinstanser, t. ex. *ambassaden i Helsingfors, statens ungdomsråd, statens invandrarverk* och *TCO*.

Ett närmare samarbete mellan de samnordiska och nationella organ som är verksamma på informations- och kulturutbytesområdet förordas av *ambassaderna i Helsingfors* och *Oslo, kulturrådet* och *Svenska föreningen Norden*.

Några remissinstanser såsom *Svenska filminstitutet, barnfilmrådet* och *Svenska föreningen Norden* understryker liksom utredningen betydelsen av att utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna när det gäller kulturmanifestationer utanför Norden. *Barnfilmrådet* väcker förslag om en gemensam nordisk barnkulturattaché med placering vid Nordiska ministerrådets kultursekretariat i Köpenhamn.

Statens invandrarverk och *Stiftelsen Malmö konserthus* finner att det av föreningarna Norden initerade väno rts utbytet är en välprövad nordisk samsarbeta sform som bör vidareutvecklas.

Utbyte med länderna i Östeuropa

Flertalet remissinstanser instämmer i utredningens förslag om ökad tonvikt på kultur- och informationsutbyte med länderna i Östeuropa. Vissa vill gå längre än utredningen och låta insatserna för utbytet med Östeuropa ske på bekostnad av en ökning av utbytet med väst och sålunda göra en förskjutning mot öst inom de budgetramar som nu finns.

Ambassaderna i Östeuropa understryker behovet av en särskild stimulans till detta utbyte. *Beskickningen i Warszawa* framhåller att utbytet med dessa länder är mycket resurskrävande och förutsätter officiell medverkan. *Statens kulturråd* anser att det är angeläget att få balans mellan utbytet med olika delar i världen och instämmer därför i utredningens synpunkter. *SÖ* instämmer i att en särskild stimulans till utbytet med Östeuropa är motiverad.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget om mer informationsmaterial från Svenska institutet på östeuropeiska språk.

Beskickningarna i Östeuropa kommenterar förslaget att inrätta två rörliga tjänster för kulturattachéer och att placera en av dessa i en öststat. *Ambassaden i Berlin* välkomnar förslaget och framhåller att betydelsen av och förutsättningarna på längre sikt för ett utvidgat kulturutbyte med Tyska Demokratiska Republiken är sådana att de kan motivera placeringen av en kulturattaché i Berlin. *Ambassaden* föreslår att man undersöker om innehavaren av en kulturattaché-tjänst i ett av de östeuropeiska länderna samtidigt kan vara anmäld i ett eller två andra länder. *Ambassaden i Warszawa* stöder utredningens förslag men är tveksam till att låta tjänsten ambulera. *Beskickningen i Bukarest* slutligen framkastar tanken att kulturattachén placeras i Stockholm och ackrediteras i flera östeuropeiska länder samtidigt.

Kontakter med invandrarnas hemländer

Flertalet remissinstanser tillstyrker i stort utredningens förslag om en särskild satsning på kultur- och informationsutbyte med invandrarnas hemländer.

SIDA ansluter sig till förslaget och betonar samtidigt vikten av att underlätta för invandrarnas egna organisationer att delta i informationsverksamheten. Även *statens ungdomsråd* framhåller att invandrarorganisationerna måste ges ökat stöd och invandrarna bättre möjligheter att delta i det svenska föreningslivet.

SÖ delar i stort utredningens uppfattning men framhåller att bilden blir ofullständig genom att skolsektorn utelämnas. Med det inslag av invandrarbarn som i dag finns i den svenska skolan blir den en naturlig mötesplats för kulturutbyte mellan skilda nationaliteter. I hemspråksundervisningen arbetar skolan för att invandrarbarnen skall få uppleva sin egen kulturbakgrund och sitt eget språk som en tillgång. En lika väsentlig uppgift är att hos svenska skolungdomar skapa förståelse för människor med annat ursprung och för den tillgång de utgör för vårt land.

Statens invandrarverk välkomnar förslaget om en särskild satsning på informations- och kulturutbyte med invandrarnas hemländer och framhåller att det är av stor vikt att de organisationer som arbetar med kulturutbyte över gränserna görs medvetna om behovet av särskilda ansträngningar gentemot utvandringsländerna.

Utredningens förslag om en särskild satsning på invandrarnas hemländer tillstyrks även av *AMS*, *Landstingsförbundet*, *Folkparkernas centralorganisation*, *Folkbildningsförbundet*, *Studieförbundet Vuxenskolan*, *Föreningen Svensk form*, *Teatercentrum* och *Teaterförbundet*.

Förslaget att anslå särskilda medel om 2 000 000 kr. för stipendier på massmediaområdet att tilldelas invandrare och andra svenskar för projekt i Sverige eller invandrarnas hemländer

välkomnas av bl. a. *Statens kulturråd, statens invandrarverk, Folkbildningsförbundet, Sveriges författarförbund och Svenska journalistförbundet.* Invandrarverket, Folkbildningsförbundet, Författarförbundet och Journalistförbundet ifrågasätter dock om medlen bör disponeras av invandrarverket. *Invandrarverket* anser det mindre lämpligt att verket som central utlänningsmyndighet får uppgiften att fördela stipendier till journaliser som vill granska invandrarnas förhållanden i Sverige. Verket föreslår i stället att en särskild stipendienämnd inrättas för detta ändamål. I nämnden bör ingå företrädare för invandrarnas riksorganisationer samt en representant för vardera Svenska journalistförbundet, Producentföreningen vid Sveriges radio och statens invandrarverk. Ett sektretariat för nämndens rent administrativa uppgifter bör enligt invandrarverket kunna inrättas inom Svenska institutet. *Folkbildningsförbundet* anser att medlen till en början bör sökas från Svenska institutet varefter snarast en bidragsordning införs som innebär att invandrarnas egna organisationer tilldelas anslagen. *Sveriges författarförbund* anser att både utarbetandet av bestämmelserna angående medlens användning och ansvaret för fördelningen bör ligga hos statens kulturråd. Förbundet menar också att ett särskilt anslag för kulturutbyte mellan Sverige och invandrarnas hemländer bör finnas hos kulturrådet. *Journalistförbundet* slutligen anser att en helt fristående stipendienämnd bör inrättas. Under sådana omständigheter är förbundet berett medverka vid stipendiefördelningen.

Ambassaden i Belgrad framhåller vikten av ytterligare informationsmaterial på invandrarspråk. *Statens invandrarverk* ansluter sig till denna uppfattning och tillägger att detta material kan göras känt för invandrare i Sverige genom deras organisationer. Invandrarna kan på så sätt lättare ge en nyanserad Sverige-bild till släkt och vänner i hemlandet.

Utbyte med u-länderna

Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag att stimulera ett ömsesidigt och mångsidigt utbyte mellan Sverige och u-länderna och att därvid särskilt bereda dessa länder möjligheter att presentera sin kultur i Sverige. *Ambassaden i Lagos* konstaterar att någon form av bistånd från svensk sida härvid erfordras och att det bör stå klart att länderkoncentrationsprincipen ej kan gälla i detta sammanhang. *Ambassaden* anser vidare att ett sådant bistånd lämpligen bör lämnas av ett annat svenskt organ än SIDA.

Utredningens förslag om en femårig försöksverksamhet för att utvärdera förutsättningarna för ett ökat utbyte tillstyrks av bl. a. *ambassaderna i Nairobi och New Delhi* samt av *SIDA, Svenska institutet, statens kulturråd, SÖ, LO och TCO.* *Ambassaden i Nairobi* ser många fördelar med den föreslagna femåriga försöksverksamheten och delar utredningens uppfattning att denna i första hand bör koncentreras till en presentation av u-landsprojekt för svensk publik. *SIDA* förklarar sig berett att medverka i en försöksverksamhet av den art som utredningen föreslår. *SIDA* skulle dock ha önskat se mer genomgripande förslag till ökat kulturutbyte med u-länderna. *Statens kulturråd* anser att förslaget är viktigt och intressant att genomföra. Genom att stimulera u-landsprojekt i Sverige i vilka u-länderna själva presenterar sina länder och sin kultur bryter man den traditionella ställföreträdande informa-

tionsuppgift i-länderna tidigare så självklart och så ofta har påtagit sig. *Statens invandrarverk* pekar på att några u-länder också är hemländer för stora invandrargrupper i Sverige och att dessa bör få en stark ställning när det gäller möjligheterna att presentera sig och sin kultur här. Invandrarverket framhåller även att en ofta förbisedd invandrargrupp utgörs av utländska adoptivbarn, varav den helt dominerande gruppen kommer från u-länderna. Verket föreslår att särskild hänsyn tas till adoptivbarnens ursprungsländer vid svenskt kulturutbyte och främst presentation av u-ländernas kulturer i Sverige. *LO* är positiv till utredningsförslaget men betonar att kostnaderna inte på något sätt får belasta den del av *SIDA*:s informationsanslag som i dag utgår till studieförbundens och folkrörelsernas u-landsinformation.

Förslaget att öka antalet stipendier, i första hand korttidsstipendier, som möjliggör för specialister att komma till Sverige välkomnas av remissinstanserna. *SIDA* ansluter sig till förslaget och konstaterar att utredningen inte angett någon länderbegränsning för de föreslagna stipendierna. *SIDA* understryker särskilt vikten av det samråd som utredningen har rekommenderat i fråga om urvalet av stipendiater. Samordning är också nödvändig med den stipendiering som förekommer inom *SIDA*. *Ambassaden i Kairo* välkomnar en förstärkning av stipendieutbudet men tillägger att erfarenheter ger vid handen att lokalt genomförda utbildningsinsatser ofta är att föredraga framför studier i en främmande miljö.

Flera remissinstanser uttalar sig till förmån för utökad framställning av informationsmaterial från Svenska institutet avpassat för u-ländernas behov.

Frågan om kulturavtal

Efter redovisning och prövning av motiv för och emot kulturavtal på regeringsnivå har utredningen funnit att övervägande skäl talar för en oförändrad svensk inställning till sådana avtal. Huvudregeln bör även i fortsättningen vara att utbytet skall löpa fritt från statliga avtal och bindningar.

Av det 15-tal remissinstanser som uttalat sig i frågan redovisar fem en klart positiv inställning till bilaterala kulturavtal, nämligen *ambassaderna i Belgrad, Bukarest, Luanda, Moskva* och *New Delhi*. Flera skäl anges för kulturavtal, bl. a. att sådana skulle positivt påverka resurstilldelningen för kulturutbytet. *Ambassaden i Luanda* framhåller att extra ansträngningar behövs för att överbrygga geografiska, språkliga, miljömässiga och politiska hinder i kulturutbytet med u-länder. *Ambassaden i Moskva* anser inte att ett kulturavtal skulle innebära en ökad administrativ belastning om avtalet konstrueras som ett icke tidsbegränsat paraplyavtal över Svenska institutets kulturprogram. Liknande synpunkter framförs av *ambassaderna i Belgrad* och *New Delhi*.

Ambassaden i Tokio finner visserligen utredningens förslag om en oförändrad svensk inställning till kulturavtal acceptabel ur ambassadens perspektiv men anser att ett formaliserat samarbete mellan t. ex. Svenska institutet och, vad gäller forskarutbyte, Japan Foundation skulle ge bättre stadga åt utbytet.

Övriga remissinstanser, bl. a. *ambassaderna i Berlin* och *London*, *Svenska institutet*, *statens kulturråd*, *barnfilmrådet*, *SÖ*, *Svenska musikerförbundet* och *Svenska teaterförbundet*, delar utredningens uppfatt-

ringa att det svenska kulturutbytet med utlandet även i fortsättningen bör vara fritt från avtal på regeringsnivå. I en kommentar till utredningens resonemang om informella överläggningar som alternativ till kulturavtal tar Svenska institutet särskilt fasta på kulturlivets medverkan. Institutet menar att strävan bör vara att förlägga tyngdpunkten i de informella överläggningarna på institutionsnivå.

Samråd mellan allmän, kommersiell och turistinriktad information

Många remissinstanser betonar allmänt vikten av att förbättra samordningen av den informationsverksamhet som bedrivs av olika organ. Samtidigt fasthåller man vid principen att verksamhet med olika syften skall ha olika huvudmän.

Ambassaden i Bonn ställer frågan om inte den allmänna Sverigeinformationen måste ha ett effektivare samarbete med de instanser som administrerar svenska exportansträngningar och turisttrafik. Detta skulle inte innebära att informationen skulle styras av kommersiella intressen, men att den nuvarande splittringen av resurser ersattes av en mer realistisk politik som bygger på samarbete och samråd. Detta skulle framför allt kunna ske på lokal nivå utomlands. *Ambassaden i Teheran* anser det önskvärt att Svenska institutets planering och utsändande av informationsmaterial till utlandsrepresentationen föregås av samråd med Sveriges turistråd och Sveriges exportråd.

Svenska institutet delar utredningens uppfattning att den nuvarande ordningen med skilda organ för olika informationsuppgifter är ändamålsenlig. Institutet förklarar sig berett att i större utsträckning och mer regelbundet än hittills delta i samråd med andra institutioner och organ i de frågor som utredningen berör. Inom ramen för sina resurser säger sig institutet också vara villigt att i sin planering av informationsverksamheten beakta förslag av Sveriges exportråd och Sveriges turistråd. Institutet kan även ta emot uppdrag angående framställning av informationsmaterial.

Sveriges exportråd stöder förslaget om ömsesidig information och regelbundet samråd mellan representanter för olika informationsorgan. Dessa bör själva komma överens om formerna för samrådet. *Sveriges turistråd* delar helt utredningens uppfattning att en nära samverkan mellan den allmänna, kommersiella och turistinriktade utlandsinformationen är ett gemensamt intresse för berörda organ. Turistrådet tillägger att alla organ som med statsmedel bedriver informationsverksamhet gentemot utlandet bör för varje projekt överväga huruvida ett samgående i en eller annan form med andra intressenter kan vara ändamålsenligt för att uppnå optimal effekt av de begränsade medel som står till förfogande.

Flera remissinstanser, däribland *ambassaderna i New Delhi* och *Tokio* samt *Sveriges industriförbund* och *Svensk-internationella pressbyrån*, påminner om den samordnande uppgift som tidigare utfördes av Kollegiet för Sverige-information i utlandet. *Industriförbundet* framhåller med tanke på de totalt sett mycket knappa medel som finns för Sverige-information i utlandet att det är viktigt att alla resurser från både näringslivet och den offentliga sektorn koordineras på ett optimalt sätt. Ett informellt "Kollegium för Sverige-information" skulle här kunna göra mycket nytta, konstaterar *Industriförbundet*.

Personalfrågor m. m.

Ett flertal remissinstanser, däribland *flera beskickningar* samt *SIDA, statens kulturråd, barnfilmrådet, Landstingsförbundet, KLYS, Sveriges författarförbund* och *KRO*, välkomnar utredningens förslag att inrätta minst två nya rörliga tjänster för kulturattaché och att inledningsvis placera en av dem i Östeuropa och en i Medelhavsområdet. Beträffande placeringen av kulturattachéerna framförs vissa alternativa förslag: arabvärlden (*ambassaderna i Beirut och Kairo*) och u-länderna (*ambassaden i New Delhi, SIDA och Landstingsförbundet*). *Ambassaderna i Athén, Oslo och Warszawa* uttalar tvekan mot att låta tjänsterna som kulturattaché ambulera. *Ambassaden i Oslo* skriver sålunda att erfarenheter visar att en inarbetsperiod på uppemot två år kan behövas innan en kulturattaché kan fungera i ett nytt land och att den kontaktverksamhet som han under sin tjänstgöring kan bygga upp till stor del kommer att avbrytas när han flyttar. Detta får också en psykologiskt ogynnsam effekt på samarbetande institutioner och personer i anställningslandet.

Ambassaden i Oslo menar att det är riktigare att i större skala än vad som har föreslagits basera en ökad kulturrepresentation i utlandet på kortvariga uppdrag inom specialområden och olika regioner. *Beskickningen i Athén* anser att de 200 000 kr. som utredningen har föreslagit för tillfälliga insatser av utomstående personer borde disponeras för mer permanenta, lokalanställda informatörer. *Ambassaden i Bukarest* framhåller att tillfälliga insatser i Östeuropa av kulturarbetare som normalt arbetar i Sverige skulle kunna bli av stort värde för utvecklandet av kulturförbindelserna. *STIM* instämmer i utredningens förslag på detta område.

Flera remissinstanser, däribland *statens kulturråd* och *UHÄ*, ansluter sig till utredningens förslag att ökad vikt i fortsättningen bör fästas vid utbildningen av utrikesförvaltningens personal i kultur- och informationsfrågor.

Beträffande frågan om Sverige-husets karaktär och funktion framhåller *Sveriges turistråd* att tillfälle att återkomma härtill torde ges i samband med att berörda departement väntas samråda i detta ärende. *Föreningen Svensk form* ansluter sig till utredningens förslag att Sverige-husets karaktär utreds av berörda departement.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde	3
Bilaga 1. Underprotokoll utrikesdepartementet	
1 Inledning	6
2 Föredragandens överväganden	8
2.1 Allmänt om informations- och erfarenhetsutbytet med utlandet	8
2.2 Kultur- och informationsutbytets geografiska inriktning	10
2.2.1 Norden	10
2.2.2 Invandrarnas hemländer	12
2.2.3 Östeuropa	13
2.2.4 U-länderna	14
2.3 Utrikesdepartementet	16
2.3.1 Lednings- och samordningsfrågor	17
2.3.2 Personalfrågor	18
2.4 Svenska institutet	19
2.4.1 Organisation	19
2.4.2 Verksamhet	21
2.4.2.1 Information	21
2.4.2.2 Kulturutbyte	24
2.4.2.3 Studier och forskning	26
2.4.3 Personalfrågor	27
2.5 Sveriges Radios utlandsprogram	27
2.6 Övriga instrument för Sverige-information	30
2.6.1 Svensk-internationella pressbyrån	30
2.6.2 Stödköp av tidskrifter	31
2.7 Samråd	31
3 Hemställan	32
4 Anslagsberäkningar	32
Bilaga 2. Underprotokoll utbildningsdepartementet	37
1 Inledning	37
2 Föredragandens överväganden	37
2.1 Allmänt	37
2.1.1 Motiv för att öka det statliga stödet till internationellt kulturutbyte	37
2.1.2 Principiella överväganden i övrigt	39
2.2 Frågan om kulturavtal	39
2.3 Studier och forskning	41
2.4 Ansvarsfördelning inom kulturområdet	44
3 Hemställan	52
4 Anslagsberäkningar	52
Bilaga 2.1 Avsnittet Sammanfattning i betänkandet (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna	55
Bilaga 2.2 Sammanställning av remissyttrandena, upprättad inom utrikes- och utbildningsdepartementen	83